

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ.

ΕΚΠΟΝΗΣΗ: Λέκκα Μαρία Έλενα

Α.Μ.: ΜΔΟ 1523

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Φαραντούρης Νικόλαος

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2017

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη	i
Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 1 ^ο : Βασικά χαρακτηριστικά της ηλεκτρικής ενέργειας και μορφές της αγοράς.....	3
Εισαγωγή.....	3
1. Τα τεχνικά χαρακτηριστικά της ηλεκτρικής ενέργειας	3
2. Η παραγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας	5
3. Τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας	6
4. Ο εφοδιασμός με ηλεκτρική ενέργεια.....	7
5. Η οριοθέτηση των δραστηριοτήτων της αγοράς ενέργειας.....	7
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Πρώτου	11
Κεφάλαιο 2 ^ο : Αναδρομή στην πορεία του εξηλεκτισμού της Ελλάδας.....	12
1. Ο εξηλεκτισμός της Ελλάδας μέχρι την ίδρυση της ΔΕΗ	12
2. Αρχικά στάδια ηλεκτροδότησης αστικών κέντρων	12
2.1. Οι πρώτες μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.....	12
2.2. Η «Ελληνική Ηλεκτρική Εταιρεία»	13
3. Το μονοπώλιο ηλεκτρικής ενέργειας και η ΔΕΗ	13
4. Η ίδρυση της ΔΕΗ.....	14
5. Η φύση της σύμβασης παροχής ηλεκτρικής ενέργειας από τη ΔΕΗ	15
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Δεύτερου	16
Κεφάλαιο 3 ^ο : Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση ...	17
1. Παράγοντες που επέβαλαν την απελευθέρωση της ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.....	17
2. Τα πρώτα βήματα προς την απελευθέρωση της ενέργειας στην Ευρώπη	18
3. Νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	19
3.1. Οδηγία 96/92/ΕΚ.....	19
3.2. Η Οδηγία 2003/54/ΕΚ	21
3.3. Τρίτη νομοθετική δέσμη για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.....	23
3.4. Ο Κανονισμός (ΕΕ) 347/2013 για τα διευρωπαϊκά δίκτυα ενέργειας	24
3.5. Η Οδηγία για την Χονδρική Αγορά Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας	25
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Τρίτου	26

Κεφάλαιο 4 ^ο : Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα.....	28
1. Εισαγωγή στην απελευθέρωση της ελληνικής αγοράς ενέργειας	28
2. Συνθήκες στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας	28
3. Τα προβλήματα στη δημιουργία μιας ανταγωνιστικής αγοράς ενέργειας.....	29
4. Οι Νόμοι για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.....	30
5. Οι νέες διατάξεις για τη ΡΑΕ	37
6. Ο Ν. 4425/2016 : Η Χρηματιστηριακή Χονδρική Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας.....	38
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Τέταρτου.....	40
Κεφάλαιο 5 ^ο : Δομή και λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	42
1. Ανταγωνιστικές και μη ανταγωνιστικές δραστηριότητες.....	42
2. Η χονδρική και η λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας	43
3. Η προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας.....	43
4. Η μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας.....	44
5. Η πρόσβαση στο σύστημα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας	45
6. Η πρόσβαση στο δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας	47
7. Εισαγωγές και εξαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας	47
8. Ο Ημερήσιος Ενεργειακός Προγραμματισμός (ΗΕΠ)	49
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Πέμπτου.....	51
Κεφάλαιο 6 ^ο : Οι Φορείς Λειτουργίας και Εποπτείας της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας	52
1. Η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας.....	52
2. Οργανισμός Για Τη Συνεργασία των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ)	53
3. Ο Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΛΑΓΗΕ.....	54
4. Ο ΔΕΣΜΗΕ ως Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας	55
5. Ο ΑΔΜΗΕ.....	55
6. Ο ΔΕΔΔΗΕ.....	58
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Έκτου.....	59
Κεφάλαιο 7 ^ο : Θεσμικές και Οικονομικές Προεκτάσεις της Απελευθέρωσης της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας	60
1. Εισαγωγή.....	60
2. Τα οφέλη της απελευθέρωσης	62
3. Η σταδιακή προσαρμογή στην απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.....	64
4. Οι οικονομικές προεκτάσεις της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	67
5. Οι θεσμικές προεκτάσεις της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	70

6. Σημαντικές αποφάσεις για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	72
7. Μερίδια αγοράς.....	76
8. Τα μειονεκτήματα – προβλήματα της απελευθέρωσης.....	79
9. Προτάσεις για τόνωση του ανταγωνισμού.....	80
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Εβδόμου	81
Συμπεράσματα.....	83
Επίλογος.....	84
Βιβλιογραφία	85

Περίληψη

Η αγορά ενέργειας αποτελεί μια θεμελιώδη πτυχή της παγκόσμιας οικονομίας σε διαχρονικό επίπεδο. Η έννοια της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας αναφέρεται στη διαδικασία της κατάργησης συγκεκριμένων περιορισμών, ποσοτικών και ποιοτικών, με σκοπό την τόνωση του ανταγωνισμού και την αποτελεσματικότερη λειτουργία της. Η αποτελεσματικότητα επιτυγχάνεται με την είσοδο περισσότερων ανταγωνιστών στην αγορά ενέργειας, οι οποίοι μπορούν να συμβάλουν στην αύξηση των επιπέδων παραγωγής και την μείωση της τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ακολουθώντας την πάγια πολιτική της για ελεύθερη αγορά υιοθέτησε το 2003 την Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου 2003/54/EK υποχρεώνοντας τα κράτη – μέλη να απελευθερώσουν έως ένα κατώτατο ποσοστό τις αγορές τους και στη συνέχεια με την εισαγωγή των επόμενων διορθωτικών και συμπληρωματικών Οδηγιών επιχειρήθηκε η ολοκλήρωση της απελευθέρωσης. Ακολουθώντας τις διεθνείς τάσεις στον τομέα της ενέργειας, η Ελλάδα προέβη σε μεταρρυθμίσεις προς την κατεύθυνση της εισαγωγής του ανταγωνισμού στην αγορά ενέργειας. Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να μελετήσει τη διαδικασία της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, να παρουσιάσει τα στάδια της διαδικασίας απελευθέρωσης αναφέροντας τα ζητήματα που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια αυτής και, τέλος, να διερευνήσει τις επιπτώσεις και τις προεκτάσεις της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην οικονομική και κοινωνική ζωή και στο ευρύτερο Ευρωπαϊκό και εθνικό θεσμικό πλαίσιο.

Το πρώτο κεφάλαιο επιχειρεί την παρουσίαση της ηλεκτρικής ενέργειας ως οικονομικό και κοινωνικό αγαθό, αναλύοντας τα ειδικά χαρακτηριστικά της. Παράλληλα, γίνεται μια περιγραφή των μορφών αγοράς που συναντώνται στον τομέα της ενέργειας, όπως ο τέλειος ανταγωνισμός, το μονοπώλιο, ο μονοπωλιακός ανταγωνισμός και το ολιγοπώλιο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια αναδρομή στη λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας με την μορφή του φυσικού μονοπωλίου και την ίδρυση της ΔΕΗ.

Στη συνέχεια, στο τρίτο κεφάλαιο, περιγράφεται η διαδικασία απελευθέρωσης της αγοράς διεθνώς, εισάγοντας στοιχεία ανταγωνισμού στην χονδρική και στην λιανική, καθώς επίσης και οι βασικότεροι φορείς που ρυθμίζουν τους κανόνες λειτουργίας των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται η πορεία της απελευθέρωσης της αγοράς στην Ελλάδα, οι λόγοι που οδήγησαν στην απόφαση για απελευθέρωση και αναφέρονται τα προβλήματα που εμφανίσθηκαν κατά τη διαδικασία της απελευθέρωσης και πώς επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστούν με την εισαγωγή τριών διαδοχικών νομοθετικών πακέτων. Επιπρόσθετα, περιγράφεται και ο ρόλος της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, κύρια στοιχεία αποτελούν η οικονομική διάσταση της ηλεκτρικής ενέργειας, ο ρόλος του Διαχειριστή του Συστήματος, η διαδικασία του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού, η θέση της ΔΕΗ και η εισαγωγή των ανεξάρτητων ιδιωτών παραγωγών, η χονδρεμπορική και λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Στο έκτο κεφάλαιο επιχειρείται μία αναφορά στους φορείς λειτουργίας και οργάνωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας όπως ΔΕΣΜΗΕ, ΛΑΓΗΕ, ΑΔΜΗΕ και ΔΕΔΔΗΕ και στους φορείς που καθορίζουν και εποπτεύουν τη λειτουργία της αγοράς και τα υπάρχοντα επίπεδα ανταγωνισμού εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΡΑΕ, ΟΣΡΑΕ)

Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την επικρατούσα κατάσταση στην ηλεκτρική ενέργεια, αναλύονται οι θεσμικές και οικονομικές προεκτάσεις της διαδικασίας απελευθέρωσης και επισημαίνεται η ανάγκη διορθωτικών παρεμβάσεων προς επιτάχυνση της διαδικασίας απελευθέρωσης.

Εισαγωγή

Η ενέργεια, ως πρωταρχικό αγαθό, έχει αποτελέσει και εξακολουθεί να είναι ζήτημα ύψιστης σπουδαιότητας σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Η αυξανόμενη ανάγκη για παροχή μεγαλύτερων ποσοτήτων ηλεκτρικής ενέργειας και μάλιστα με υψηλότερη ποιότητα ισχύος έδωσε το κίνητρο για την είσοδο νέων παραγωγών στην αγορά και στην κατάργηση εθνικών μονοπωλίων, όπως είναι η ΔΕΗ στην Ελλάδα. Η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα να προκύψουν χρόνιες συζητήσεις και διαπραγματεύσεις με αντικείμενο την δημιουργία του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Κατά συνέπεια, η ανάγκη για κάλυψη της ενεργειακής ζήτησης και η ενεργειακή σταθερότητα αποτέλεσαν την αφετηρία της δημιουργίας ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος στον τομέα της ενέργειας.

Συγκεκριμένα, η σταδιακή απελευθέρωση και δημιουργία μιας ενιαίας και ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας αποτέλεσε έναν από τους βασικούς πυλώνες και κύρια προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα επιχειρήματα στα οποία στηρίχθηκε η προσπάθεια για απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας ήταν η δυνατότητα ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, η αποδοτικότερη παραγωγή, μεταφορά και διανομή της ηλεκτρικής ενέργειας, η ενίσχυση της ασφάλειας του εφοδιασμού και της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος.

Η υιοθέτηση ενός νέου κανονιστικού πλαισίου έθεσε τις βάσεις για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων μέσω της αναδιανομής δικαιωμάτων, αρμοδιοτήτων, καθηκόντων και ευθυνών και της μερικής εισαγωγής στοιχείων ανταγωνισμού στη λειτουργία της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Ειδικότερα, η Οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας ήταν το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που προέβλεπε τη διαδικασία απελευθέρωσης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας των κρατών μελών και δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την πορεία προς την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Στην Ελλάδα, η εναρμόνιση με την Οδηγία 96/92/ΕΚ πραγματοποιήθηκε με το Νόμο 2773/1999. Η νέα Οδηγία (2003/54/ΕΚ), η οποία εκδόθηκε προς αντικατάσταση της προηγούμενης, είναι αποτέλεσμα των εξελίξεων στον τομέα της ενέργειας σε εθνικό επίπεδο και των δυσκολιών στην εφαρμογή και ενσωμάτωση της Οδηγίας στα εθνικά δίκαια.

Η τρίτη δέσμη μέτρων για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας περιλαμβάνει την Κοινοτική Οδηγία 2009/72/ΕΚ, η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με το Νόμο 4001/2011. Οι επιδιωκόμενοι στόχοι της Οδηγίας αυτής είναι η δυνατότητα πραγματικής επιλογής παρόχου ηλεκτρικής ενέργειας, η τόνωση του διεθνούς εμπορίου και της διακρατικής συνεργασίας και η εξασφάλιση ανταγωνιστικών τιμών, υψηλής ποιότητας της παρεχόμενης ενέργειας και η κάλυψη των ενεργειακών αναγκών.

Ως προς το αν επιτεύχθηκε ο στόχος της απελευθέρωσης, επικρατούν πολλές και συχνά αντιτιθέμενες απόψεις. Το βέβαιο είναι ότι οι προσπάθειες για σταδιακή απελευθέρωση, όπως εκφράζονται μέσω των Οδηγιών και των εθνικών νομοθετημάτων, είχαν σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις και σε κάθε περίπτωση αποτελούν τη βάση για την πλήρη απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Κεφάλαιο 1^ο: Βασικά χαρακτηριστικά της ηλεκτρικής ενέργειας και μορφές της αγοράς

Εισαγωγή

Η ηλεκτρική ενέργεια αποτελεί αδιαμφισβήτητα μία από τις σπουδαιότερες ανακαλύψεις, η οποία είχε ραγδαίες επιδράσεις στην ανθρώπινη εξέλιξη. Η χρήση της συνέβαλε στη βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης, στην πρόοδο του κλάδου της βιομηχανίας και των μεταφορών και στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και των επιστημών. Ορισμός της ηλεκτρικής ενέργειας είναι ο εξής: «Ηλεκτρική ενέργεια είναι η ταυτόχρονη και προς μια κατεύθυνση κίνηση ηλεκτρονίων (αρνητικά φορτισμένων σωματιδίων) που δημιουργείται εξαιτίας της ύπαρξης διαφοράς δυναμικού μεταξύ δυο σημείων ενός ηλεκτρικού κυκλώματος».

1. Τα τεχνικά χαρακτηριστικά της ηλεκτρικής ενέργειας

Η ηλεκτρική ενέργεια έχει ορισμένα ειδικά φυσικά χαρακτηριστικά, τα οποία την διαφοροποιούν από τις υπόλοιπες αγορές αγαθών.

Αρχικά, η ηλεκτρική ενέργεια δεν μπορεί να αποθηκευτεί με οικονομικούς τρόπους, οπότε κάθε στιγμή η ποσότητα που καταναλώνεται θα πρέπει να ισούται με την ποσότητα που πρέπει να παραχθεί. Κατά συνέπεια, η ισορροπία των ποσοτήτων παραγόμενης και απορροφώμενης ενέργειας, η συχνότητα, η τάση και διαφορά φάσης αποτελούν αντικείμενα ρύθμισης και πρέπει να ελέγχονται για την αποφυγή πρόκλησης βλαβών. Η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια πρέπει πάντοτε να «εγχύεται» στο Σύστημα μεταφοράς από όπου αντλείται διαρκώς προκειμένου να καταναλωθεί. Η ιδιομορφία των Συστημάτων μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, έγκειται στο ότι πρέπει διαρκώς να δέχονται τόση ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας όση αντλείται από αυτά, διαφορετικά θα προκύψει πλεόνασμα είτε έλλειμμα. Ο εφοδιασμός των χρηστών με ηλεκτρική ενέργεια προϋποθέτει σε κάθε χρονική στιγμή την ισορροπία του συστήματος μεταφοράς και διανομής.

Στη συνέχεια, η έλλειψη υποκατάστατων αγαθών της ηλεκτρικής ενέργειας επιβάλλει την ύπαρξη ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, καθώς ενδεχόμενη ανισορροπία μπορεί να προκαλέσει αποσταθεροποίηση του συστήματος. Η ζητούμενη ισορροπία επιτυγχάνεται με τον συντονισμό των προγραμμάτων παραγωγής, φορτίου και ροής της ενέργειας στο δίκτυο από τον κεντρικό διαχειριστή.

Το έργο του διαχειριστή είναι αρκετά περίπλοκο εξαιτίας της διακυμάνσεων της ζήτησης που διαφέρει σημαντικά από ώρα σε ώρα και από εποχή σε εποχή.

Επιπρόσθετα, η ηλεκτρική ενέργεια είναι δευτερογενής μορφή ενέργειας. Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας προϋποθέτει την ανάλωση άλλων, πρωτογενών μορφών ενέργειας, όπως οι γαιάνθρακες, ο λιγνίτης, το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο, άλλα καύσιμα υλικά (π.χ. βιομάζα, απορρίμματα), οι υδατοπτώσεις, ο άνεμος ή η πυρηνική ενέργεια.¹

Παράλληλα, η ηλεκτρική ενέργεια παράγεται για να αναλωθεί. Για να είναι εκμεταλλεύσιμη η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια από τον τελικό χρήστη πρέπει να μεταφερθεί από τον τόπο της κεντρικής παραγωγής στον τόπο της τελικής ανάλωσης. Η εκμετάλλευση της ηλεκτρικής ενέργειας προϋποθέτει την μεταφορά της. Για την μεταφορά της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός δικτύου αγωγών μεταφοράς και διανομής από την παραγωγή στους τελικούς χρήστες.

Ακόμη, ο ηλεκτρισμός είναι ένα ομογενές αγαθό. Προσφέρεται στον τελικό χρήστη χωρίς διαφοροποίηση στα ποιοτικά χαρακτηριστικά, ανεξάρτητα από τον τρόπο παραγωγής και προμήθειας. Ο τελικός χρήστης ενδιαφέρεται να έχει την ισχύ και την ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας που είναι αναγκαία προκειμένου να λειτουργήσουν συσκευές και μηχανήματα σε οποιονδήποτε χρόνο, αποκλείοντας τη πιθανότητα να προκληθεί ζημία στις συσκευές του. Μάλιστα, η τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας δεν καθορίζεται με βάση τα ποιοτικά χαρακτηριστικά αλλά με βάση πρωτίστως το κόστος παραγωγής, μεταφοράς και διανομής.

Τέλος, δύο βασικές ιδιότητες της ηλεκτρικής ενέργειας σχετίζονται με τον διαχωρισμό της αφενός ως «οικονομικού αγαθού» αφετέρου ως «εμπορεύσιμου αγαθού».

Από τη μία, ως οικονομικό αγαθό και στα πλαίσια των συναλλαγών εντός των οργανωμένων αγορών, οι τιμές κυκλοφορίας των προϊόντων και εν προκειμένω της ηλεκτρικής ενέργειας προκύπτουν από την αλληλεπίδραση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Το γεγονός ότι ο τόπος παραγωγής της ενέργειας διαφέρει από τον τελικό προορισμό πώλησής της, σημαίνει ότι η ενέργεια διέρχεται από τα στάδια παραγωγής, μεταφοράς, διανομής και προμήθειας μέσα στα οποία καθορίζονται και οι εκάστοτε τιμές αλλά και οι έννομες σχέσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων σε κάθε στάδιο της αγοράς.

¹ Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια, Αθήνα

Η ηλεκτρική ενέργεια κυκλοφορεί και καταναλώνεται έναντι οικονομικού ανταλλάγματος και ως εκ τούτου αποτελεί οικονομικό αγαθό το οποίο θα πρέπει να διακινείται ελεύθερα, κατόπιν όμως ρυθμιστικών παρεμβάσεων. Μάλιστα, παρότι η ηλεκτρική ενέργεια είναι άυλο αγαθό χωρίς ειδικά ποιοτικά χαρακτηριστικά, η ποσότητα της παραγόμενης ή αναλίσκόμενης ηλεκτρικής ενέργειας είναι υπολογίσιμη και εκτιμάται σε χρήμα.

Από την άλλη, ως εμπορεύσιμο αγαθό επηρεάζεται από πλήθος παραγόντων. Ο τόπος παραγωγής είναι διακριτός των τελικών προορισμών πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας, όπου μεταφέρεται με το Σύστημα αγωγών. Το κόστος παραγωγής και κατά συνέπεια η τιμή πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας είναι άμεσα συνυφασμένα με την μέθοδο παραγωγής της, με αποτέλεσμα μέθοδοι παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας φιλικές προς το περιβάλλον να έχουν υψηλό κόστος παραγωγής, ενώ παραγωγικές μονάδες οι οποίες εκμεταλλεύονται οικονομικότερες πηγές, όπως το λιγνίτη, μπορούν να λειτουργήσουν μεταξύ τους ανταγωνιστικά, μειώνοντας το κόστος παραγωγής και προσφέροντας την ηλεκτρική ενέργεια σε χαμηλότερη τιμή. Η μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας από τον τόπο παραγωγής στους τόπους κατανάλωσης πραγματοποιείται μέσω ενός συστήματος αγωγών μεταφοράς, το οποίο είναι κατασκευασμένο κατά τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχει συνεχής ισορροπία μεταξύ εγχυόμενης και αντλούμενης ποσότητας και να διασφαλίζεται ο ενεργειακός εφοδιασμός. Συνεπώς, η επένδυση κεφαλαίων για την κατασκευή των μονάδων παραγωγής, των δικτύων μεταφοράς και διανομής και τη δημιουργία των εγκαταστάσεων ελέγχου της ροής της ηλεκτρικής ενέργειας καθιστούν τον ηλεκτρισμό αγαθό με υψηλή εμπορική αξία.²

2. Η παραγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας

Οι μέθοδοι παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας είναι άμεσα συνυφασμένες με την διαθεσιμότητα των αναγκαίων πρωτογενών μορφών ενέργειας. Οι λεγόμενες «συμβατικές μέθοδοι» παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στηρίζονται στα ορυκτά στερεά καύσιμα, όπως οι γαιάνθρακες (λιθάνθρακας, λιγνίτης), στα υγρά καύσιμα, όπως το πετρέλαιο ή στα αέρια καύσιμα, όπως το φυσικό αέριο ή την πυρηνική ενέργεια. Από τις λεγόμενες «συμβατικές μεθόδους» παραγωγής αντιδιαστέλλονται οι μέθοδοι παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) που χρησιμοποιούν ανεξάντλητες πηγές χωρίς να εξαντλούν τα περιορισμένα ενεργειακά αποθέματα, όπως ο άνεμος, ο ήλιος ή το νερό ή ανανεώσιμα καύσιμα υλικά (π.χ. βιομάζα).

² Λύτρας Θ. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η σύμβαση προμήθειας, http://www.law.uoa.gr/fileadmin/law.uoa.gr/uploads/PDFs/pdf_new/agora_energeias.pdf

Οι μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας είναι βιομηχανικές εγκαταστάσεις που προϋποθέτουν την επένδυση σημαντικών κεφαλαίων, είτε πρόκειται για θερμοηλεκτρικά εργοστάσια είτε για υδροηλεκτρικά έργα ή πυρηνικά εργοστάσια.

Η δραστηριότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας προϋποθέτει την αδειοδότηση του ηλεκτροπαραγωγού και συγκεκριμένα τη λήψη άδειας παραγωγής, εγκατάστασης και λειτουργίας. Ο Κανονισμός Αδειών καθορίζει τους ειδικούς όρους και προϋποθέσεις χορήγησης από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) άδειας παραγωγής σε ιδιώτες. Στην ειδική περίπτωση των μη διασυνδεδεμένων νησιών, τα οποία δεν εντάσσονται στα απομονωμένα δίκτυα, ακολουθείται η διαδικασία διαγωνισμού με σκοπό την εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού. Επιπλέον, για μονάδες παραγωγής μικρής δυναμικότητας, εφεδρικούς σταθμούς βιοτεχνιών, βιομηχανιών και σταθμούς που λειτουργούν για εκπαιδευτικούς και πειραματικούς σκοπούς παρέχεται η δυνατότητα λειτουργίας χωρίς την προηγούμενη χορήγηση άδειας παραγωγής.

Στην Ελλάδα η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη ανέρχεται στο 58% ενώ από πετρέλαιο στο 7% περίπου. Για λόγους προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και αποτροπής της κλιματικής αλλαγής λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου, επιδιώκεται διεθνώς η μεγαλύτερη συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.³

3. Τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας

Η χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας από τον τελικό καταναλωτή προϋποθέτει την μεταφορά της από τα σημεία παραγωγής στα σημεία της τελικής κατανάλωσης, πρακτικά σε κάθε νοικοκυριό, σε κάθε κτήριο, σε κάθε βιομηχανική ή βιοτεχνική εγκατάσταση. Κατά τη διαδικασία μεταφοράς ενέργειας, η ανάγκη διατήρησης της ισορροπίας του συστήματος μεταφοράς, επιβάλλει σοβαρούς τεχνικούς περιορισμούς και ελέγχους. Ειδικότερα η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια διέρχεται, εκτός από τους αγωγούς μεταφοράς, και από τους σταθμούς μετασχηματισμού της τάσης και τις εγκαταστάσεις ελέγχου των ποσοτήτων εγχυόμενης και αντλούμενης ηλεκτρικής ενέργειας σε κάθε χρονική στιγμή. Επιπλέον, ένα ζήτημα το οποίο χρήζει διαρκούς ελέγχου είναι η πιθανότητα μεταβολών της ζήτησης, πλεονάζουσα ή ελλειμματική, η οποία θα πρέπει να αντιμετωπισθεί με την αύξηση της εγχυόμενης ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας είτε με την αναστολή της λειτουργίας κάποιων μονάδων παραγωγής αντίστοιχα.

³ Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια, Αθήνα

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι η δημιουργία ενός λειτουργικού συστήματος μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας αποτέλεσε ζήτημα ζωτικής σημασίας και επέβαλε μάλιστα, πλην των απαιτούμενων κεφαλαίων, και χωροταξικές αλλαγές, καθώς πολλά δίκτυα μεταφοράς και διανομής έπρεπε να διέλθουν από δημόσιες εκτάσεις και δημόσιους δρόμους.⁴

4. Ο εφοδιασμός με ηλεκτρική ενέργεια

Ήδη από την έναρξη της διαδικασίας εξηλεκτρισμού, ο Δημόσιος τομέας ανέλαβε την αναζήτηση του αποδοτικότερου τρόπου παραγωγής και μεταφοράς της ηλεκτρικής ενέργειας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι αρμόδιοι φορείς του Δημοσίου ανέλαβαν την εξασφάλιση διοικητικών αδειών για τις διαδικασίες κατασκευής και εγκατάστασης του δικτύου μεταφοράς και διανομής.

Αναφορικά με τα ειδικά χαρακτηριστικά της διαδικασίας εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια θα πρέπει να σημειωθούν τα ακόλουθα: Αρχικά, οι παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας κατά κανόνα προβαίνουν στη σύναψη σύμβασης για τον εφοδιασμό οποιουδήποτε τελικού καταναλωτή με ηλεκτρική ενέργεια, χωρίς διακρίσεις και χωρίς να αρνούνται τον εφοδιασμό με ρεύμα. Αντίθετα, η μονοπωλιακή μορφή της αγοράς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας έχει ως αποτέλεσμα ο τελικός χρήστης να δύναται να συμβληθεί μόνο με τον μονοπωλιακό παραγωγό/προμηθευτή, με προκαθορισμένους μάλιστα από το νόμο, τους όρους της σύμβασης.

Ωστόσο, η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η έναρξη της δραστηριότητας εναλλακτικών παραγωγών και παρόχων αποτέλεσαν τη βάση για την εφαρμογή του ιδιωτικού δικαίου και της συμβατικής ελευθερίας, καθώς πλέον ο τελικός καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να επιλέξει και άλλη πηγή εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια, εκτός αυτής που κατέχει τη δεσπόζουσα θέση στην αγορά.

5. Η οριοθέτηση των δραστηριοτήτων της αγοράς ενέργειας

Η ηλεκτρική ενέργεια μεταφέρεται από την παραγωγή στην τελική κατανάλωση διαμέσου καλωδίων τα οποία είναι υπέργεια ή υπόγεια. Στο Σύστημα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας εκτός από τα καλώδια, περιλαμβάνεται όλος ο απαραίτητος υλικοτεχνικός εξοπλισμός (μετασχηματιστές, πυκνωτές, κοκ), ο οποίος αποτελεί αλληλένδετο τμήμα του δικτύου.

⁴ Φαραντούρης Ν., 2014, ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκτυα & Υποδομές, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν 2773/1999, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει στην Ελλάδα, διακρίνονται οι εξής τέσσερις κατηγορίες - δραστηριότητας ηλεκτρικής ενέργειας:

- Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από σταθμούς παραγωγής (λιγνιτικούς, πετρελαϊκούς, ατμοηλεκτρικούς, θερμικούς).
- Η προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας, δηλαδή η πώλησή της σε πελάτες - τελικούς καταναλωτές.
- Η μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας μέσω του συστήματος μεταφοράς υψηλής τάσης,
- Η διανομή ηλεκτρικής ενέργειας μέσω του δικτύου διανομής μέσης και χαμηλής τάσης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι σχετικές αγορές της μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας χαρακτηρίζονται από ισχυρές επιδράσεις δικτύων (network effects) και συνιστούν φυσικά μονοπώλια με έντονα χαρακτηριστικά ρύθμισης (τέλη διέλευσης, κοκ).

Σύμφωνα με την ενωσιακή και εθνική πρακτική, η σχετική γεωγραφική αγορά της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ορίζεται σε εθνικό επίπεδο. Ειδικά για την περίπτωση της Ελλάδας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ότι θα μπορούσε να γίνει μια διάκριση μεταξύ της ηπειρωτικής και της νησιωτικής Ελλάδας, ήτοι του διασυνδεδεμένου και του μη διασυνδεδεμένου συστήματος. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Επιτροπή Ανταγωνισμού σε προηγούμενες αποφάσεις τους ορίζουν ως γεωγραφική αγορά για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας σε επίπεδο λιανικής, το σύνολο της ελληνικής επικράτειας.

Ιστορικά, η διαδικασία παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας χαρακτηρίστηκε ως φυσικό μονοπώλιο. Και αυτό διότι οικονομίες κλίμακας στην παραγωγή, ήτοι η δυνατότητα αποτελεσματικότερης παραγωγής ενέργειας από έναν παραγωγό, σε συνδυασμό με την αυξημένη ζήτηση στα αστικά κέντρα και τις σημαντικές απώλειες κατά τη μεταφορά ενέργειας εκτός των αστικών κέντρων, είχαν ως αποτέλεσμα την εγκατάσταση των εργοστασίων κοντά στα κέντρα κατανάλωσης. Κατά συνέπεια, είναι δικαιολογημένη η ανάπτυξη των μονάδων παραγωγής στα αστικά κέντρα και η μεταφορά και διανομή αυτής από ένα οργανωμένο δίκτυο, αντί να προτιμηθεί μεταφορά ενέργειας από διαφορετικούς παραγωγούς μέσω διαφορετικών δικτύων. Εντός του πλαισίου αυτού, κάθετα ολοκληρωμένες εταιρείες μπορούσαν να καλύψουν ικανοποιητικά την ανάγκη για ηλεκτρική ενέργεια από την παραγωγή και τη μεταφορά της μέχρι την κατανάλωση στα μεγάλα αστικά κέντρα.⁵

⁵ Παρασκευόπουλος- Κόλιας Χ., 2016, Η δομή της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, <http://yiannatsis.gr/download/ellhnikh-agora-hlektrikis-energeias.pdf>

Τα χαρακτηριστικά του παραδοσιακού μοντέλου λειτουργίας της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας είναι τα εξής:⁶

- Το μονοπωλιακό προνόμιο.

Μόνο εθνικές ή τοπικές ηλεκτρικές εταιρείες είχαν άδεια από το κράτος για την παραγωγή, τη μεταφορά, τη διανομή και την πώληση της ηλεκτρικής ενέργειας μέσα στα όρια λειτουργίας τους.

- Η υποχρέωση εξυπηρέτησης όλων των καταναλωτών.

Οι ηλεκτρικές εταιρείες έχουν την υποχρέωση να παρέχουν ηλεκτρική ενέργεια σε κάθε καταναλωτή και όχι μόνο σε αυτούς από τους οποίους έχουν κέρδος.

- Η εποπτεία από ρυθμιστική αρχή.

Οι δραστηριότητες της επιχείρησης και οι πολιτικές με τις οποίες λειτουργεί πρέπει να συμμορφώνονται με τις κατευθυντήριες οδηγίες και τους κανόνες που θεσπίζουν οι ρυθμιστικές αρχές του κράτους.

- Τα ρυθμιζόμενα τιμολόγια.

Η τιμή στην οποία προσφέρεται η ηλεκτρική ενέργεια είναι είτε καθορισμένη είτε ρυθμισμένη σε συμφωνία με τους κανόνες και τις οδηγίες του κράτους.

- Η εγγυημένη απόδοση των επενδυτών.

Το κράτος προσφέρει εγγυήσεις στους επενδυτές ότι τα ρυθμιζόμενα τιμολόγια θα επιστρέψουν στην ηλεκτρική εταιρεία ένα εύλογο περιθώριο κέρδους πάνω από το συνολικό κόστος, ώστε να προσελκύσουν ιδιωτικά κεφάλαια.

- Η λειτουργία ελαχίστου κόστους.

Οι εταιρείες ηλεκτρικής ενέργειας πρέπει να λειτουργούν κατά τέτοιον τρόπο ώστε να ελαχιστοποιούν τις συνολικές απαιτήσεις τους από έσοδα. Αν μια και μόνο εταιρεία είναι σε θέση να εξυπηρετεί την αγορά με το μικρότερο κόστος, η εταιρεία αυτή έχει τη δυνατότητα να επιβάλει υψηλές τιμές με αποτέλεσμα την απώλεια ευημερίας για τους καταναλωτές,

⁶ Λύτρας Θ. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η σύμβαση προμήθειας, http://www.law.uoa.gr/fileadmin/law.uoa.gr/uploads/PDFs/pdf_new/agora_energeias.pdf

ενώ δεν δίνονται κίνητρα για έρευνα και επενδύσεις ώστε να μειωθεί το κόστος μακροπρόθεσμα αφού η απόδοση της εταιρείας είναι από πριν καθορισμένη.

Από την άλλη πλευρά, όμως, λόγω και του γεγονότος ότι ο ηλεκτρισμός θεωρείται στις ανεπτυγμένες χώρες κοινωνικό αγαθό, οι ηλεκτρικές εταιρείες επωμίζονται το βάρος να παρέχουν ηλεκτρισμό σε όλους τους πελάτες ανεξαρτήτως αν αυτό είναι προς το οικονομικό συμφέρον τους. Η αύξηση της ζήτησης για ηλεκτρική ενέργεια και η ανάπτυξη της τεχνολογίας τα τελευταία χρόνια έχουν αλλάξει το τοπίο της ηλεκτρικής αγοράς. Ειδικά για τον τομέα της παραγωγής δεν υπάρχουν ενδείξεις φυσικού μονοπωλίου στο χονδρικό εμπόριο της αγοράς.

Μαζί με την ανάπτυξη του μεγέθους της αγοράς, η τεχνολογία έχει ευνοήσει τις περιφερειακές αγορές σε σχέση με τις συγκεντρωμένες αγορές παραγωγής του παρελθόντος κοντά στα αστικά κέντρα. Οι εξελίξεις στη μεταφορά της ενέργειας με γραμμές υψηλής τάσης επιτρέπουν πλέον τη μεταφορά σε μακρινές αποστάσεις.

Στον τομέα της μεταφοράς της ηλεκτρικής ενέργειας, τα χαρακτηριστικά φυσικού μονοπωλίου παραμένουν εμφανή ακόμη και σήμερα. Το κόστος δημιουργίας καινούριων δικτύων για τη μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας σε μεγάλες αποστάσεις έχει αυξηθεί κατακόρυφα τα τελευταία χρόνια δεδομένου του ενδιαφέροντος για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, στην υγεία και στην αλλοίωση της φυσικής ομορφιάς των περιοχών από τις οποίες διέρχονται τα δίκτυα. Δυνητικοί επενδυτές συναντούν μεγάλα εμπόδια εισόδου σε αντίθεση με τους ιδιοκτήτες του δικτύου που είναι ήδη εγκατεστημένοι οι οποίοι απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα της πρώτης κίνησης. Επίσης, και ο τομέας της διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας χαρακτηρίζεται ως φυσικό μονοπώλιο.

Η παραγωγή και το λιανεμπόριο της ηλεκτρικής ενέργειας αποτελούν τα δυο τμήματα της αγοράς όπου η ανταγωνιστική μορφή αγοράς είναι σε θέση να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Οι τομείς της μεταφοράς και της διανομής πάντως παραμένουν φυσικά μονοπώλια πλήρως ρυθμιζόμενα. Μελετώντας την αγορά από την οικονομική της πλευρά η απελευθέρωση της ενέργειας μπορεί να δημιουργήσει μια ανταγωνιστική αγορά που θα ωθήσει το κόστος παραγωγής προς τα κάτω και θα προσφέρει το αγαθό σε μικρότερη τιμή στους καταναλωτές.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Πρώτου

- Οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας
- Νόμος 2773/1999 - ΦΕΚ 286/Α/22-12-1999: Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις.
- Οδηγία 2003/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/ΕΚ
- Νόμος 4001/2011 για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις.
- Φαραντούρης Ν., 2014, *ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκτυα & Υποδομές*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, *Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια*, Αθήνα
- Φαραντούρης Ν., 2012, *ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Παπαδιάς Β., 1985, *Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας και Οικονομική Λειτουργία Συστήματος*, Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα
- Χατζηαθανασίου Β, 2004, *Σταθμοί Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας*, Εκδόσεις Υπηρεσία Δημοσιευμάτων, Θεσσαλονίκη
- Νταγκούμας Αθ., 2004, Η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας της Ελλάδας http://library.tee.gr/digital/techr/2004/techr_2004_5_dagoumas.pdf
- Παρασκευόπουλος- Κόλιας Χ., 2016, Η δομή της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, <http://yiannatsis.gr/download/ellhnikh-agora-hlektrikis-energeias.pdf>
- Λύτρας Θ. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η σύμβαση προμήθειας, http://www.law.uoa.gr/fileadmin/law.uoa.gr/uploads/PDFs/pdf_new/agora_energeias.pdf

Κεφάλαιο 2^ο: Αναδρομή στην πορεία του εξηλεκτισμού της Ελλάδας

1. Ο εξηλεκτισμός της Ελλάδας μέχρι την ίδρυση της ΔΕΗ

Η απαρχή της βιομηχανίας ηλεκτρικής ενέργειας βρίσκεται στα τέλη του 19ου αιώνα, οπότε και τα πρώτα μεγάλα αστικά κέντρα απέκτησαν ενεργειακή αυτονομία. Από το σημείο αυτό και μετά άρχισε μια ταχεία ανάπτυξη του κλάδου, με σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη της τεχνολογίας. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, παρουσιάστηκαν τα πρώτα κρατικά μονοπώλια. Η εμφάνιση αυτής της μονοπωλιακής δομής στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας οφειλόταν και στο γεγονός ότι, κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα, επικράτησε η αντίληψη πως ο ηλεκτρισμός είναι ένα κοινωνικό αγαθό και η παροχή του σε λογικές τιμές αποτελεί υποχρέωση της πολιτείας. Η κρατική δομή της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας παρουσίαζε εξάλλου σημαντικά πλεονεκτήματα. Κατ' αρχάς, οδήγησε στην κατασκευή μεγάλων και μακρόπνοων έργων για την παραγωγή και τη μεταφορά της απαιτούμενης από το σύστημα ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς επίσης και στην εκμετάλλευση των εγχώριων πηγών ενέργειας. Επίσης, μέσω της κρατικής πρόνοιας κατέστη δυνατή η τροφοδοσία απομακρυσμένων περιοχών με ηλεκτρισμό.

2. Αρχικά στάδια ηλεκτροδότησης αστικών κέντρων

2.1. Οι πρώτες μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας

Περί το έτος 1887, ο Δήμος Αθηναίων συνήψε σύμβαση με την «Εταιρεία Αεριόφωτος Αθηνών ΑΕ», με την οποία της ανέθετε την αποκλειστικότητα φωτισμού της Αθήνας και των προαστίων με αέριο. Στη συνέχεια, το έτος 1889 η «Γενική Εταιρεία Εργοληψιών ΑΕ» ανέλαβε την ίδρυση της πρώτης μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, με σκοπό την ηλεκτροδότηση του κέντρου των Αθηνών. Μάλιστα, η εταιρεία είχε την ευχέρεια καθορισμού της τιμής πώλησεως του ηλεκτρικού ρεύματος στους ιδιώτες και ανέλαβε την υποχρέωση εγκατάστασης υπέργειου και υπόγειου δικτύου καλωδίων. Σε αυτή την πρώιμη φάση ο ηλεκτρισμός χρησιμοποιείται κυρίως για φωτισμό, γεγονός που περιορίζει την ζήτηση σε ορισμένες ώρες.

Η έναρξη της δραστηριοποίησης στην Ελλάδα της εταιρείας «Thomson-Houston της Μεσογείου», με αντικείμενο την παραγωγή, πώληση και εκμετάλλευση των μηχανών και συσκευών για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, είχε ως αποτέλεσμα να συνάπτονται σταδιακά συμβάσεις για την αποκλειστική παραγωγή και διάθεση ηλεκτρικής ενέργειας με την εταιρεία σε περιοχές όπως Αργοστόλι, Σύρος, Καλαμάτα, Πειραιάς, Πάτρα.

2.2. Η «Ελληνική Ηλεκτρική Εταιρεία»

Τον Σεπτέμβριο του 1899 ιδρύθηκε η «Ελληνική Ηλεκτρική Εταιρεία», η οποία παρήγαγε ηλεκτρική ενέργεια με βάση τον άνθρακα και η αποτελεσματική δράση της οποίας αποδεικνύεται από το γεγονός ότι το 1910 η εταιρεία ηλεκτροδοτούσε πάνω από 100 εγκαταστάσεις άρδευσης στο λεκανοπέδιο Αττικής.

Η «Ελληνική Ηλεκτρική Εταιρεία» ηλεκτροδοτούσε περισσότερο από το 50% του πληθυσμού της Ελλάδος που είχε πρόσβαση στην ηλεκτρική ενέργεια. Το επόμενο χρονικό διάστημα, η ραγδαία ανάπτυξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από δεκάδες τοπικούς παραγωγούς με μικρές μονάδες παραγωγής συνέβαλε στην ηλεκτροδότηση πόλεων και χωριών. Ηλεκτροδοτήθηκαν όλες οι πόλεις της Ελλάδας με πληθυσμό πάνω από 5.000 κατοίκους. Δεκάδες χωριά συνδέθηκαν με τα δίκτυα ηλεκτροφωτισμού των παρακείμενων πόλεων. Παρά ταύτα το 70% της συνολικώς παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας καταναλώνονταν στην Αθήνα-Πειραιά, το 10% στη Θεσσαλονίκη ενώ το υπόλοιπο 20% σε όλη την υπόλοιπη Ελλάδα.⁷

3. Το μονοπώλιο ηλεκτρικής ενέργειας και η ΔΕΗ

Η κατάσταση που είχε διαμορφωθεί στην Ελλάδα με τις πολλές μικρές τοπικές εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας δεν μπορούσε εύκολα να συμβιβαστεί με την λειτουργία μεγάλων μονάδων παραγωγής και την εγκατάσταση ενός εθνικού δικτύου μεταφοράς και διανομής. Οι υφιστάμενες εταιρείες παραγωγής δεν διέθεταν τα αναγκαία κεφάλαια για να αναλάβουν την κατασκευή μεγάλων θερμοηλεκτρικών ή υδροηλεκτρικών έργων ούτε είχαν τεχνογνωσία παρομοίων έργων. Η ανάπτυξη και λειτουργία εθνικού συστήματος μεταφοράς απαιτούσε όχι μόνο μεγάλα κεφάλαια και σύγχρονη τεχνολογία αλλά και μεγάλη πειθαρχία στην παραγωγή και απόλυτο συντονισμό με τις διακυμάνσεις της ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας.

Σε άλλες χώρες της Ευρώπης, όπως η Γαλλία και η Ιταλία είχε επιλεγεί η εθνικοποίηση των επιχειρήσεων παραγωγής ηλεκτρική ενέργεια και η ανάπτυξη εθνικού συστήματος μεταφοράς και διανομής της ηλεκτρική ενέργεια, το οποίο να καλύπτει όλη την χώρα.

⁷ Λύτρας Θ. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η σύμβαση προμήθειας, http://www.law.uoa.gr/fileadmin/law.uoa.gr/uploads/PDFs/pdf_new/agora_energeias.pdf

4. Η ίδρυση της ΔΕΗ

Η δημιουργία ενός εκσυγχρονισμένου εθνικού συστήματος εφοδιασμού με ενέργεια, ακολουθώντας ευρωπαϊκά πρότυπα, προϋπέθετε τεχνογνωσία και σημαντικά κεφάλαια, τα οποία δεν μπορούσαν να καλυφθούν από τις τότε υπάρχουσες μικρές μονάδες παραγωγής.

Για τους λόγους αυτούς και με σκοπό την επίτευξη της ανασύστασης της χώρας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με το Νόμο 1468/1950 ιδρύθηκε η «Δημοσία Επιχείρησις Ηλεκτρισμού» (Δ.Ε.Η.) με σκοπό «την κατασκευήν και εκμετάλλευσιν υδροηλεκτρικών και θερμοηλεκτρικών εργοστασίων καθ'άπασαν την χώραν, την εγκατάστασιν εθνικού δικτύου προς μεταφοράν της παραγομένης ηλεκτρικής ενεργείας και την διάθεσιν αυτής».

Στο άρθρο 1 § 2 του Ν. 1468/1950 ορίζεται ότι η ΔΕΗ αποτελεί δημόσια επιχείρηση, ανήκει εξ ολοκλήρου στο Ελληνικό Δημόσιο, λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος αλλά κατά τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, απολαύει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια αλλά τελεί υπό την εποπτεία και τον έλεγχο του Κράτους.⁸

Ανάμεσα στις υποχρεώσεις της ΔΕΗ συγκαταλέγονται οι ακόλουθες:

- Παροχή της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας προς τους τελικούς καταναλωτές στην χαμηλότερη δυνατή τιμή.
- Αποφυγή διακρίσεων κατά την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας και κατά την διαδικασία τιμολόγησης για καταναλωτές της ίδιας κατηγορίας.
- Διάθεση των εσόδων για τον εκσυγχρονισμό και επέκταση των εγκαταστάσεών της, την βελτίωση των όρων εξυπηρέτησης του κοινού και την μείωση της τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας.

Με το άρθρο 2 § 1 του Ν. 1468/1950 παρέχεται στην ΔΕΗ το αποκλειστικό προνόμιο της κατασκευής, λειτουργίας και εκμεταλλεύσεως:

- Υδροηλεκτρικών εργοστασίων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.
- Θερμικών εργοστασίων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, στα οποία θα χρησιμοποιείται κατά προτίμηση εγχώρια καύσιμη ύλη.
- Εθνικού δικτύου μεταφοράς του ηλεκτρικού ρεύματος, το οποίο συνδέει τις μονάδες παραγωγής με τις ηλεκτροδοτούμενες περιοχές.

⁸ Νόμος 1468/1950 - ΦΕΚ 169/7-8-1950 Περί ιδρύσεως δημόσιας επιχειρήσεως ηλεκτρισμού.

- Των αναγκαίων γραμμών και δικτύων διανομής του ηλεκτρικού ρεύματος από το εθνικό δίκτυο μεταφοράς μέχρι τα κέντρα κατανάλωσης.

Τέλος, η ΔΕΗ έχει, από τη σύστασή της, το αποκλειστικό, προνόμιο να διαθέτει και πωλεί την παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια, ιδίως μετά την λήξη των συμβάσεων και αδειών παραγωγής και εκμετάλλευσης ηλεκτρικής ενέργειας στην ηπειρωτική Ελλάδα και την Εύβοια από ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Ο Ν. 1566/1950 με τον οποίο προβλέφθηκε η λήξη των ως άνω συμβάσεων, καθόριζε τη διαδικασία και τους όρους εξαγοράς των ιδιωτικών επιχειρήσεων από τη ΔΕΗ και επέβαλε ενιαία τιμή πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας σε όλη την χώρα. Μετά την εξαγορά ιδιωτικών επιχειρήσεων από τη ΔΕΗ, η συνένωση εργατικού δυναμικού και δικτύων, είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη των μονάδων παραγωγής και του συστήματος μεταφοράς και διανομής με μοναδικό φορέα την ΔΕΗ, η οποία είχε πλέον το απόλυτο μονοπώλιο στην παραγωγή, μεταφορά και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας τόσο στην ηπειρωτική όσο και στη νησιωτική Ελλάδα.

Σήμερα, η ΔΕΗ διαθέτει 34 μεγάλους θερμοηλεκτρικούς και υδροηλεκτρικούς σταθμούς και 3 αιολικά πάρκα που είναι διασυνδεδεμένα στο εθνικό Σύστημα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και 61 αυτόνομους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στα νησιά. Στην χώρα υπάρχουν σήμερα εγκατεστημένα 11.832 χιλιόμετρα δικτύου μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας υψηλής τάσης που διαχειρίζεται ο ΑΔΜΗΕ και 236.290 χιλιόμετρα δικτύου διανομής μέσης και χαμηλής τάσης που διαχειρίζεται ο ΔΕΔΔΗΕ.⁹

5. Η φύση της σύμβασης παροχής ηλεκτρικής ενέργειας από τη ΔΕΗ

Η ΔΕΗ ως μοναδικός πρωταγωνιστής στην αγορά παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας προέβαινε στη σύναψη σύμβασης με τους καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας, μίας σύμβασης που προσομοιάζει στην αναγκαστική σύμβαση, καθώς ο νόμος προβλέπει την υποχρέωση της ΔΕΗ για την σύναψη σύμβασης ηλεκτροδότησης με κάθε ενδιαφερόμενο, ενώ οι καταναλωτές, μπορούσαν να προμηθεύονται ρεύμα και να συνάπτουν σύμβαση μόνο με τη ΔΕΗ.

⁹ Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) Α.Ε., www.dei.gr.

Επιπρόσθετα, οι όροι της σύμβασης μεταξύ καταναλωτή και ΔΕΗ καθώς και η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος ήταν προδιατυπωμένοι από την ΔΕΗ. Στις συναλλαγές όλοι οι καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας θεωρούν ότι η ΔΕΗ έχει συμβατική υποχρέωση να παρέχει στον καταναλωτή την ηλεκτρική ενέργεια ανά πάσα στιγμή για να τροφοδοτήσει συσκευές ή για φωτισμό, έναντι του τιμήματος που αναλογεί στην ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας που καταναλώθηκε από τον πελάτη. Συνεπώς, θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι η σύμβαση παροχής ηλεκτρικής ενέργειας έχει τα χαρακτηριστικά είτε της σύμβασης πώλησης, είτε διαρκούς ή στιγμιαίας σύμβασης. Σε κάθε περίπτωση, εφόσον κύριο στοιχείο της σύμβασης αποτελεί ο διαρκής εφοδιασμός του καταναλωτή με ενέργεια, αδικαιολόγητες διακοπές στην παροχή ηλεκτρική ενέργεια ή πρόκληση βλαβών σε συσκευές θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως πλημμελής εκπλήρωση των συμβατικών υποχρεώσεων της ΔΕΗ.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Δεύτερου

- Νόμος 1468/1950-ΦΕΚ 169/7-8-1950 Περί ιδρύσεως δημόσιας επιχειρήσεως ηλεκτρισμού.
- Φαραντούρης Ν., 2014, *ΕΝΕΡΓΕΙΑ-Δίκτυα & Υποδομές*, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, *Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια*, Αθήνα
- Φαραντούρης Ν., 2012, *ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Ταρνανίδου Χρ., 2016, *Σύγχρονες ενεργειακές αγορές*, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Μενγκ-Παπαντώνη Μ., 2003, *Το Δίκαιο της Ενέργειας - Ευρωπαϊκή θεώρηση - Ελληνική εφαρμογή*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) Α.Ε., www.dei.gr.
- Λύτρας Θ. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η σύμβαση προμήθειας, http://www.law.uoa.gr/fileadmin/law.uoa.gr/uploads/PDFs/pdf_new/agora_energeias.pdf

Κεφάλαιο 3^ο: Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

1. Παράγοντες που επέβαλαν την απελευθέρωση της ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Διαχρονικά, ολόκληρη η βιομηχανία της ηλεκτρικής ενέργειας, δηλαδή η παραγωγή, η μεταφορά, η διανομή και η προμήθεια αυτής, λειτουργούσε υπό το καθεστώς του πλήρους κρατικού ελέγχου, της καθετοποιημένης λειτουργίας και της νομοθετικής παρέμβασης σε όλους τους τομείς. Το μονοπωλιακό καθεστώς είχε επικρατήσει γιατί κρίθηκε απαραίτητη η κρατική εποπτεία του τομέα της ενέργειας, δεδομένης της άμεσης εξάρτησης της οικονομίας από την αποδοτικότητα των μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Ωστόσο, είναι πλέον γνωστό ότι οι ελεγχόμενες από το κράτος βιομηχανίες τείνουν να οδηγούνται στην υπερεπένδυση και να λειτουργούν σε ιδιαίτερα στενά πλαίσια, με άμεσο αποτέλεσμα την άνοδο της τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας. Η λύση ήταν ο περιορισμός των κερδών κάθε τέτοιας εταιρείας στο βαθμό απόδοσης των κεφαλαίων που επενδύονται. Αυτό όμως προκάλεσε με τη σειρά του άλλες παρενέργειες. Όλα αυτά τα προβλήματα λοιπόν οδήγησαν στην ιδέα της λειτουργίας μιας ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Άλλωστε, τα αποτελέσματα σε άλλους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας οι οποίοι είχαν ήδη απελευθερωθεί (όπως οι τηλεπικοινωνίες, ο τραπεζικός τομέας, οι αεροπορικές και σιδηροδρομικές μεταφορές και, σε μερικές περιπτώσεις, η αγορά φυσικού αερίου, ήταν ενθαρρυντικά). Εξάλλου, μια μελέτη των Crandall και Ellig (1997), έδειξε ότι δέκα χρόνια μετά την απελευθέρωση οποιασδήποτε αγοράς, οι τελικές πραγματικές τιμές που πληρώνουν οι καταναλωτές είχαν μειωθεί σε επίπεδα που κυμαίνονταν από 27 μέχρι 58%, ενώ παράλληλα βελτιώθηκε και η ποιότητα και συχνότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.¹⁰

Συμπερασματικά, τα τελευταία χρόνια, οι αλλαγές στις κοινωνικές και οικονομικές δομές, οδήγησαν τα περισσότερα από τα παραδοσιακά μονοπώλια να περάσουν στη σφαίρα επιρροής των νόμων της ελεύθερης αγοράς. Η βιομηχανία παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, άρχισε να υφίσταται με τη σειρά της σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και στόχευαν στην αναθεώρηση μίας σειράς ρυθμιστικών κανόνων λειτουργίας των συστημάτων ηλεκτρικής ενέργειας.

¹⁰ Crandall Robert and Jerry Ellig, 1997, *Economic Deregulation and Customer Choice: Lessons for the Electrical Industry*, George Mason University, Fairfax, VA: Center for Market Processes

Έτσι, κατά τη διάρκεια των τελευταίων είκοσι ετών, παρατηρήθηκε ένα άνοιγμα της αγοράς στον ανταγωνισμό σε πολλές χώρες παγκοσμίως. Παράλληλα, προς την κατεύθυνση της απελευθέρωσης, συνέβαλε δραστικά η πτώση της τιμής του φυσικού αερίου, η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας καθώς επίσης και η εξέλιξη της τεχνολογίας, η οποία έδωσε τη δυνατότητα στους ιδιώτες παραγωγούς να κατασκευάσουν μικρές και αποδοτικές μονάδες, προσφέροντας τους έτσι την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα.

2. Τα πρώτα βήματα προς την απελευθέρωση της ενέργειας στην Ευρώπη

Οι πρώτες κατευθυντήριες γραμμές στον τομέα της ενέργειας αφορούσαν τις αγορές ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου και υιοθετήθηκαν στα τέλη του 1990, με την προοπτική της σταδιακής απελευθέρωσης των αγορών αυτών και την είσοδο νέων επιχειρήσεων. Παρά τις έντονες παραινέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ότι η απελευθέρωση της αγοράς θα ενίσχυε την αποδοτικότητα στον τομέα της ενέργειας και θα καθιστούσε την ευρωπαϊκή οικονομία πιο ανταγωνιστική, κράτη-μέλη όπως η Γαλλία και η Γερμανία, επέμεναν στη διατήρηση του εθνικού πλαισίου ρύθμισης και λειτουργίας του τομέα. Παρά τις αρχικές αντιδράσεις, έως το τέλος του 2000, οι περισσότερες χώρες της Ε.Ε. είχαν ήδη θέσει σε εφαρμογή τις Οδηγίες της Επιτροπής σχετικά με τη διαφάνεια των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας για τον τελικό βιομηχανικό καταναλωτή και την Οδηγία για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας μέσω μεγάλων δικτύων που αποσκοπούσε στη διασφάλιση του εφοδιασμού των κρατών-μελών με ηλεκτρική ενέργεια από κοινοτικούς ή τρίτους Προμηθευτές.¹¹

Ωστόσο, μία έρευνα της Επιτροπής το 2001, έδειξε πως κάποια περαιτέρω μέτρα ήταν αναγκαία, για την υλοποίηση μιας πραγματικά ενιαίας εσωτερικής αγοράς ενέργειας και την εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει η λειτουργία μιας ανοιχτής αγοράς ενέργειας.

Η δεύτερη δέσμη μέτρων για την ηλεκτρική ενέργεια και το αέριο θεσπίστηκε και υιοθετήθηκε τον Ιούνιο του 2003, επιβάλλοντας την αποσύνδεση παραγωγής ενέργειας και δικτύων διανομής για ηλεκτρικό ρεύμα και φυσικό αέριο. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη δέσμη μέτρων, οι αγορές για όλους τους μη οικιακούς καταναλωτές αερίου και ηλεκτρισμού θα απελευθερώνονταν πλήρως μέχρι τον Ιούλιο του 2004. Για τα νοικοκυριά, η προθεσμία ήταν ο Ιούλιος του 2007.

¹¹ Μενγκ-Παπαντώνη Μ., 2003, Το Δίκαιο της Ενέργειας - Ευρωπαϊκή θεώρηση - Ελληνική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Μετά το πέρας των προαναφερθεισών προθεσμιών, όλες οι επιχειρήσεις και οι ιδιωτικοί καταναλωτές θα είχαν πλέον θεωρητικά το προνόμιο να επιλέξουν τους παρόχους τους, σε ό,τι αφορά το ηλεκτρικό ρεύμα και το φυσικό αέριο, από μία ανοιχτή, ελεύθερη και ανταγωνιστική αγορά. Όντως, τον Ιούλιο του 2004, η βιομηχανική αγορά πραγματοποιεί τα πρώτα ανοίγματα στον ανταγωνισμό και ακολουθεί η αγορά των οικιακών καταναλωτών τον Ιούλιο του 2007. Ωστόσο, σύμφωνα με μελέτες και εκθέσεις προόδου της Επιτροπής, σχετικά με τον ανταγωνισμό στον τομέα του ηλεκτρισμού, που δημοσιεύθηκαν τον Ιανουάριο του 2007, αποκαλύφθηκαν σημαντικά εμπόδια και δυσλειτουργίες στον χώρο των βιομηχανικών πελατών, καθώς διαπιστώθηκε η διατήρηση των εθνικών ή τοπικών μονοπωλίων, τα οποία δημιουργούνται από την ύπαρξη καθετοποιημένων επιχειρήσεων, οι οποίες δύνανται να ελέγχουν απόλυτα τις τιμές του ρεύματος και να θέτουν εμπόδια εισόδου σε νέες επιχειρήσεις.

Συμπερασματικά και δεδομένων των δυσχερειών στην εισαγωγή του ανταγωνισμού στον κλάδο της ενέργειας, οι στόχοι οι οποίοι επιδιώκονται μέσω της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας για την ηλεκτρική ενέργεια είναι οι κάτωθι:

- Δημιουργία μιας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ε.Ε.
- Οικονομικά αποδοτικότερη διαδικασία παραγωγής και εξασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ αξιοπιστίας του συστήματος (ασφάλεια εφοδιασμού) και οικονομικών όρων λειτουργίας του και της προστασίας του καταναλωτή.
- Πλήρης διαχωρισμός των δραστηριοτήτων, από τις οποίες διέρχεται η διαδικασία εφοδιασμού του τελικού καταναλωτή με ηλεκτρική ενέργεια.

3. Νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

3.1. Οδηγία 96/92/ΕΚ

Η Οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου εισήγαγε για πρώτη φορά ρυθμίσεις σχετικές με τις διαδικασίες παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Οι ρυθμίσεις αυτές αποσκοπούσαν στην διαμόρφωση εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, στην ενίσχυση της αποδοτικότητας και ανταγωνιστικότητας της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας με γνώμονα πάντα την ανοιχτή πρόσβαση για όλους τους καταναλωτές, την εξοικονόμηση ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος.

Με την Οδηγία εισάγονται οι παρακάτω εκσυγχρονιστικές νομοθετικές ρυθμίσεις με σκοπό την σταδιακή μετάβαση σε μία ευρωπαϊκή «εσωτερική αγορά» ηλεκτρικής ενέργειας:

- Η εισαγωγή του ανταγωνισμού στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.
- Ο διαχωρισμός των δραστηριοτήτων παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.
- Η διασφάλιση της ελεύθερης και ισότιμης πρόσβασης τρίτων στα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

Η απελευθέρωση της δραστηριότητας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας μπορεί να επιτευχθεί είτε με το Σύστημα της διαδικασίας χορήγησης αδειών παραγωγής (authorization) είτε με το Σύστημα διαδικασίας υποβολής προσφορών (tendering) είτε με συνδυασμό των δύο συστημάτων. Η χρήση της παραγόμενης ηλεκτρικής από τον καταναλωτή ακολουθεί την μεταφορά της μέσω των δικτύων και ως εκ τούτου, η ορθή οργάνωση και διαχείριση των δικτύων μεταφοράς και διανομής επιδρούν καθοριστικά στην αποδοτικότητα και ανταγωνιστικότητα της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Εξάλλου, η σταθερότητα του ενεργειακού εφοδιασμού προϋποθέτει την προαναφερόμενη ορθολογική οργάνωση του συστήματος μεταφοράς και διανομής, η οποία εξασφαλίζεται από ένα κεντρικό σύστημα διαχείρισης, ο διαχειριστής του οποίου πρέπει να δρα με αντικειμενικότητα, διαφάνεια και αμεροληψία.

Κατά κανόνα, τα δίκτυα με το υψηλό επίπεδο τάσης αποτελούν το δίκτυο μεταφοράς ενώ τα επίπεδα μεσαίας και χαμηλής τάσης υπάγονται στο δίκτυο διανομής. Στα άρθρα 7-9 της Οδηγίας περιέχονται ρυθμίσεις για την εκμετάλλευση του δικτύου μεταφοράς και στα άρθρα 10-12 του δικτύου διανομής.¹²

Στη συνέχεια, η πρόσβαση στο δίκτυο πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους από τους διαχειριστές των δικτύων, διατηρώντας ίσους όρους ως προς την τιμή της προσφερόμενης ηλεκτρικής ενέργειας και έναντι οικονομικού ανταλλάγματος. Η Οδηγία προέβλεπε ότι τα Κράτη-Μέλη μπορούν να επιλέξουν είτε το «Σύστημα Πρόσβασης στα Δίκτυα» (Third Party Access - TPA) είτε το «Σύστημα του Μοναδικού Αγοραστή» (Single buyer Concept).

¹² Οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Επίσης, η Οδηγία προέβλεπε δύο τρόπους για την εξασφάλιση της πρόσβασης τρίτων στο δίκτυο, ήτοι είτε μέσω διαπραγματεύσεων από τις οποίες προκύπτουν οι όροι και η τιμή πρόσβασης, είτε με ρυθμιζόμενη πρόσβαση, όπου όλοι έχουν δικαίωμα πρόσβασης με προκαθορισμένο οικονομικό αντάλλαγμα και τεχνικές λεπτομέρειες, είτε με απευθείας γραμμή, που επιτρέπει τον άμεσο εφοδιασμό του καταναλωτή από τον παραγωγό χωρίς να χρησιμοποιείται το δίκτυο μεταφοράς.

Τέλος, σημαντική καινοτομία της Οδηγίας αποτελεί η υποχρέωση των καθετοποιημένων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην ηλεκτρική ενέργεια να διαχωρίζουν τις δραστηριότητες που αφορούν τα δίκτυα (μεταφοράς και διανομής) από τις δραστηριότητες της παραγωγής, προμήθειας ή εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας ή άλλες δραστηριότητες πέραν του τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας (Unbundling). Οι ρυθμίσεις των άρθρων 14 και 15 της Οδηγίας επιδιώκουν την διαφάνεια και την εποπτεία της τήρησης της ως άνω δέσμευσης περί διαχωρισμού και συγκεκριμένα περί λογιστικού διαχωρισμού. Σκοπός των διατάξεων αυτών είναι η αποφυγή και ο εντοπισμός τυχόν κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης της εταιρείας με Significant Market Power (SMP) και η οποία προβαίνει σε διακριτική τιμολόγηση ή διαχείριση.

Ως συμπέρασμα προκύπτει ότι η πρώτη Οδηγία συνέβαλε στην σταδιακή δημιουργία της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και έθεσε τις βάσεις για την ολοκλήρωση της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου.

3.2. Η Οδηγία 2003/54/EK

Τον Ιούνιο του έτους 2003 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Υπουργών Ενέργειας τροποποίησαν τις ισχύουσες Οδηγίες για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την αγορά φυσικού αερίου, αντικαθιστώντας αυτές με δύο νέες Οδηγίες, σχετικά με την υιοθέτηση κοινών κανόνων στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, αντίστοιχα. Η υιοθέτηση των νέων Οδηγιών αποσκοπεί στην επίτευξη της απελευθέρωσης των ανωτέρω αγορών της Ε.Ε.

Τα κύρια σημεία της Οδηγίας 2003/54/EK για την ηλεκτρική ενέργεια είναι τα ακόλουθα:

- Επίτευξη της απελευθέρωσης της αγοράς, έτσι ώστε από την 1η Ιουλίου 2004 κάθε μη οικιακός πελάτης και από την 1η Ιουλίου 2007 όλοι οι πελάτες, συμπεριλαμβανομένων και των οικιακών, να μπορούν να αγοράζουν ηλεκτρική ενέργεια από οποιονδήποτε προμηθευτή της επιλογής τους.

- Επιβολή αυστηρότερων υποχρεώσεων σε σχέση με το διαχωρισμό των βασικών λειτουργιών της αγοράς και ειδικότερα επιβολή υποχρέωσης διαχωρισμού των δραστηριοτήτων μεταφοράς και διανομής, οι οποίες θα διενεργούνται από ανεξάρτητα νομικά πρόσωπα, στην περίπτωση των κάθετα ολοκληρωμένων επιχειρήσεων.
- Ενδυνάμωση του ρόλου των ρυθμιστικών αρχών, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα τιμολόγια μεταφοράς και διανομής δεν εισάγουν διακρίσεις και αντανακλούν το πραγματικό κόστος.
- Παρακολούθηση της ασφάλειας του εφοδιασμού και πρόβλεψη για την εύρεση και κατοχύρωση νέου παραγωγικού δυναμικού.
- Υιοθέτηση κοινών ελάχιστων προδιαγραφών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και ειδικότερα όσον αφορά στην παροχή τους προς τις κοινωνικά ασθενέστερες κατηγορίες καταναλωτών.

Στη συνέχεια, το πλαίσιο που εισήχθη με την Οδηγία 2003/54/EK συμπληρώθηκε από τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθμό 1228/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας. Στόχος του εν λόγω Κανονισμού, ήταν η διευκόλυνση της ανάπτυξης μιας πανευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας μέσω κοινών τιμολογίων πρόσβασης και ενιαίων διαδικασιών, με σκοπό τον περιορισμό των προβλημάτων συμφόρησης και δυναμικότητας των διασυνδέσεων.

Ουσιαστικά, οι δύο βασικές καινοτομίες της νέας Οδηγίας αποτέλεσαν η υποχρέωση όχι μόνο λογιστικού αλλά και νομικού διαχωρισμού της δραστηριότητας του Διαχειριστή των δικτύων μεταφοράς ή διανομής από άλλες δραστηριότητες στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και η μέθοδος των «ρυθμισμένων» τιμολογίων πρόσβασης, περιορίζοντας έτσι την δυνατότητα άρνησης του διαχειριστή στην πρόσβαση τρίτων στο δίκτυο μόνο σε περιπτώσεις έλλειψης χωρητικότητας.

Συνολικά, η νέα Οδηγία περιέχει αναλυτικότερες ρυθμίσεις από την καταργούμενη Οδηγία 96/92/EΚ, που δεν αποτελούν απλή αναδιατύπωση των καταργούμενων διατάξεων, αλλά τείνουν στην άρση των εμποδίων που καθυστερούσαν την ολοκλήρωση της επιδιωκόμενης εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.¹³

¹³ Φαραντούρης Ν. και Φορτσάκης Θ., 2016, Δίκαιο της Ενέργειας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

3.3. Τρίτη νομοθετική δέσμη για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Σημαντικό βήμα για την ολοκλήρωση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς ενέργειας αποτέλεσε το λεγόμενο «τρίτο» πακέτο ρυθμίσεων για την ενεργειακή αγορά, το οποίο περιλαμβάνει πέντε σημαντικές νομοθετικές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- Τον Κανονισμό 713/2009 για την ίδρυση του Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας.
- Τον Κανονισμό 714/2009 «σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 1228/2003».
- Τον Κανονισμό 715/2009 «σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1775/2005».
- Την Οδηγία 2009/72/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ».
- Την Οδηγία 2009/73/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ».

Με την Οδηγία 2009/72/ΕΚ για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας εισάγονται λεπτομερείς κανόνες και ορισμοί και διαμορφώνεται ένα ενοποιημένο Σύστημα διαχείρισης της ηλεκτρικής ενέργειας για τις όμορες χώρες, προς τον σκοπό της εναρμόνισης των εσωτερικών δικαίων των κρατών-μελών και την αποφυγή διαφοροποιήσεων και παρερμηνειών.

Συγκεκριμένα, προβλέφθηκε ο αποτελεσματικός διαχωρισμός της ενεργειακής παραγωγής και του εφοδιασμού από το δίκτυο, με σκοπό την εξάλειψη των εμποδίων εισόδου νέων παραγωγών και κάθε σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ των δραστηριοτήτων αυτών.

Οι λοιπές διατάξεις της Οδηγίας προέβλεπαν μέτρα για την επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

- Αυξανόμενη διαφάνεια στις αγορές λιανικής και ενδυνάμωση των κανόνων προστασίας των καταναλωτών.
- Αποτελεσματικότερη ρυθμιστική επίβλεψη από ανεξάρτητους ελεγκτές των αγορών, όπως είναι οι Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές.

- Εγκαθίδρυση της Αντιπροσωπείας για τη Συνεργασία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ACER), για τη διασφάλιση αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών, αλλά και για τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με διασυνοριακά ζητήματα.
- Καλύτερη διασυνοριακή συνεργασία και επενδύσεις: ένα νέο ευρωπαϊκό δίκτυο για τους διαχειριστές συστημάτων μπορεί να οδηγήσει τους διαχειριστές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου σε συνεργασία και σε ανάπτυξη κοινών εμπορικών και τεχνικών κωδίκων και προτύπων ασφαλείας.

Καθότι το πρωταρχικό μέλημα του νομοθέτη είναι ο διαρκής εφοδιασμός με ηλεκτρική ενέργεια και μάλιστα στη χαμηλότερη δυνατή τιμή, η Οδηγία εστιάζει στην ρύθμιση της ενίσχυσης των διασυνοριακών διασυνδέσεων και των μεθόδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Για τον λόγο αυτό, εισάγονται κανόνες για την διαχείριση των συστημάτων μεταφοράς και τον καθορισμό του ρόλου του ανεξάρτητου διαχειριστή του συστήματος μεταφοράς και διανομής.

Περαιτέρω, η Οδηγία υπογραμμίζει την σπουδαιότητα της ανεξάρτητης λειτουργίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας και της προστασίας των καταναλωτών. Τέλος, προβλέπεται εκτός από τον λογιστικό και νομικός διαχωρισμός και διαχωρισμός της ιδιοκτησίας από την διαχείριση των δικτύων μεταφοράς και διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας.¹⁴

3.4. Ο Κανονισμός (ΕΕ) 347/2013 για τα διευρωπαϊκά δίκτυα ενέργειας

Ο ως άνω Κανονισμός καθορίζει προσανατολισμούς για τα διευρωπαϊκά δίκτυα στον τομέα της ενέργειας που προσδιορίζουν έργα κοινού ενδιαφέροντος και έργα προτεραιότητας μεταξύ των διευρωπαϊκών δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας και αερίου. Δυνάμει του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2236/1995, τα έργα κοινού ενδιαφέροντος έχουν προτεραιότητα για τη χορήγηση κοινοτικής ενίσχυσης. Τα κονδύλια του προϋπολογισμού που διατίθενται για τα διευρωπαϊκά δίκτυα στον τομέα της ενέργειας προορίζονται κυρίως για τη χρηματοδότηση μελετών σκοπιμότητας.

¹⁴ Κελεμένης Γ., 2010, Νομοθετική Προσαρμογή της Ελλάδας στην 3η Ενεργειακή Νομοθετική Δέσμη: Προοπτικές και Παρεμβάσεις στην Ελληνική Αγορά Ηλεκτρισμού

Για τη συγχρηματοδότηση των επενδύσεων θα μπορούσαν ενδεχομένως να χρησιμοποιηθούν πόροι άλλων μηχανισμών, για παράδειγμα των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων ή του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ). Ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 256/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με την κοινοποίηση στην Επιτροπή των επενδυτικών σχεδίων σε ενεργειακή υποδομή εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ζητεί από τα κράτη μέλη να κοινοποιούν στην Επιτροπή τα επενδυτικά τους σχέδια σε ενεργειακή υποδομή.

Στην ανακοίνωσή της με τίτλο «Προϋπολογισμός για την “Ευρώπη 2020”» (COM(2011)0500), η Επιτροπή πρότεινε νέο μηχανισμό, τη χρηματοδοτική διευκόλυνση «Συνδέοντας την Ευρώπη» (CEF) για υποστήριξη έργων προτεραιότητας στον τομέα της ενέργειας, των μεταφορών και της κρίσιμης σημασίας ψηφιακής υποδομής από το 2014 έως το 2020. Τον Νοέμβριο του 2013, το Κοινοβούλιο ενέκρινε τη συμφωνία που επιτεύχθηκε με το Συμβούλιο σχετικά με τον προϋπολογισμό της CEF, η οποία προέβλεπε την διάθεση 5,12 δισεκατομμυρίων ευρώ για την ανάπτυξη διευρωπαϊκών έργων ενεργειακής υποδομής. Επιλέχθηκε μια σειρά έργων κοινού ενδιαφέροντος για να λάβουν υποστήριξη από την ΕΕ, με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές για την ενεργειακή υποδομή οι οποίες εγκρίθηκαν τον Μάρτιο του 2013 από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο.

3.5. Η Οδηγία για την Χονδρική Αγορά Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας

Η χονδρική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί το χώρο, όπου συναλλάσσονται οι Παραγωγοί με τους Προμηθευτές, τους Εμπόρους και τους Μεγάλους Πελάτες, ενώ στην λιανική αγορά συναλλάσσονται κυρίως οι Προμηθευτές με τους Πελάτες δηλαδή τους τελικούς καταναλωτές. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι η χονδρική αγορά προσομοιάζει στις χρηματιστηριακές αγορές εμπορευμάτων ή προθεσμιακών προϊόντων. Η οργάνωση και λειτουργία της χρηματιστηριακής χονδρικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας πρέπει να διέπεται από ένα σύστημα διαφάνειας και ανεξάρτητης λειτουργίας, προς αποφυγή στρεβλώσεων του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Για τον λόγο αυτό, ο Κανονισμός 1227/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας» εισήγαγε διατάξεις για την προστασία των συμμετεχόντων στην χονδρική αγορά από καταχρηστικές συμπεριφορές και πρακτικές.

Ακολούθησε ο Κανονισμός 1348/2014 «σχετικά με την αναφορά δεδομένων για την εφαρμογή του άρθρου 8 παράγραφοι 2 και 6 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1227/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας». Με σκοπό την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και την διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού, την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και την επίτευξη χαμηλού επιπέδου στις τιμές προμήθειας της ενέργειας, εκδόθηκε ο Κανονισμός 1222/2015, ο οποίος συν τοις άλλοις συντέινει στην παροχή κινήτρων στους παραγωγούς για χρησιμοποίηση νέων, αποδοτικών και φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Τρίτου

- Crandall Robert and Jerry Ellig, 1997, *Economic Deregulation and Customer Choice: Lessons for the Electrical Industry*, George Mason University, Fairfax, VA: Center for Market Processes
- ΓΓΕΤ, 2013, *ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ στο πλαίσιο της διαμόρφωσης στρατηγικής-Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: ΕΝΕΡΓΕΙΑ*
- Οδηγία 2003/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/ΕΚ
- Κανονισμός 1228/2003/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας
- Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της 10ης Ιανουαρίου 2007 με τίτλο «Ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη»
- Οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας
- Έκθεση επί του Νομοσχεδίου «Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας» 2005
- Κανονισμός 713/2009 για την ίδρυση του Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας.

- Κανονισμός 714/2009 «σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 1228/2003».
- Κανονισμός 715/2009 «σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1775/2005».
- Οδηγία 2009/72/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ».
- Οδηγία 2009/73/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ».
- Κανονισμός 347/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2013 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις διευρωπαϊκές ενεργειακές υποδομές
- Κανονισμός 256/2014/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με την κοινοποίηση στην Επιτροπή των επενδυτικών σχεδίων σε ενεργειακή υποδομή εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Κανονισμός 1227/2011/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας
- Κανονισμός 2015/1222/ΕΕ της Επιτροπής της 24ης Ιουλίου 2015 σχετικά με τον καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών για την κατανομή της δυναμικότητας και τη διαχείριση της συμφόρησης
- Κελεμένης Γ., 2010, *Νομοθετική Προσαρμογή της Ελλάδας στην 3η Ενεργειακή Νομοθετική Δέσμη: Προοπτικές και Παρεμβάσεις στην Ελληνική Αγορά Ηλεκτρισμού*
- Φαραντούρης Ν., 2012, *ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Φαραντούρης Ν. και Φορτσάκης Θ., 2016, *Δίκαιο της Ενέργειας*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Μενγκ-Παπαντώνη Μ., 2003, *Το Δίκαιο της Ενέργειας - Ευρωπαϊκή θεώρηση - Ελληνική εφαρμογή*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Πανάγος Θ., 2012, *Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα
- Ρουτζάκης Μ., 2001, *Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα: θεσμική οργάνωση αγοράς, στρατηγικές ανταγωνισμού και επενδυτικές προοπτικές*, <https://routzakis.files.wordpress.com/2013/12/cf81cebfcf85cf84ceb6ceb1cebaceb7cf83-1999-2001.pdf>
- Λύτρας Θ. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η σύμβαση προμήθειας, http://www.law.uoa.gr/fileadmin/law.uoa.gr/uploads/PDFs/pdf_new/agora_energeias.pdf
- Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, 2017, Εσωτερική αγορά ενέργειας, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuid=FTU_5.7.2.html

Κεφάλαιο 4^ο: Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα

1. Εισαγωγή στην απελευθέρωση της ελληνικής αγοράς ενέργειας

Η ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών Οδηγιών για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στο εθνικό μας δίκαιο έπρεπε αρχικά να αντιμετωπίσει την επικρατούσα μονοπωλιακή κατάσταση στις αγορές παραγωγής, μεταφοράς, διανομής και προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας. Η μετάβαση προς την απελευθερωμένη αγορά αποτελούσε σημαντική και δύσκολη μεταρρύθμιση. Η παραχώρηση άδειας για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και από άλλους παραγωγούς εκτός της ΔΕΗ, κρίθηκε αμφίβολης αποτελεσματικότητας, δεδομένης της μειωμένης ή μηδενικής πρόσβασης των τρίτων παραγωγών στα λιγνιτικά αποθέματα και στο δίκτυο μεταφοράς και διανομής, από τη στιγμή μάλιστα που η παραγωγή ενέργειας από αυτούς είχε ιδιαίτερα αυξημένες κεφαλαιακές απαιτήσεις και αντιμετώπιζαν εμπόδια εισόδου στον κλάδο.

Μάλιστα, η ευχέρεια της ΔΕΗ να προσαρμόζει την τιμολογιακή πολιτική της ανάλογα με την ένταση της δραστηριότητας των άλλων παραγωγών ή προμηθευτών έθετε υπό αμφισβήτηση την πιθανότητα επιβίωσης άλλων ανταγωνιστών στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Η μεταφορά των κοινών ευρωπαϊκών κανόνων απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα έπρεπε να αντιμετωπίσει την πραγματική κατάσταση που είχε διαμορφωθεί επί σειρά ετών δεδομένου του μονοπωλιακού προτύπου οργάνωσης του κλάδου της ηλεκτρικής ενέργειας στην χώρα.

2. Συνθήκες στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η εξαγορά των ιδιωτικών επιχειρήσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα από την ΔΕΗ, οδήγησε στην επικράτηση συνθηκών φυσικού μονοπωλίου στις αγορές παραγωγής, μεταφοράς, διανομής και προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας. Με επενδύσεις μεγάλων κεφαλαίων για την δημιουργία μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, η ΔΕΗ συνέβαλε στον εξηλεκτρισμό της χώρας. Οι μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ανήκουν στην ΔΕΗ, η οποία μάλιστα έχει προνομιακή πρόσβαση στα λιγνιτικά αποθέματα και τα υδροηλεκτρικά φράγματα.

Παράλληλα, η ΔΕΗ έχοντας αναλάβει την κατασκευή του δικτύου μεταφοράς της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας και έχοντας την πλήρη κυριότητα των σταθμών μετασχηματισμού, των κέντρων ελέγχου και του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, αποτελεί τον αδιαφιλονίκητο πρωταγωνιστή της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από την παραγωγή έως την προμήθεια. Εξάλλου, η ΔΕΗ είχε την μονοπωλιακή παραγωγή, μεταφορά, διανομή, και προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας στη νησιωτική Ελλάδα, η οποία μέχρι σήμερα δεν είναι διασυνδεδεμένη με το δίκτυο μεταφοράς και διανομής της ηπειρωτικής χώρας.

Τέλος, η ΔΕΗ έχει την κυριότητα και την διαχείριση όλων των διασυνδέσεων του ελληνικού δικτύου μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας με ξένα δίκτυα. Ελάχιστοι μεγάλοι πελάτες προμηθεύονται ηλεκτρική ενέργεια κατευθείαν από το δίκτυο μεταφοράς ενώ όλοι οι λοιποί καταναλωτές προμηθεύονται ηλεκτρική ενέργεια από τα δίκτυα μέσης τάσης (κυρίως βιομηχανικοί πελάτες) ή χαμηλής τάσης, όπως π.χ. όλοι οι οικιακοί πελάτες ή μικρές βιοτεχνίες.

3. Τα προβλήματα στη δημιουργία μιας ανταγωνιστικής αγοράς ενέργειας

Η πρώτη Οδηγία για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας ουσιαστικά επέβαλε την απελευθέρωση στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, μέσω της κατάργησης του μονοπωλίου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και της ρύθμισης της διαδικασίας χορήγησης διοικητικών αδειών παραγωγής. Οι παράγοντες οι οποίοι ενθαρρύνουν ή αποθαρρύνουν την είσοδο ενδιαφερόμενων παραγωγών στον κλάδο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας είναι η δυνατότητα διάθεσης της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας και η δυνατότητα διαμόρφωσης συμφέρουσας τιμής πώλησης για τον παραγωγό, με αποτέλεσμα την επίτευξη κέρδους.

Συνεπώς, για να επιτραπεί η είσοδος νέων παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας και να υπάρχει εγγύηση της παραμονής τους στην απελευθερωμένη αγορά, έπρεπε να διασφαλιστεί η δυνατότητα χρησιμοποίησης των δικτύων καθώς και η δυνατότητα προνομακικής διάθεσης της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται με χαμηλό κόστος και άρα διατίθεται σε μειωμένη τιμή. Ταυτόχρονα η οργάνωση και η λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας πρέπει να διασφαλίζει ότι η μέχρι τότε μονοπωλιακή ΔΕΗ δεν θα έχει δυνατότητα να εξοστρακίσει κάθε νέο παραγωγό, προσφέροντας μη ανταγωνίσιμες χαμηλές τιμές.

Αναφορικά με την πρόσβαση τρίτων στα δίκτυα, θα πρέπει να ληφθεί ότι η ανάπτυξη του Δικτύου Μεταφοράς και του Δικτύου Διανομής από την ΔΕΗ έγινε με επένδυση πολύ σημαντικών κεφαλαίων, ενώ παράλληλα απαιτήθηκαν διαδικασίες αναγκαστικής απαλλοτρίωσης και απόκτησης δικαιωμάτων δουλείας (διελεύσεως εναερίων ή υπογείων αγωγών) σε όλη τη χώρα. Το υπάρχον ελληνικό Δίκτυο Μεταφοράς και Διανομής ηλεκτρικής ενέργειας είναι στην πραγματικότητα ένα «φυσικό μονοπώλιο», ιδιοκτησίας της ΔΕΗ.

Στον κλάδο προμήθειας των καταναλωτών με ηλεκτρική ενέργεια, η τόνωση του ανταγωνισμού προϋποθέτει την προσφορά ηλεκτρικής ενέργειας σε ανταγωνιστικές τιμές. Η τιμολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας που προσφέρουν οι Προμηθευτές στους υποψηφίους πελάτες τους εξαρτάται άμεσα από το κόστος προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας από την χονδρική αγορά. Η είσοδος νέων επιχειρήσεων στον κλάδο προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας επιβάλλει μίας πλήρως ανταγωνιστική οργάνωση και λειτουργία της χονδρεμπορικής αγοράς, όπου όλοι οι Προμηθευτές προμηθεύονται ρεύμα με το ίδιο αρχικό κόστος. Η επίλυση των πρακτικών προβλημάτων στην απελευθέρωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας έγινε σταδιακά, με τους νόμους που ενσωμάτωσαν τις Οδηγίες της ΕΕ και διαμόρφωσαν την ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.¹⁵

4. Οι Νόμοι για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

4.1. Ο Νόμος 2773/1999 Περί απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Όπως έχει ειπωθεί, πριν την ενεργοποίηση του Νόμου περί Απελευθέρωσης της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας, η ΔΕΗ κατείχε σχεδόν αποκλειστικό δικαίωμα παραγωγής, μεταφοράς, προμήθειας και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Εκτός από τη ΔΕΗ, μόνο ορισμένες βιομηχανίες είχαν το δικαίωμα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, κυρίως με σκοπό την ίδια κατανάλωση. Η τιμολόγηση της προσφερόμενης ηλεκτρικής ενέργειας καθοριζόταν από την Ελληνική Κυβέρνηση, ενώ κάθε αύξηση των τιμολογίων γινόταν μετά από έγκριση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

Ο Νόμος περί Απελευθέρωσης τέθηκε σε ισχύ στις 22 Δεκεμβρίου 1999 στο πλαίσιο της εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 96/92/ΕΚ. Ο Νόμος 2773/1999 αποτέλεσε την αφετηρία για την μετάβαση από το μονοπωλιακό καθεστώς σε καθεστώς ελεύθερου ανταγωνισμού.

¹⁵ Φαραντούρης Ν. και Φορτσάκης Θ., 2016, Δίκαιο της Ενέργειας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Οι κύριες ρυθμίσεις του Νόμου περί Απελευθέρωσης είναι οι ακόλουθες:

- Ο τομέας της ενέργειας εποπτεύεται από τον Υπουργό Ανάπτυξης.
- Συστήνεται η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) ως ανεξάρτητη ρυθμιστική αρχή, της οποίας κύριες υποχρεώσεις είναι ο έλεγχος και η επίβλεψη της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας.
- Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους ο Υπουργός Ανάπτυξης και η ΡΑΕ οφείλουν να λειτουργούν με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος, του καταναλωτή και της δημόσιας υγείας και ασφάλειας, να αντιμετωπίζουν την ενεργειακή πενία, να διασφαλίζουν την αποδοτικότερη χρήση των πόρων χρηματοδότησης δικτύων και σε κάθε περίπτωση να κινούνται προς το στόχο της επίτασης του ανταγωνισμού στην αγορά ενέργειας.
- Οι απαιτούμενες άδειες σχετικά με όλο το εύρος δραστηριοτήτων στην αγορά ενέργειας χορηγούνται σύμφωνα με τις διατάξεις που περιέχει ο Κανονισμός Αδειών Παραγωγής και Προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, προϋποθέτουν την γνωμοδότηση της ΡΑΕ, η οποία προηγείται της τελικής χορήγησης από τον Υπουργό Ανάπτυξης.
- Η λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας διέπεται κυρίως από τέσσερις κώδικες που εγκρίνονται με Υπουργική Απόφαση: τον Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος Μεταφοράς, τον Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας, τον Κώδικα Διαχείρισης του Δικτύου Διανομής και τον Κώδικα Προμήθειας σε Πελάτες.

Στην διαδικασία των προαπαιτούμενων αδειοδοτήσεων δεν υπάγονται μικροί ηλεκτροπαραγωγικοί σταθμοί (ισχύος μέχρι 20 KW) καθώς και εφεδρικοί σταθμοί παραγωγής που εγκαθίστανται σε βιομηχανίες και βιοτεχνίες, σταθμοί που εγκαθίστανται από εκπαιδευτικούς ή ερευνητικούς φορείς ή το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Στα μη Διασυνδεδεμένα Νησιά της χώρας η άδεια παραγωγής δίδεται μετά από επιτυχή συμμετοχή σε διαγωνισμό, εκτός αν πρόκειται για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ ή αν πρόκειται για την ΔΕΗ, ώστε να μην εμποδίζεται ο ενεργειακός εφοδιασμός. Ο παραγωγός που έχει λάβει άδεια παραγωγής για Μη Διασυνδεδεμένο Νησί, υποχρεούται να πουλά την παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια στην ΔΕΗ.¹⁶

¹⁶ Φαραντούρης Ν. και Φορτσάκης Θ., 2016, Δίκαιο της Ενέργειας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Τέλος, οι επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας υποχρεούνται σε ίση αντιμετώπιση των καταναλωτών, χωρίς να προβαίνουν σε διακρίσεις, εκτός αν συγκεκριμένη δραστηριότητα εμπίπτει στην υποχρέωση παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, κινούμενες πάντα στα πλαίσια της επίτευξης μίας ανταγωνιστικής αγοράς ενέργειας.

Στη συνέχεια και με σκοπό την εμπέδωση της εφαρμογής των διατάξεων του ως άνω νόμου εκδόθηκε το Προεδρικό διάταγμα 328/12-12-2000, με το οποίο συστάθηκε Ανώνυμη Εταιρεία με την επωνυμία «Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» Βασικές αρμοδιότητες της εταιρείας είναι η λειτουργία, η εκμετάλλευση, η διασφάλιση της συντήρησης και η μέριμνα για την ανάπτυξη του Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας, σε ολόκληρη τη χώρα, καθώς και των διασυνδέσεων του με τα άλλα δίκτυα για να διασφαλίζεται ο εφοδιασμός της χώρας με ηλεκτρική ενέργεια, κατά τρόπο επαρκή, ασφαλή, οικονομικά αποδοτικό και αξιόπιστο.

Αναφορικά με το Σύστημα μεταφοράς, η κυριότητα του παραμένει στη ΔΕΗ, ενώ ο ΔΕΣΜΗΕ καθίσταται πλέον δικαιούχος και υπεύθυνος για την διαχείριση και ανάπτυξη του Συστήματος. Επιπρόσθετα, η ΔΕΗ διατηρεί στην κυριότητα της το δίκτυο διανομής, καθώς και το δικαίωμα διαχείρισης του, αν και υποχρεούται στην τήρηση ξεχωριστών λογαριασμών για τις δραστηριότητες της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής. Τα ζητήματα της τιμολόγησης της παρεχόμενης ηλεκτρικής ενέργειας διέρχονται της διαδικασίας έγκρισης από τον Υπουργό Ανάπτυξης κατόπιν γνωμοδότησης της ΡΑΕ.

Αναφορικά με την αγορά προμήθειας, ορίσθηκε ότι από την 19η Φεβρουαρίου 2001 έχουν δικαίωμα να συνάπτουν ελευθέρως συμβάσεις προμήθειας με Προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας οι καταναλωτές που καταναλώνουν άνω των 100 GWh ετησίως. Με το Ν. 2773/1999 επιδιώχθηκε μερική απελευθέρωση στον τομέα προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, από την οποία εξαιρούνται όλοι οι οικιακοί και οι λοιποί μικροί καταναλωτές καθώς και οι «Μη Επιλέγοντες Πελάτες» των «Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών». Μάλιστα, όπως προαναφέρθηκε, ο καθορισμός των τιμολογίων γίνεται κατόπιν έγκρισής τους από τον Υπουργό Ανάπτυξης και σύμφωνης γνώμης της ΡΑΕ, με εξαίρεση τα τιμολόγια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας σε Επιλέγοντες Πελάτες, τα οποία προκύπτουν βάσει συμφωνίας ανάμεσα στους Προμηθευτές και τους Επιλέγοντες Πελάτες.¹⁷

¹⁷ Νόμος 2773/1999 - ΦΕΚ 286/Α/22-12-1999: Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις.

4.2. Ο Νόμος 3175/2003

Τον Ιούλιο του 2003 το Ελληνικό Κοινοβούλιο εισήγαγε στην έννομη τάξη το Νόμο 3175/2003, με τον οποίο επιχειρούνται σημαντικές τροποποιήσεις του προηγούμενου Νόμου στα πλαίσια την ενίσχυσης του ανταγωνισμού στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Οι δύο κύριες τροποποιήσεις που εισήγαγε ο Νόμος 3175/2003 στο Νόμο περί Απελευθέρωσης συνοψίζονται ως ακολούθως:

- Δημιουργία υποχρεωτικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία θα λειτουργεί σύμφωνα με την προσφερόμενη ενέργεια προς το ΔΕΣΜΗΕ, με βάση το αντίστοιχο μεταβλητό κόστος παραγωγής της ενέργειας.
- Συγκεκριμενοποίηση των αποκλίσεων μεταξύ των προγραμματισμένων εγχύσεων και απορροφήσεων ποσοτήτων ενέργειας προς ή από το Σύστημα και των αντίστοιχων ποσοτήτων ενέργειας που εγχύθηκαν ή απορροφήθηκαν προς ή από το Σύστημα.

Στη συνέχεια, ο νόμος περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις αναφορικά με τις αρμοδιότητες του ΔΕΣΜΗΕ, ο οποίος δύναται να συνάπτει συμβάσεις με παραγωγούς για την εξασφάλιση παροχής επικουρικών υπηρεσιών και εφεδρείας και συμβάσεις ισχύος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας προκειμένου να διασφαλίσει την ασφάλεια εφοδιασμού του συστήματος.

Τέλος, στον τομέα προμήθειας ηλεκτρισμού και οι εταιρείες εμπορίας εντάσσονται στους Προμηθευτές ενέργειας, παράλληλα με τις εταιρείες προμήθειας και διανομής και καθορίζεται το πλαίσιο χορήγησης των αδειών προμήθειας, επιτρέποντας σε όσους εξασφαλίζουν την απαιτούμενη ισχύ από πηγές στην Ευρώπη να δραστηριοποιούνται στην αγορά προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.¹⁸

4.3. Ο Νόμος 3426/2005

Με το Νόμο 3426/2005, με τον οποίο ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2003/54/ΕΚ, τροποποιήθηκε σημαντικά ο Νόμος 2773/1999. Ειδικότερα, με το άρθρο 1 εισήχθησαν νέοι ορισμοί και διευκρινίστηκε η διάκριση ανάμεσα στο Σύστημα Μεταφοράς και το Δίκτυο Διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Με τα άρθρα 2 και 3 διευρύνθηκαν και διευκρινίσθηκαν οι αρμοδιότητες της ΡΑΕ, προβλέφθηκε το δικαίωμα καταγγελίας για παραβάσεις του νόμου και εισήχθησαν ρυθμίσεις περί χρηματοδότησης της ΡΑΕ.

¹⁸ Νόμος 3175/2003 Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις.

Όσον αφορά στο Σύστημα Μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ο κύριος του Συστήματος υποχρεούται στην ανάπτυξη του Συστήματος με βάση τον προγραμματισμό που κάνει ο Διαχειριστής, και είναι αρμόδιος για την συντήρηση και τον έλεγχο της αποτελεσματικότητας του Συστήματος.

Στη συνέχεια, καθιερώθηκε ο λειτουργικός διαχωρισμός των δραστηριοτήτων του Διαχειριστή του Συστήματος και του Δικτύου Διανομής από άλλες δραστηριότητες, ενώ η Διαχείριση του Δικτύου Διανομής στα Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά ανατίθεται στην ΔΕΗ, η οποία υποχρεούται να λάβει άδεια για την αποκλειστική άσκηση αυτής της δραστηριότητας.

Τέλος, προβλέφθηκε ότι από την 1.7.2007 όλοι οι καταναλωτές (και οι οικιακοί) ορίζονται ως «Επιλέγοντες Πελάτες» ενώ μόνο οι καταναλωτές που είναι συνδεδεμένοι με Απομονωμένα Μικροδίκτυα δεν έχουν δυνατότητα ελεύθερης επιλογής Προμηθευτή.¹⁹

4.4. Ο Νόμος 4001/2011

Η επιτακτική ανάγκη έκδοσης ενός νέου νόμου, πληρέστερου και καλύτερα κωδικοποιημένου, σε συνδυασμό με την σχετική απαίτηση των εμπλεκόμενων φορέων για επικαιροποίηση του ρυθμιστικού πλαισίου στην αγορά ενέργειας, τόσο για την ηλεκτρική ενέργεια όσο και για το φυσικό αέριο, είχε ως αποτέλεσμα την έναρξη συζητήσεων για την ένταξη της τελευταίας ευρωπαϊκής Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη.

Κατ' αυτό τον τρόπο, εν μέσω σύνθετων και πολύπλοκων διαπραγματεύσεων, το 2011 ψηφίστηκε από την ελληνική Βουλή ο σχετικός Νόμος, ο οποίος δημοσιεύτηκε με αριθμό 4001/2011 στο ΦΕΚ. Εν συνεχεία ο ανωτέρω νόμος εξειδικεύεται και συμπληρώνεται με τις ειδικές διατάξεις που περιλαμβάνονται στους Κανονισμούς και Κώδικες της αγοράς ενέργειας.

Το βασικό περιεχόμενο του Νόμου αυτού, ο οποίος καταργεί και αντικαθιστά, σε μεγάλο βαθμό, τα προηγούμενα νομοθετήματα, αφορά στα βασικά δεδομένα της ενεργειακής πολιτικής σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο και αναδεικνύει την συνεισφορά του ενεργειακού τομέα στην οικονομική ανάπτυξη.

¹⁹ Νόμος 3426/2005 Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Το ειδικότερο περιεχόμενο του Νόμου συνοψίζεται ως εξής:

- Αναβάθμιση και διεύρυνση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων της ΡΑΕ.
- Ο διαχωρισμός των δραστηριοτήτων παραγωγής/προμήθειας και διαχείρισης δικτύων/μεταφοράς και η ανάλυση των τριών μοντέλων του Ιδιοκτησιακού Διαχωρισμού, του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Συστήματος (ISO) και του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς (ITO).
- Επικαιροποίηση του πλαισίου των διαδικασιών αδειοδότησης.
- Ρυθμιστικές διατάξεις για τα δίκτυα διανομής και μεταφοράς.

Πέραν του καθορισμού του γενικού πλαισίου καθώς και επιμέρους ζητημάτων στον τομέα ενέργειας, με τον Νόμο 4001/2011 εισάγονται καινοτόμες διατάξεις προς επίτευξη του στόχου της ολοκλήρωσης της απελευθέρωσης της αγοράς και της διασφάλισης του ενεργειακού εφοδιασμού.

Η προστασία του καταναλωτή, η κατοχύρωση της δυνατότητας επιλογής προμηθευτή (από κάθε καταναλωτή εκτός από αυτούς των οποίων οι εγκαταστάσεις συνδέονται με απομονωμένα μικροδίκτυα) και ο καθορισμός των υποχρεώσεων του προμηθευτή αποτελούν τη βάση για τον καθορισμό των έννομων σχέσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και μερών. Επιπρόσθετα, ρυθμίζονται με σαφήνεια ζητήματα που σχετίζονται με τις διαδικασίες επίλυσης διαφορών από τις Συμβάσεις Προμήθειας, την προστασία των λεγόμενων «Ευάλωτων Πελατών» και την τιμολόγηση της παρεχόμενης ηλεκτρικής ενέργειας. Σε κάθε περίπτωση προτάσσεται η αρχή της διαφάνειας των χρεώσεων και των πληροφοριών, ρυθμίζονται θέματα σχετιζόμενα με τις Υπηρεσίες Κοινής Ωφελείας και γίνεται αναφορά στα λεγόμενα «ευφυή» συστήματα μέτρησης. Ακόμη, διατηρείται και προασπίζεται ο ρόλος της ΔΕΗ ως «Προμηθευτή Τελευταίου Καταφυγίου» και «Καθολικής Υπηρεσίας», ώστε κάθε μη εκπροσωπούμενος, μη προμηθευόμενος πελάτης καθώς και τα απομονωμένα νησιά να τυγχάνουν ισότιμης πρόσβασης στην ηλεκτρική ενέργεια.

Ουσιαστικά, η κύρια καινοτομία του Νόμου 4001/2011 είναι η επίτευξη του στόχου του πλήρους διαχωρισμού των δραστηριοτήτων του Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς και Συστήματος Διανομής από τις δραστηριότητες του Λειτουργού της Αγοράς και των υπολοίπων Συμμετεχόντων στην αγορά (Παραγωγοί, Προμηθευτές, έμποροι), διακρίνοντας μεταξύ ιδιοκτησίας και διαχείρισης του Συστήματος. Ειδικότερα, η θυγατρική εταιρεία της ΔΕΗ «Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας» (ΑΔΜΗΕ Α.Ε.) αναλαμβάνει την Διαχείριση του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΣΜΗΕ).

Η διαχείριση του ΕΣΜΗΕ γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του «Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας», ο οποίος καταρτίζεται από τον Διαχειριστή, υποβάλλεται στην ΡΑΕ, η οποία εγκρίνει ή τροποποιεί.

Σημαντική είναι η πρόβλεψη του Νόμου αναφορικά με την οργάνωση και λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σε καθημερινό επίπεδο, κατ' αποκλειστικότητα, από την εταιρεία με την επωνυμία «Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» (ΛΑΓΗΕ Α.Ε.), η οποία υποχρεούται να αποφεύγει κάθε διάκριση μεταξύ των Συμμετεχόντων (άρθρα 117, 118, 120).

Βασικές αρμοδιότητες του ΛΑΓΗΕ αποτελούν η διενέργεια του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού (ΗΕΠ), ήτοι η οργάνωση των ημερήσιων εγχύσεων και απορροφήσεων ηλεκτρικής ενέργειας και η εκκαθάριση των σχετικών συναλλαγών και η τήρηση του Μητρώου Συμμετεχόντων στην αγορά.

Αναφορικά με το Ελληνικό Δίκτυο Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΔΔΗΕ), ο Νόμος 4001/2011 χορηγεί στη ΔΕΗ άδεια αποκλειστικής κυριότητας του δικτύου, επιβάλλεται όμως νομικός και λειτουργικός διαχωρισμός της δραστηριότητας Διαχείρισης του Δικτύου Διανομής από την ιδιοκτησία.

Η Διαχείριση του Δικτύου Διανομής διενεργείται από την εταιρεία με την επωνυμία «Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» (ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε.), η οποία είναι μεν θυγατρική της ΔΕΗ, αλλά λειτουργεί ως ανεξάρτητη επιχείρηση. Η διαχείριση του Δικτύου Διανομής γίνεται σύμφωνα με τον «Κώδικα Διαχείρισης του ΕΔΔΗΕ», τον οποίο καταρτίζει η «ΔΕΔΔΗΕ ΑΕ» και υποβάλλει στην ΡΑΕ προς έγκριση ή τροποποίηση. Στη «ΔΕΔΔΗΕ ΑΕ» έχει ανατεθεί και η διαχείριση των δικτύων διανομής στα «Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά», η οποία πραγματοποιείται με βάση τον «Κώδικα Διαχείρισης Ηλεκτρικών Συστημάτων Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών».²⁰

Τέλος, θα πρέπει να λεχθεί ότι οι δραστηριότητες μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας είναι δράσεις κοινής ωφέλειας και ως εκ τούτου τελούν υπό κρατική εποπτεία και ρύθμιση, καθώς τα δίκτυα θεωρούνται ουσιώδεις υποδομές και διαδραματίζουν πρωταρχικό ρόλο στην εύρυθμη λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

²⁰ Νόμος 4001/2011 για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις.

5. Οι νέες διατάξεις για τη ΡΑΕ

Ειδική μνεία πρέπει να γίνει στις διατάξεις του Νόμου 4001/2011 που αφορούν την ΡΑΕ, καθώς ο ρόλος της αναβαθμίζεται και οι αρμοδιότητές της διευρύνονται. Πιο συγκεκριμένα, με το άρθρο 3 του Νόμου 4001/2011, η ΡΑΕ, από κοινού με τον Υπουργό αρμόδιο για θέματα Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, ασκεί την κρατική εποπτεία επί των «Ενεργειακών Δραστηριοτήτων». Επιπλέον τούτου, θεσπίζεται τεκμήριο υπέρ της ΡΑΕ για την άσκηση των αρμοδιοτήτων ελέγχου, ρύθμισης και εποπτείας της ενεργειακής αγοράς (άρθρο 4) ενώ αποκτά δική της νομική προσωπικότητα και αυτονομία σε θέματα προϋπολογισμού (άρθρα 5 και 6). Στα άρθρα 7 έως 10 ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν την σύσταση και στελέχωση της Αρχής και την τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι η ΡΑΕ απαρτίζεται πλέον από επτά μέλη, έναντι πέντε στο προϊσχύον καθεστώς, ο διορισμός των οποίων γίνεται κατόπιν έγκρισης από την Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής με διαδικασίες που υπόκεινται σε δημοσιότητα.

Ένα ακόμη σημείο αφορά τον επανακαθορισμό του νομικού καθεστώτος των μελών της ΡΑΕ, εκ των οποίων μόνο ο Πρόεδρος και οι δύο Αντιπρόεδροι ασκούν τα καθήκοντά τους υπό καθεστώς αποκλειστικής απασχόλησης, ενώ στα υπόλοιπα μέλη παρέχεται η δυνατότητα ανάληψης ερευνητικών και διδακτικών αρμοδιοτήτων. Στο επόμενο άρθρο, η αποφασιστική αρμοδιότητα του Υ.Π.Ε.Κ.Α. σε πειθαρχικά ζητήματα κατά των μελών της ΡΑΕ παύει, ενώ κατά το άρθρο 13 η Αρχή διαθέτει πλέον αποφασιστική αρμοδιότητα επί της διαδικασίας αδειοδοτήσεων.

Τα άρθρα 19 έως και 23, έχουν ιδιαίτερη σημασία καθώς καθορίζουν και εξειδικεύουν το πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς ενέργειας εντός του οποίου η ΡΑΕ χορηγεί πιστοποιήσεις στους Διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς, ασκεί εποπτικό ρόλο και λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα και κυρώσεις, όπου κριθεί σκόπιμο, για την αντιμετώπιση στρεβλώσεων του ανταγωνισμού. Τέλος, στα άρθρα 27 έως και 32 ρυθμίζονται επιμέρους οργανωτικά ζητήματα της Αρχής ώστε να επιτυγχάνεται η εύρυθμη και απρόσκοπτη λειτουργία της.²¹

²¹ Φαραντούρης Ν. και Φορτσάκης Θ., 2016, Δίκαιο της Ενέργειας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

6. Ο Ν. 4425/2016 : Η Χρηματιστηριακή Χονδρική Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας

Αναπόφευκτη εξέλιξη του ανοίγματος της αγοράς ενέργειας, είναι η ένταξή της στις χρηματαγορές και τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Στην Ελλάδα με τον Ν. 4425/2016, που εφαρμόζει τη νομοθεσία για την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και ειδικότερα τις διατάξεις του Κανονισμού 714/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, επιχειρείται η αναδιοργάνωση της χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Έως σήμερα η απελευθερωμένη αγορά ηλεκτρικής ενέργειας εξακολουθεί να λειτουργεί μόνο επί τη βάση των συναλλαγών του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού (ΗΕΠ) που οργανώνει ο ΛΑΓΗΕ. Ωστόσο, σε ευρωπαϊκό επίπεδο η ηλεκτρική ενέργεια αντιμετωπίζεται ως «εμπόρευμα» και αποτελεί αντικείμενο χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, δίνοντας την δυνατότητα αντιστάθμισης ή κάλυψης του κινδύνου από τις ενεργειακές τιμές της αγοράς. Αναμενόμενη εξέλιξη αποτελεί η χρήση σύγχρονων και περισσότερο σύνθετων χρηματοπιστωτικών εργαλείων και προϊόντων όπως προθεσμιακά προϊόντα ηλεκτρικής ενέργειας.

Με τον ανωτέρω Νόμο (άρθρο 2) ορίζονται και οι Αγορές Ηλεκτρικής Ενέργειας, που λειτουργούν ως χονδρικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας κατά την έννοια του Κανονισμού (ΕΕ) 1227/2011, ως εξής:²²

- Η Χονδρική Αγορά Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΠΠΗΕ), όπου οι Συμμετέχοντες συνάπτουν συμβάσεις αγοράς και πώλησης με υποχρέωση φυσικής παράδοσης, υπό την εποπτεία του Διαχειριστή της Χονδρικής Αγοράς Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας και σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα της Χονδρικής Αγοράς Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας.
- Η Αγορά Επόμενης Ημέρας, όπου υποβάλλονται Εντολές Συναλλαγών ηλεκτρικής ενέργειας με υποχρέωση φυσικής παράδοσης την επόμενη ημέρα και δηλώνονται οι ποσότητες ενέργειας που έχουν δεσμευτεί μέσω διενέργειας συναλλαγών επί ΠΠΗΕ. Η λειτουργία αυτής της αγοράς διενεργείται από τον Ορισθέντα Διαχειριστή Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΟΔΑΗΕ), σε συνεργασία με τον ΕΣΜΗΕ και τους αρμόδιους φορείς.

²² Νόμος 4425/2016 Επείγουσες ρυθμίσεις των Υπουργείων Οικονομικών, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων

- Η Ενδοημερήσια Αγορά, που λειτουργεί με Εντολές Συναλλαγών για παράδοση την Ημέρα Εκπλήρωσης Φυσικής Παράδοσης, μετά την παρέλευση ταχθείσης προθεσμίας υποβολής Εντολών Συναλλαγών στην Αγορά Επόμενης Ημέρας συνυπολογίζοντας τις ποσότητες ενέργειας που έχουν δεσμευτεί μέσω διενέργειας συναλλαγών επί ΠΠΗΕ.
- Η Αγορά Εξισορρόπησης, περιλαμβάνει την Αγορά Ισχύος Εξισορρόπησης, την Αγορά Ενέργειας Εξισορρόπησης, καθώς και τη διαδικασία εκκαθάρισης αποκλίσεων. Οι Συμμετέχοντες υποχρεούνται να υποβάλλουν προσφορές με υποχρέωση φυσικής παράδοσης για το σύνολο της διαθέσιμης ισχύος τους. Την διαχείριση αναλαμβάνει ο Διαχειριστής του ΕΣΜΗΕ, λειτουργώντας σύμφωνα με τον Κώδικα Αγοράς Εξισορρόπησης και τον Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΜΗΕ.

Σημαντικές διατάξεις του Ν. 4425/2016 αφορούν επίσης την εποπτεία των Αγορών Ηλεκτρικής Ενέργειας από την ΡΑΕ, τον ορισμό του ΛΑΓΗΕ ως «Διαχειριστή Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας» της Χονδρικής Αγοράς Προθεσμιακών Προϊόντων με διευρυμένες αρμοδιότητες, την εκκαθάριση και τον διακανονισμό των Συναλλαγών από τους Διαχειριστές των Αγορών Ηλεκτρικής Ενέργειας και τον επαναπροσδιορισμό των καθηκόντων του διαχειριστή του ΕΣΜΗΕ σύμφωνα με τις νέες απαιτήσεις των Αγορών.

Οι αρμόδιες ελληνικές αρχές, μετά την ψήφιση του Νόμου 4425/2016, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχουν διαμορφώσει από κοινού ένα συγκροτημένο πλαίσιο μετάβασης στο Target Model, στο πλαίσιο της τεχνικής βοήθειας που δικαιούται η χώρα μας.

Το πρώτο βήμα για την προώθηση του Χρηματιστηρίου Ενέργειας θα είναι η εκπόνηση Επιχειρησιακού Σχεδίου, το οποίο θα τεθεί προς έγκριση από τη ΡΑΕ. Αντικείμενο του θα είναι η σύσταση δύο εταιρειών. Η πρώτη θα αναλάβει την εκκαθάριση, το διακανονισμό και τη διαχείριση του χρηματοοικονομικού κινδύνου των τριών αγορών (Προθεσμιακή, Προημερήσια και Ενδοημερήσια). Η δεύτερη εταιρεία θα παρέχει υποστήριξη προς το ΛΑΓΗΕ με συστήματα πληροφορικής και τεχνογνωσία προηγμένων χρηματοοικονομικών προϊόντων, ώστε να ανταποκριθεί στο ρόλο του ως Λειτουργός των τριών αγορών.

Η αναδιοργάνωση της ηλεκτρικής αγοράς θα έχει πολλαπλά οφέλη, καθώς στοχεύει:

- Στη σύζευξη της ελληνικής αγοράς με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές αγορές.
- Στην ενίσχυση του ανταγωνισμού και της διαφάνειας, με άμεσα οφέλη στη μείωση του ενεργειακού κόστους και τη διασφάλιση καλύτερων τιμών για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.

- Την εξασφάλιση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού, τη διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μίγμα, καθώς και την περαιτέρω αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ.

Σε αυτό το πλαίσιο, η συμφωνία μεταξύ ΛΑΓΗΕ και του Ομίλου του Χρηματιστηρίου Αθηνών για τη δημιουργία Χρηματιστηρίου Ενέργειας κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς θα δώσει «νέα ώθηση στην ενεργειακή αγορά» και προβλέπεται να λειτουργήσει από τα μέσα του 2018.²³

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Τέταρτου

- Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) Α.Ε., ΚΕΝΤΡΟ ΤΥΠΟΥ <https://kentro-tyπου.dei.gr>
- ΑΔΜΗΕ, 2012, Εγχειρίδιο Λεξιλογίου, Έκδοση 5.0
- Βασιλάκος Ν., 2014, *Η αλήθεια για το μέλλον της αγοράς ηλεκτρικού ρεύματος*, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=584047>
- Νόμος 2773/1999 - ΦΕΚ 286/Α/22-12-1999: Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις.
- Νόμος 3175/2003 Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις.
- Νόμος 3426/2005 Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας
- Οδηγία 2003/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/ΕΚ
- Νόμος 4001/2011 για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις.
- Κώδικας Διαχείρισης του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΔΔΗΕ) 2016
- Κώδικας Διαχείρισης Ηλεκτρικών Συστημάτων Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών

²³ Οι σημαντικές πρόσφατες νομοθετικές παρεμβάσεις για την αναδιοργάνωση της εγχώριας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας: Από το mandatory pool στο Χρηματιστήριο ενέργειας, 2017 <https://energypress.gr/news/oi-simantikes-prosfates-nomothetikes-paremvaseis-gia-tin-anadiorganositis-eghorias-agoras>

- Νόμος 4425/2016 Επείγουσες ρυθμίσεις των Υπουργείων Οικονομικών, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων
- Κανονισμός 714/2009 «σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 1228/2003».
- Κανονισμός 1227/2011/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας
- Οι σημαντικές πρόσφατες νομοθετικές παρεμβάσεις για την αναδιοργάνωση της εγχώριας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας: Από το mandatory pool στο Χρηματιστήριο ενέργειας, 2017 <https://energypress.gr/news/oi-simantikes-prosfates-nomothetikes-paremvaseis-gia-tin-anadiorganosi-tis-eghorias-agoras>
- Δελτίο Τύπου σχετικά με την Υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας (MoU) μεταξύ του Λειτουργού της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε. (ΛΑΓΗΕ) και του Ομίλου Χρηματιστηρίου Αθηνών (ATHEXGROUP) [MoU between the Operator of the Electricity Market S.A. \(LAGIE\) and Athens Stock Exchange Group \(ATHEXGROUP\)](#)
- Μενγκ-Παπαντώνη Μ., 2003, *Το Δίκαιο της Ενέργειας - Ευρωπαϊκή θεώρηση - Ελληνική εφαρμογή*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Πανάγος Θ., 2012, *Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα
- Φαραντούρης Ν. και Φορτσάκης Θ., 2016, *Δίκαιο της Ενέργειας*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Συνοδινός Χάρης, 2014, *Ενεργειακά Δίκτυα και Υποδομές: Πρόσφατες νομικές εξελίξεις*, στο έργο : Φαραντούρης Ν. (επιμ.) : Ενέργεια. Δίκτυα και Υποδομές, Αθήνα
- Όμιλος Μυτιληναίος, 2010, *Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα*, <https://energypress.gr/sites/default/files/media/ENERGY%20BIBLE%20GR.pdf>

Κεφάλαιο 5^ο: Δομή και λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

1. Ανταγωνιστικές και μη ανταγωνιστικές δραστηριότητες

Κριτήριο της διάκρισης μεταξύ των ανταγωνιστικών και μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί η οικονομική αποτελεσματικότητα. Συγκεκριμένα, η οικονομική αποτελεσματικότητα μίας δραστηριότητας εκτιμάται σύμφωνα με το αν το κόστος παροχής των υπηρεσιών είναι χαμηλότερο προερχόμενο από μία ή πολλές επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου. Συνεπώς, όταν μία επιχείρηση μπορεί να προσφέρει φθηνότερα και πιο αποτελεσματικά ηλεκτρική ενέργεια δημιουργείται φυσικό μονοπώλιο, όπως ισχύει για τις δραστηριότητες μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ οι δραστηριότητες παραγωγής και προμήθειας ασκούνται υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού. Οι δύο αυτές δραστηριότητες της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό στον καθορισμό των τελικών τιμών, αποδέκτης των οποίων είναι ο καταναλωτής.

Αντίθετα, ο μονοπωλιακός χαρακτήρας των δραστηριοτήτων μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας προκύπτει από το γεγονός ότι η εύρυθμη λειτουργία τους προϋποθέτει την ύπαρξη εγκαταστάσεων και δικτύων. Συγκεκριμένα, τα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας παρουσιάζουν υψηλό σταθερό κόστος επένδυσης, καθώς αποτελούν ουσιώδεις υποδομές και υπάρχουν εμπόδια εισόδου για ενδιαφερόμενους να δραστηριοποιηθούν στα δίκτυα. Κατά συνέπεια, οι συνθήκες «φυσικού μονοπωλίου» στις δραστηριότητες μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας καθιστούν αναγκαίες στοχευμένες ρυθμιστικές παρεμβάσεις.

Το Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, όπως ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο προβλέπει τις αναγκαστικές συμβάσεις και την σύμβαση προσχώρησης, με τις οποίες αφαιρείται η δυνατότητα από την επιχείρηση με δεσπόμενη θέση να αρνηθεί τη σύναψη σύμβασης και να διαμορφώσει αυτοβούλως το περιεχόμενο της σύμβασης, αντίστοιχα. Τέλος, στις ως άνω ρυθμιστικές παρεμβάσεις εντάσσεται και η επιτήρηση από τον Λειτουργό της αγοράς της εφαρμογής των κανόνων λειτουργίας της αγοράς και κυρίως αυτών που αφορούν τον καθορισμό των τιμών και την εξασφάλιση της πρόσβασης.

2. Η χονδρική και η λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας διακρίνεται σε χονδρική και λιανική αγορά. Στην χονδρική αγορά εντάσσεται η παραγωγή και εισαγωγή ενέργειας μέσω των διασυνδέσεων με σκοπό την μεταπώληση του παραγόμενου ρεύματος στις επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου είτε ενίοτε σε βιομηχανίες με μεγάλη δραστηριότητα και ενεργειακές ανάγκες. Οι συναλλαγές μεταξύ των συμβαλλομένων πραγματοποιούνται είτε απευθείας είτε μέσω του Λειτουργού της Αγοράς. Στη χονδρική αγορά προμήθειας δραστηριοποιούνται εκτός από την ΔΕΗ και ανεξάρτητοι Παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας από μονάδες φυσικού αερίου. Στην λιανική αγορά συμβάλλονται οι Προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας με τον τελικό Καταναλωτή. Η λιανική αγορά διακρίνεται περαιτέρω στις δραστηριότητες παροχής ηλεκτρικής ενέργειας σε πελάτες υψηλής και μεσαίας τάσης και στους μικρούς πελάτες, με τους οποίους πραγματοποιούνται συναλλαγές με ενέργεια χαμηλής τάσης.²⁴

3. Η προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας

Η δραστηριότητα προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας εμπεριέχει την πώλησή της στους καταναλωτές, την εισαγωγή και εξαγωγή ενέργειας στο εξωτερικό μέσω των διασυνδεδεμένων δικτύων και την μεταπώληση ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ των προμηθευτών. Η άσκηση της δραστηριότητας προμήθειας γίνεται κατόπιν αδειοδότησης και διέπεται από τις διατάξεις του Κανονισμού Αδειών, Προμήθειας και Εμπορίας, ο οποίος προβλέπει τις ελάχιστες προϋποθέσεις που οφείλει να πληροί ο ενδιαφερόμενος προμηθευτής ή έμπορος.

Στη συνέχεια, ο Ν. 4001/2011 καθορίζει το πλαίσιο σύναψης σύμβασης μεταξύ προμηθευτή και πελάτη, τους οποίους κατηγοριοποιεί σε υψηλής, μέσης και χαμηλής τάσης ανάλογα με το επίπεδο της τάσης σύνδεσης στο Σύστημα. Ο πελάτης αιτείται την σύναψη σύμβασης με τον προμηθευτή, ο οποίος καλείται να υποβάλει την προσφορά του στον ενδιαφερόμενο πελάτη. Κάθε πελάτης μπορεί ελεύθερα να επιλέξει προμηθευτή χωρίς περιορισμούς και ειδικούς όρους.

²⁴ Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια, Αθήνα

Ως προς τα επίπεδα του ανταγωνισμού στον τομέα της προμήθειας, θα πρέπει να λεχθεί ότι παρότι η νομοθεσία περί απελευθέρωσης της αγοράς, έθεσε τα θεμέλια για την είσοδο και δραστηριοποίηση των ανταγωνιστών, η ΔΕΗ διατηρεί κυρίαρχη θέση, δεδομένης της αποκλειστικής πρόσβασης σε πόρους, την δυσχέρεια αδειοδότησης και χρήσης των διασυνδέσεων από τους ανταγωνιστές. Ταυτόχρονα, όμως, ως δεσπόζουσα επιχείρηση στην αγορά προμήθειας, η ΔΕΗ είναι υποχρεωμένη να λειτουργεί ως τελευταίο καταφύγιο για τους πελάτες που χωρίς δική τους υπαιτιότητα δεν προμηθεύονται ηλεκτρισμό από έτερο προμηθευτή και ως Προμηθευτής Καθολικής Υπηρεσίας για τους μικρούς πελάτες και τα απομονωμένα μικροδίκτυα.

4. Η μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας

Όπως καθίσταται σαφές, για να μπορέσει η ηλεκτρική ενέργεια να διοχετευθεί από τον Παραγωγό στον Προμηθευτή και αυτός με τη σειρά του να την εμπορευθεί στον τελικό Καταναλωτή, αναγκαία συνθήκη είναι η ύπαρξη των αναγκαίων υποδομών που αφορούν στα Δίκτυα μεταφοράς και Διανομής. Ως «Σύστημα Μεταφοράς» νοείται η μεταφορά της ενέργειας, μέσω του δικτύου υψηλής τάσης, από τους ηλεκτροπαραγωγούς. Εν συνεχεία, αφού διέλθει από τους υποσταθμούς μετασχηματισμού, η ενέργεια διοχετεύεται στα δίκτυα μέσης και χαμηλής τάσης με αποδέκτες τους τελικούς καταναλωτές, ήτοι τους μικρούς και πρωτίστως τους οικιακούς πελάτες.

Βάσει του Ν. 4001/2011, όπως έχει ήδη αναφερθεί, Διαχειριστές των Δικτύων είναι αφενός ο «ΑΔΜΗΕ Α.Ε.» (για τα δίκτυα Υψηλής και Υπερ-Υψηλής Τάσης που υπάγονται στον ΕΣΜΗΕ) αφετέρου ο «ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε.», ως διαχειριστής του «Εθνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας» (ΕΔΔΗΕ), του οποίου η κυριότητα παραμένει στη ΔΕΗ.

Η λειτουργία του Συστήματος Μεταφοράς διέπεται από την αρχή του διαχωρισμού (unbundling) από τη μητρική εταιρεία ΔΕΗ, έχοντας ως αποτέλεσμα ο ΑΔΜΗΕ πέραν της Διαχείρισης να έχει πλέον και την κυριότητα του ΕΣΜΗΕ, με παράλληλη ρητή πρόβλεψη θεσμικών εγγυήσεων λειτουργικής ανεξαρτησίας έναντι της ΔΕΗ, η οποία έχει δραστηριότητες στους τομείς Παραγωγής και Προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται παράλληλα η ίση μεταχείριση των συμμετεχόντων στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και το δικαίωμα ισότιμης πρόσβασης τρίτων.

Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας μεταφοράς της Διαχείρισης του Συστήματος, από τον ΔΕΣΜΗΕ στον ΑΔΜΗΕ (οργανωτικές μονάδες, δραστηριότητες, έννομες σχέσεις) προβλέφθηκε η μετονομασία του «ΔΕΣΜΗΕ ΑΕ» σε «ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΑΓΟΡΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΕ» με τον διακριτικό τίτλο «ΛΑΓΗΕ ΑΕ», ασκώντας τις δραστηριότητες της «ΔΕΣΜΗΕ ΑΕ», πλην εκείνων που κατά το άρθρο 99 μεταφέρονται στην «ΑΔΜΗΕ ΑΕ», η οποία και αποτελεί Διαχειριστή του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας από τον Φεβρουάριο του 2012.²⁵

Άξια αναφοράς είναι η σημαντική διαφοροποίηση που πηγάζει από την Οδηγία 2009/73/ΕΚ και αφορά την ανεξαρτησία μεταξύ του Διαχειριστή και της μητρικής εταιρείας. Ενώ για τον διαχειριστή του Συστήματος Μεταφοράς προβλέπονται ρητές δικλίδες ασφαλείας, αναφορικά με το Δίκτυο Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας δεν κρίνονται απαραίτητες. Η προαναφερθείσα διαφοροποίηση εξηγείται εάν λάβουμε υπόψη τεχνικές λεπτομέρειες. Ειδικότερα, το φαινόμενο της συμφόρησης, που περιγράφει την αδυναμία μεταφοράς της προσφερόμενης ενέργειας εξαιτίας έλλειψης χωρητικότητας στο Δίκτυο, πιθανώς να αποτελεί αιτία καταχρηστικής συμπεριφοράς από πλευράς του Διαχειριστή των Δικτύων. Σε μια τέτοια περίπτωση ο Διαχειριστής του Συστήματος Μεταφοράς, ως αρμόδιος για την κατανομή στα Δίκτυα, έχει τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ των προσφερόμενων παραγόμενων ποσοτήτων άρα και δυνατότητα να μεροληπτεί υπέρ των συνδεδεμένων με αυτών επιχειρήσεων.

Συνεπώς, προκύπτει το συμπέρασμα ότι στόχευση των ρυθμίσεων περί διαχωρισμού, οι οποίες στηρίζονται στην αρχή της αναλογικότητας, είναι η εξασφάλιση της ανεξαρτησίας η οποία ταυτίζεται με τον περιορισμό της ανάμειξης Παραγωγών και Προμηθευτών στην διαδικασία μεταφοράς, εξασφαλίζοντας την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρική ενέργειας κατά τον πλέον αποδοτικό και οικονομικό τρόπο, καθώς μόνο ένας φορέας (ο Διαχειριστής του Συστήματος) αναλαμβάνει την διαχείριση, εκμετάλλευση και ανάπτυξη του δικτύου.

5. Η πρόσβαση στο σύστημα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Η θεμελιώδης αρχή που διέπει την λειτουργία του Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας και του Διαχειριστή αυτού, δηλαδή του ΑΔΜΗΕ, είναι το δικαίωμα όλων των δραστηριοποιούμενων επιχειρήσεων (κάτοχοι άδειας παραγωγής, προμήθειας ή εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας, όσοι έχουν νόμιμα εξαιρεθεί από την υποχρέωση κατοχής τέτοιων αδειών και οι Επιλέγοντες Πελάτες) να έχουν ισότιμη και χωρίς διακρίσεις πρόσβαση στην υφιστάμενη υποδομή δικτύων με σκοπό την διασφάλιση του εφοδιασμού του τελικού

²⁵ Φαραντούρης Ν., 2014, ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκτυα & Υποδομές, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

καταναλωτή με την παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια. Σε διαφορετική περίπτωση είναι αδιαμφισβήτητο ότι ακόμη και η ίδια η ομαλή λειτουργία συνολικά της αγοράς βρίσκεται σε κίνδυνο.

Σε διεθνές επίπεδο οι τρόποι πρόσβασης στο δίκτυο μεταφοράς είναι οι εξής δυο:

- Καθεστώς ρυθμιζόμενης πρόσβασης τρίτων με προκαθορισμένους όρους.
- Καθεστώς πρόσβασης τρίτων κατόπιν διαπραγματεύσεων.

Στην Ελλάδα εφαρμόζεται το πρώτο Σύστημα πρόσβασης και ορίζεται ως «η εκ των προτέρων διοικητική ρύθμιση των όρων, κανόνων και τιμών για τη χρήση της μονοπωλιακής υποδομής, η οποία ανατίθεται στη ΡΑΕ». Την υποχρέωση διασφάλισης της ακώλυτης πρόσβασης τρίτων στο δίκτυο έχει αναλάβει ο ΑΔΜΗΕ, ο οποίος οφείλει επίσης να μεριμνά για την ασφαλή λειτουργία και συντήρηση του συστήματος και τον έλεγχο της διαθεσιμότητας των αναγκαίων επικουρικών υπηρεσιών.

Βασική παράμετρος διαμόρφωσης της σχέσης μεταξύ Διαχειριστή και Παραγωγών, Προμηθευτών, Εμπόρων και Επιλεγόντων Πελατών αποτελεί η υποχρεωτική καταβολή αντιτίμου στο Διαχειριστή, ως μέρος των συνολικών εσόδων του (άρθρο 276 του «Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς»). Το χαρακτηριζόμενο ως «απαιτούμενο έσοδο του Συστήματος», είναι αυστηρά ρυθμιζόμενο, καταβάλλεται από όλους όσους έχουν πρόσβαση στο Σύστημα μεταφοράς και καλύπτει τα λειτουργικά έξοδα και τα έξοδα συντήρησης και ανάπτυξης του Συστήματος μεταφοράς.

Μια δεύτερη πτυχή της διάταξης για την επιβολή αλλά και τον καθορισμό του αντιτίμου είναι σε άμεση συνάφεια με ζητήματα που άπτονται της διαφάνειας και της εύρυθμης λειτουργίας του υγιούς ανταγωνισμού. Μέσω του ρυθμιζόμενου τιμολογίου, το οποίο ελέγχεται εκ των προτέρων από τη ΡΑΕ, διασφαλίζεται η ισότιμη αντιμετώπιση των δικαιούχων, η δε καταβολή του ποσού είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την απόλαυση του δικαιώματος πρόσβασης, ελαχιστοποιώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον επιχειρηματικό κίνδυνο για τους δικαιούχους πρόσβασης.

Εν γένει, η έννομη σχέση μεταξύ Διαχειριστή και Δικαιούχων Πρόσβασης ρυθμίζεται από τον «Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς», κατά αναλογία των λοιπών Κωδίκων που αφορούν στις σχέσεις των υπόλοιπων εμπλεκόμενων φορέων και μερών.

Η πρόσβαση στο Δίκτυο υλοποιείται με τη μορφή αναγκαστικής σύμβασης με προκαθορισμένους μη διαπραγματεύσιμους όρους. Ο αναγκαστικός χαρακτήρας της σύμβασης εντοπίζεται στην υποχρέωση του Διαχειριστή να συνάπτει σύμβαση με κάθε αιτούντα και προς αποφυγή κατάχρησης της εκ της θέσεως ισχύς του. Ωστόσο, ο ΑΔΜΗΕ μπορεί να αρνηθεί την πρόσβαση στο Σύστημα για ορισμένο χρονικό διάστημα και μόνο για λόγους εξάντλησης της ικανότητας φόρτισης του Συστήματος. Τέλος, σύμφωνα με τον Κανονισμό ΕΚ/714/2009, παρέχεται δικαίωμα πρόσβασης στους κατόχους άδειας προμήθειας, εμπορίας, παραγωγής καθώς και σε Επιλέγοντες Πελάτες, με σκοπό την εισαγωγή και εξαγωγή ενέργειας σε διασυνοριακό επίπεδο.

6. Η πρόσβαση στο δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας

Ο Διαχειριστής του Συστήματος μεταφοράς είναι επιφορτισμένος με το έργο της διασφάλισης της πρόσβασης στους Προμηθευτές και τους Επιλέγοντες Πελάτες που αντλούν ηλεκτρική ενέργεια από το Δίκτυο Υψηλής Τάσης, δραστηριοποιούνται δηλαδή στην χονδρική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Ωστόσο, λόγω του γεγονότος ότι ο κύριος όγκος των τελικών καταναλωτών είναι οι μικρότεροι και οι οικιακοί πελάτες, ο ΔΕΔΔΗΕ έχει την ευθύνη για την παροχή πρόσβασης, στα δίκτυα μεσαίας και χαμηλής τάσης, στις ανωτέρω κατηγορίες πελατών, που αποτελούν την Λιανική Αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Συγκεκριμένα ο ΔΕΔΔΗΕ προβαίνει σε σύναψη σύμβασης με τον πελάτη που επιθυμεί να συνδεθεί με το Δίκτυο Διανομής, κατόπιν αιτήματος του τελευταίου.

Από τεχνικής πλευράς, ο ΔΕΔΔΗΕ εγκαθιστά τους μετρητές φόρτισης ή παραγωγής, εντάσσοντας τις δαπάνες για εγκατάσταση του εξοπλισμού στις χρεώσεις για τη σύνδεση των πελατών με το Δίκτυο, μεριμνώντας ταυτόχρονα για τη συντήρηση και ανάπτυξη του δικτύου διανομής.

7. Εισαγωγές και εξαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας

Η μείωση της πρωτογενούς παραγωγής ενέργειας από λιθάνθρακα, λιγνίτη, αργό πετρέλαιο, φυσικό αέριο και, πιο πρόσφατα, πυρηνική ενέργεια είχε ως αποτέλεσμα την ολοένα μεγαλύτερη εξάρτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις εισαγωγές πρωτογενούς ενέργειας προκειμένου να καλυφθεί η ζήτηση, αν και η κατάσταση αυτή παγιώθηκε μετά τη χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση.

Παράλληλα η απουσία μονάδων παραγωγής μεγάλης δυναμικότητας πλην της ΔΕΗ, είχε ως αποτέλεσμα οι εισαγωγές ενέργειας να αποτελούν πηγή ανταγωνισμού. Στην Ελλάδα, η εισαγωγή ηλεκτρικής ενέργειας πραγματοποιείται μέσω των διασυνδέσεων της χώρας με τα βόρεια σύνορα και την Ιταλία και σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος.²⁶

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2014 οι εισαγωγές πρωτογενούς ενέργειας υπερέβησαν σημαντικά τις εξαγωγές. Οι μεγαλύτεροι καθαροί εισαγωγείς πρωτογενούς ενέργειας ήταν, σε γενικές γραμμές, τα πολυπληθέστερα κράτη μέλη της ΕΕ. Το 2004 ο μόνος καθαρός εξαγωγέας πρωτογενούς ενέργειας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ ήταν η Δανία, αλλά, το 2013, οι εισαγωγές ενέργειας αυτής της χώρας υπερέβησαν τις εξαγωγές, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν πλέον κράτη μέλη της ΕΕ που να είναι καθαροί εξαγωγείς ενέργειας.

Τα τελευταία χρόνια, η προέλευση των εισαγωγών ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μεταβληθεί αρκετά, αν και η Ρωσία έχει διατηρήσει τη θέση της ως βασικού παρόχου αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, παρότι το μερίδιό της μειώθηκε ελαφρώς τα τελευταία χρόνια, και έχει επίσης αναδειχθεί κορυφαίος πάροχος στερεών καυσίμων. Το 2014, περίπου το 29,0 % των εισαγωγών αργού πετρελαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προερχόταν από τη Ρωσία: η χώρα αυτή κατέστη ο κύριος πάροχος στερεών καυσίμων το 2006, ξεπερνώντας τη Νότια Αφρική, έχοντας ήδη ξεπεράσει την Αυστραλία και την Κολομβία.

Ο κύριος όγκος των εισαγωγών έχει προέλευση τη Βουλγαρία, με μερίδιο 33,72% επί του συνόλου και ακολουθούν οι εισαγωγές από την Ιταλία με 32,94, από την ΠΓΔΜ το 21,10% και από την Αλβανία το 8,19%. Από την Τουρκία προέρχεται 4,40% των συνολικών εισαγωγών ρεύματος. Αναφορικά με τις εξαγωγές ηλεκτρικού ρεύματος, τον Σεπτέμβριο του 2017 ανήλθαν σε 253,081 MWh και οι εισαγωγές σε 894.510 MWh, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΛΑΓΗΕ (ΗΕΠ Σεπτεμβρίου).

Όσον αφορά στις εξαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας, τη μεγαλύτερη αύξηση, 44,46%, παρουσίασαν τον Σεπτέμβριο οι εξαγωγές στην Αλβανία και ακολουθεί με άνοδο 33,39% η Ιταλία, η ΠΓΔΜ με 16,68% και η Βουλγαρία με 5,04%. Ωστόσο, τον Οκτώβριο του 2017 λόγω βλάβης στο υποβρύχιο καλώδιο που συνδέει την Ελλάδα με την Ιταλία οι ανταλλαγές ηλεκτρισμού μεταξύ των δύο χωρών διακόπηκαν και δεν αναμένεται να επαναληφθούν πριν τα μέσα Δεκεμβρίου, οπότε υπολογίζεται ότι θα αποκατασταθεί η βλάβη.

²⁶ Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια, Αθήνα

Συνολικά, μέσω των ηλεκτρικών διασυνδέσεων με τις γειτονικές χώρες καλύφθηκε τον Σεπτέμβριο το 16% της εγχώριας ζήτησης ηλεκτρισμού, ενώ η παραγωγή από λιγνίτη και από φυσικό αέριο κάλυψε το 30% και 30% αντίστοιχα. Η παραγωγή των ΑΠΕ συμμετείχε με ποσοστό 9% και των υδροηλεκτρικών με 5%.

8. Ο Ημερήσιος Ενεργειακός Προγραμματισμός (ΗΕΠ)

Η δραστηριότητα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας είναι οργανωμένη σύμφωνα με το πρότυπο της υποχρεωτικής χονδρεμπορικής αγοράς. Ακριβώς, επειδή η ενέργεια αποτελεί αγαθό χωρίς υποκατάστατα και το οποίο δεν αποθηκεύεται, η διαχείριση των παραγόμενων ποσοτήτων πρέπει να τυγχάνει προσεκτικής ρύθμισης και παρακολούθησης.

Δεδομένων των ανωτέρω χαρακτηριστικών της, η ενέργεια αποτελεί ένα προϊόν που διαπραγματεύεται στις αγορές με κίνδυνο υψηλών διακυμάνσεων και είναι εκτεθειμένο σε πρακτικές χειραγώγησης. Η επιδιωκόμενη και απαραίτητη ισορροπία επιτυγχάνεται με την οργάνωση της αγοράς αυτής ως αγορά προγραμματισμού και ειδικότερα μέσω του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού (ΗΕΠ - spot market). Στην περίπτωση της Ελλάδας η οργανωμένη αυτή αγορά λειτουργεί με την μορφή της «αγοράς επόμενης ημέρας» (day-ahead market) και σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 1 του «Κώδικα Συναλλαγών», όπου οι σχετικές προσφορές έγχυσης και άντλησης κατατίθενται και φυσικά εκκαθαρίζονται, με τον ΛΑΓΗΕ ως εκκαθαριστή, την ημέρα που προηγείται αυτής της παράδοσης (ονομάζεται «Ημέρα κατανομής»), οπότε το διαπραγματεύσιμο αγαθό εγχέεται και αντλείται άρα παρέχεται η ηλεκτρική ενέργεια.²⁷

Μέσω των καθημερινά υποβαλλόμενων «Δηλώσεων Φορτίου», οι Προμηθευτές δηλώνουν την απαίτηση ενέργειας για την κάλυψη των αναγκών των πελατών τους για την επόμενη ημέρα, καθορίζοντας έτσι τον απαιτούμενο προγραμματισμό από πλευράς Παραγωγών. Ο Διαχειριστής του Συστήματος Μεταφοράς με τη σειρά του είναι επιφορτισμένος με την επίβλεψη για την κάλυψη προσφοράς και ζήτησης με τρόπο που θα καθιστά την συνολική λειτουργία αποτελεσματική, αξιόπιστη και επαρκή, θα επιτρέπει την αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων, θα διασφαλίζει την ποιοτική και αξιόπιστη τροφοδοσία του Συστήματος και θα ελαχιστοποιεί το συνολικό κόστος. Με μία έκφραση θα «εγγυάται την ομαλή και απρόσκοπτη παροχή ηλεκτρικής ενέργειας».

²⁷ Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια, Αθήνα

Επιπρόσθετα βασικά, δομικά και λειτουργικά στοιχεία, της αγοράς ΗΕΠ είναι τα ακόλουθα:

- Προϋπολογιστική λειτουργία, με σκοπό την έγκαιρη άντληση όλων των απαραίτητων δεδομένων και στοιχείων για την ορθή προετοιμασία, διαχείριση και κατανομή των πόρων του Συστήματος.
- Μηχανισμός πολυμερούς διαπραγμάτευσης και ελαχιστοποίηση της δαπάνης, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 11 του Κώδικα Συναλλαγών, διασφαλίζοντας συνθήκες διαφάνειας και υγιούς ανταγωνισμού.
- Καθορισμός της Οριακής Τιμής Συστήματος (ΟΤΣ), που αποτελεί τη χονδρική τιμή της ενέργειας, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει την τελική (λιανική) τιμή του αγαθού.
- Η «βελτιστοποίηση του κοινωνικού πλεονάσματος» σύμφωνα με το άρθρο 52 παράγραφος 2 του Κώδικα Συναλλαγών, που περιγράφει την δυνατότητα επίτευξης μειωμένων τιμών σε σχέση με τις αγορές και αποδίδουν μόνο την τιμή της καθαρής ηλεκτρικής ενέργειας.

Επιπρόσθετα, στον ΗΕΠ συμμετέχουν οι Παραγωγοί, οι οποίοι διοχετεύουν στο Σύστημα την ενέργεια που παράγουν ή την εξάγουν, οι Προμηθευτές, οι οποίοι προσφέρουν ενέργεια στους τελικούς καταναλωτές ή προβαίνουν σε εισαγωγές εξαγωγές, οι κάτοχοι άδειας εμπορίας και οι πελάτες που προμηθεύονται ενέργεια με σκοπό την ίδια κατανάλωση. Η συμμετοχή στον ΗΕΠ γίνεται κατόπιν εγγραφής των ενδιαφερόμενων στο μητρώο το οποίο τηρείται και ελέγχεται από τον Λειτουργό της αγοράς.

Στις δραστηριότητες του ΗΕΠ συγκαταλέγονται τα κάτωθι αναφερόμενα:

- Κατάρτιση προγράμματος ένταξης μονάδων παραγωγής, έγχυσης ενέργειας και επικουρικών υπηρεσιών για την κάλυψη της συνολικής ζήτησης.
- Υπολογισμός της Οριακής Τιμής Παραγωγής, της Οριακής Τιμής Συστήματος και των Τιμών Εφεδρείας.

Συνοψίζοντας, ο ΗΕΠ αποτελεί μια διαδικασία καθορισμού από την προηγούμενη ημέρα των μονάδων και των ποσοτήτων που αυτές θα παράγουν καθώς και των τιμών που θα καταβληθούν από τους Προμηθευτές σύμφωνα με τη ζήτηση φορτίων για την επόμενη μέρα. Συνεπώς, αντικείμενο συναλλαγής και ρύθμισης είναι το σύνολο της ηλεκτρικής ενέργειας που θα παραχθεί, καταναλωθεί και διακινηθεί την επόμενη ημέρα στην αγορά.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Πέμπτου

- Νόμος 4001/2011 για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις.
- Κώδικας Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
- Τασούλης Α., 2010, *Εθνικό Διασυνδεδεμένο Σύστημα. Αλληλεξάρτηση αγοράς και λειτουργίας συστήματος*
- Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ (ΛΑΓΗΕ Α.Ε.) <http://www.lagie.gr>
- Κώδικας Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας
- Φαραντούρης Ν., 2014, *ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκτυα & Υποδομές*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, *Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια*, Αθήνα
- Παντελίδης Π., 2003, *Εισαγωγή στη Μικροοικονομική Ανάλυση*, Εκδόσεις Π. Παντελίδη, Πειραιάς
- Λαμπρίδης Δ./Ντοκόπουλος Π./Παπαγιάννης Γ., 2006, *Συστήματα Ηλεκτρικής Ενέργειας – Τόμος Α*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη
- Μπακιρτζής Α., 1998, *Οικονομική Λειτουργία Συστημάτων Ηλεκτρικής Ενέργειας*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη
- Μαρίνος Μιχαήλ-Θεόδωρος, 2003, *Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας*, Αθήνα
- Κώδικας Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες
- Παρασκευόπουλος- Κόλιας Χ., 2016, *Η δομή της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας*, <http://yiannatsis.gr/download/ellhnikh-agora-hlektrikis-energeias.pdf>

Κεφάλαιο 6^ο: Οι Φορείς Λειτουργίας και Εποπτείας της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας

1. Η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας

Η ΡΑΕ δραστηριοποιείται ήδη από τον Ιούλιο του 2000. Συστάθηκε με τον Νόμο περί Απελευθέρωσης (Ν. 2773/1999, Άρθρο 5, Παράγραφος 1) ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή συγκροτούμενη από πέντε μέλη, τα οποία διαθέτουν ειδικά επιστημονικά και επαγγελματικά προσόντα και διορίζονται από τον Υπουργό Ανάπτυξης. Αναφορικά με τα λειτουργικά έξοδα της, αυτά καλύπτονται μέσω του αντιτίμου που αποδίδουν οι Παραγωγοί, οι Προμηθευτές και οι Επιλέγοντες Πελάτες.

Ως κύρια καθήκοντα της ΡΑΕ προβλέπονται:

- Η γνωμοδοτική αρμοδιότητα ως προς τον καθορισμό και τη ρύθμιση των τελικών τιμολογίων κάθε δραστηριότητας της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας βάσει των γενικών αρχών που καθορίζονται από το Νόμο περί Απελευθέρωσης. Η αρμοδιότητα αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για τον καθορισμό των τιμολογίων των Μη Επιλεγόντων Πελατών.
- Η γνωμοδοτική αρμοδιότητα προς τον Υπουργό Ανάπτυξης για τη χορήγηση αδειών παραγωγής, κυριότητας και διαχείρισης του συστήματος μεταφοράς, διανομής και προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας ή για τη χορήγηση σχετικών εξαιρέσεων.
- Η γνωμοδοτική αρμοδιότητα προς τον Υπουργό Ανάπτυξης σχετικά με την έγκριση και εφαρμογή των Κωδίκων που ρυθμίζουν την λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και διέπουν τις σχέσεις των Συμμετεχόντων στην αγορά τόσο με τους φορείς αυτής, ΑΔΜΗΕ - ΔΕΔΔΗΕ - ΛΑΓΗΕ, όσο και με τους Καταναλωτές (Διαχείριση Συστήματος Μεταφοράς, Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας, Διαχείρισης Δικτύου Διανομής και Προμήθειας σε Πελάτες).
- Η επίβλεψη και ο έλεγχος της λειτουργίας της απελευθερωμένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.
- Η επιτήρηση του διαχωρισμού των δραστηριοτήτων της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (παραγωγή, μεταφορά, διανομή και προμήθεια) από τις εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά.
- Η προστασία των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας, στο πλαίσιο της οποίας η ΡΑΕ δύναται να επιληφθεί διαφορών μεταξύ εταιρειών και πελατών, να εφαρμόσει διαδικασίες επίλυσης των διαφορών (διαμεσολάβηση και διαιτησία) και να προχωρήσει στην επιβολή κυρώσεων και προστίμων όταν παραβιάζεται η σχετική νομοθεσία.²⁸

²⁸ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), www.rae.gr

2. Οργανισμός Για Τη Συνεργασία των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατόπιν αιτήματος του Συμβουλίου, επιχείρησε να προωθήσει τη ρυθμιστική συνεργασία, επιδιώκοντας την περαιτέρω ενοποίηση των ευρωπαϊκών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας. Σύμφωνα με αυτό το πλαίσιο αυτό, ο Κανονισμός για την ίδρυση του Οργανισμού για τη Συνεργασία των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, έχει ως αντικείμενο τη σύσταση ενός νέου ανεξάρτητου κοινοτικού ρυθμιστικού οργάνου με βασικές και πρωταρχικές αρμοδιότητες την εποπτεία και τη ρύθμιση των αρμοδιοτήτων των εθνικών ρυθμιστικών αρχών, υπογραμμίζοντας την σπουδαιότητα της διενέργειας διασυνοριακών ανταλλαγών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.

Ουσιαστικά, ο ΟΣΡΑΕ (ACER) είναι κατά πρώτο λόγο υπεύθυνος για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών σε περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο και για την παρακολούθηση της ανάπτυξης του δικτύου και των εσωτερικών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Έχει επίσης την αρμοδιότητα να παρακολουθεί τις αγορές και τις συναλλαγές, να διερευνά περιπτώσεις καταχρηστικών πρακτικών στην αγορά και να συντονίζει την εφαρμογή των κατάλληλων κυρώσεων για τα κράτη μέλη. Η ευθύνη για την εκτέλεση των κυρώσεων που επιβάλλονται για παραβάσεις παραμένει ωστόσο στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

Ως περαιτέρω βήμα, για την προώθηση της συνεργασίας εγκρίθηκαν δύο Κανονισμοί για τη δημιουργία δομών για ευρωπαϊκά δίκτυα διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς (ENTSO): ένας για την ηλεκτρική ενέργεια (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 714/2009) και ένας για το φυσικό αέριο (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 715/2009 όπως τροποποιήθηκε από την απόφαση της Επιτροπής 2010/685/ΕΕ).

Τα ENTSO, σε συνεργασία με τον ACER, θεσπίζουν λεπτομερείς κανόνες πρόσβασης στο δίκτυο και τεχνικούς κώδικες και διασφαλίζουν τον συντονισμό της λειτουργίας του δικτύου μέσω της ανταλλαγής λειτουργικών πληροφοριών και της ανάπτυξης κοινών προτύπων και διαδικασιών ασφαλείας και εκτάκτου ανάγκης. Τα ENTSO είναι επίσης υπεύθυνα για την εκπόνηση ενός δεκαετούς προγράμματος επενδύσεων στο δίκτυο ανά διετία που επανεξετάζονται από τον ACER.²⁹

²⁹ Οργανισμός Για Τη Συνεργασία των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ)
<http://www.acer.europa.eu/en/Pages/default.aspx>

3. Ο Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΛΑΓΗΕ

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ομαλή και εύρυθμη λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, αποτελεί η οργάνωση και καθημερινή επίβλεψή της. Σήμερα την αρμοδιότητα αυτή έχει ο ΛΑΓΗΕ (Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας). Προπομπός του ΛΑΓΗΕ ήταν ο ΔΕΣΜΗΕ, οι κύριες αρμοδιότητες του οποίου μεταφέρθηκαν, σύμφωνα με το Ν. 4001/2011- στην ανώνυμη εταιρεία «ΑΔΜΗΕ ΑΕ», ενώ οι αρμοδιότητες που αφορούσαν την οργάνωση και την καθημερινή λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας παρέμειναν στον ΛΑΓΗΕ.

Το άρθρο 118 του Ν. 4001/2011 καθορίζει τις αρμοδιότητες του Λειτουργού της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας με κυριότερες την εφαρμογή των κανόνων για τη λειτουργία της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας και την οργάνωση και επίβλεψη του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού. Πιο αναλυτικά και στο πλαίσιο των ανωτέρω σκοπών του ο ΛΑΓΗΕ είναι αρμόδιος για τα εξής:

- Διενέργεια του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού και ειδικά:
 - ❖ Προγραμματίζει τις εγχύσεις και απορροφήσεις ηλεκτρικής ενέργειας στο δίκτυο.
 - ❖ Καθορίζει την Οριακή Τιμή Συστήματος.
 - ❖ Εκκαθαρίζει τις συναλλαγές στο πλαίσιο του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού.
- Συνεργασία με τον ΔΕΣΜΗΕ σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας και τον Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΜΗΕ.
- Τήρηση ειδικού Μητρώου Συμμετεχόντων στην Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας.
- Διασφάλιση παροχής της απαραίτητης πληροφόρησης στους συμμετέχοντες στην Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας.
- Μέριμνα για την αποφυγή οποιασδήποτε αδικαιολόγητης διάκρισης ανάμεσα στους Συμμετέχοντες στην Αγορά Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας και κατοχύρωση της αρχής της διαφάνειας.
- Στόχευση για τη δημιουργία περιφερειακών αγορών στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, μέσω της συμμετοχής σε κοινές επιχειρήσεις, χρηματιστήρια ηλεκτρικής ενέργειας και αντίστοιχους φορείς.
- Διευκόλυνση της ολοκλήρωσης της ενιαίας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, κατ' εφαρμογή του Κανονισμού 714/2009, της Οδηγίας 72/2009 και όλων των σχετικών κατευθύνσεων και αποφάσεων που εκδίδονται από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Είσπραξη του αντιτίμου από τους Συμμετέχοντες για την κάλυψη των λειτουργικών και διαχειριστικών δαπανών της Αγοράς.

- Σύναψη συμβάσεων πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας και καταβολή των αντίστοιχων πληρωμών, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 12 του Ν. 3468/ 2006, που παράγονται από συνδεδεμένες στο Σύστημα εγκαταστάσεις ΑΠΕ ή ΣΗΘΥΑ.
- Διευθέτηση των χρηματικών συναλλαγών στο πλαίσιο του ΗΕΠ, σε συνεργασία με τον ΑΔΜΗΕ και τον ΔΕΔΔΗΕ, είτε με την σύσταση ή συμμετοχή σε παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών είτε μέσω ανάθεσης σε τρίτους κατόπιν της σύμφωνης γνώμης της ΡΑΕ.³⁰

4. Ο ΔΕΣΜΗΕ ως Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας

Με το Ν. 2773/1999 ιδρύθηκε η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» και τον διακριτικό τίτλο ΔΕΣΜΗΕ, στην οποία ανατέθηκε η αποκλειστική διαχείριση του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας. Στον ΔΕΣΜΗΕ ανατέθηκε από το Ν. 2773/199 και η αρμοδιότητα να διενεργεί τον Ημερήσιο Ενεργειακό Προγραμματισμό αλλά και τον υπολογισμό της Οριακής Τιμής Συστήματος, όπως ειδικότερα αυτό ορίζεται στον «Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας».

Ο ΔΕΣΜΗΕ δεν αποτελούσε μόνο τον Διαχειριστή του Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας αλλά ταυτόχρονα ήταν και ο αρμόδιος φορέας για την καθημερινή λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Ο ΔΕΣΜΗΕ πραγματοποιούσε την καταγραφή των δηλώσεων φορτίου των Προμηθευτών, τις προσφορές ηλεκτρικής ενέργειας των Παραγωγών, τον υπολογισμό της Οριακής Τιμής Συστήματος και τις εκκαθαρίσεις των πληρωμών των Παραγωγών Η/Ε καθώς και χρεώσεων των Προμηθευτών.

5. Ο ΑΔΜΗΕ

Ο ΑΔΜΗΕ Α.Ε. (Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας) συστάθηκε με το Ν. 4001/2011 και οργανώθηκε και λειτουργεί ως Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς κατά τις διατάξεις της Οδηγίας 2009/72/ΕΚ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Εταιρεία ασκεί τις αρμοδιότητες και εκτελεί τα καθήκοντα του Κυρίου και Διαχειριστή του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΣΜΗΕ), σύμφωνα με τις διατάξεις που ορίζονται από τον Ν.4001/2011, τα προβλεπόμενα του Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος και την άδεια διαχείρισης του ΕΣΜΗΕ.

³⁰ Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ (ΛΑΓΗΕ) Α.Ε. <http://www.lagie.gr>

Η συμμόρφωση του ΑΔΜΗΕ με τις απαιτήσεις που διέπουν το μοντέλο του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς πιστοποιήθηκε από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) τον Δεκέμβριο του 2012.

Ο πρωταρχικός σκοπός της Εταιρείας είναι η λειτουργία, ο έλεγχος, η συντήρηση και η ανάπτυξη του ΕΣΜΗΕ, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ο εφοδιασμός της χώρας με ηλεκτρική ενέργεια, καθώς και η λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, σύμφωνα με τις αρχές της διαφάνειας, της ισότητας και του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Εξαιτίας του προαναφερθέντος κομβικού ρόλου που επιτελεί η Εταιρεία, έχουν ληφθεί όλα τα αναγκαία μέτρα και έχουν οργανωθεί όλες εκείνες οι απαραίτητες διαδικασίες για να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία της, η απαρέγκλιτη τήρηση της αρχής της «ίσης μεταχείρισης» για όλους τους Χρήστες του Συστήματος και τους Συμμετέχοντες στην Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας, η διαφάνεια στη λειτουργία της και η τήρηση της αρχής της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών που ο ΑΔΜΗΕ διαχειρίζεται.

Ο ΑΔΜΗΕ από τις 20 Ιουνίου 2017 ακολουθεί το μοντέλο του ιδιοκτησιακά διαχωρισμένου Διαχειριστή (OwnershipUnbundling) με αποτέλεσμα να είναι πλήρως εναρμονισμένος με την Οδηγία 2009/72/ΕΚ.

Η μετοχική σύνθεση του ΑΔΜΗΕ είναι η εξής:

- 51% ΑΔΜΗΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ Α.Ε.
- 25% ΔΕΣΑΔΜΗΕΑ.Ε.
- 24% StateGridEuropeLimited.

Κύριες αρμοδιότητες του ΑΔΜΗΕ είναι οι ακόλουθες:

- Διασφάλιση ότι η μακροχρόνια ικανότητα του Συστήματος ανταποκρίνεται σε εύλογες ανάγκες για μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας, υπό οικονομικά βιώσιμες συνθήκες, λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος.
- Παροχή πρόσβασης στο Σύστημα στους κατόχους άδειας παραγωγής, προμήθειας ή εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας, σε όσους έχουν νόμιμα εξαιρεθεί από την υποχρέωση κατοχής τέτοιων αδειών και στους Επιλέγοντες Πελάτες.

- Παροχή της δυνατότητας σύνδεσης του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΔΔΗΕ) με το ΕΣΜΗΕ, σύμφωνα με όσα καθορίζονται στον Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Κώδικας Διαχείρισης ΕΣΜΗΕ).
- Διαχείριση των ροών της ηλεκτρικής ενέργειας στο Σύστημα, συνεκτιμώντας τις ανταλλαγές με άλλα διασυνδεδεμένα συστήματα μεταφοράς.
- Μέριμνα για την ασφαλή, αξιόπιστη και αποδοτική λειτουργία του Συστήματος, διασφαλίζοντας, μεταξύ άλλων, τη διαθεσιμότητα των αναγκαίων επικουρικών υπηρεσιών.
- Κατάρτιση του προγράμματος κατανομής των μονάδων παραγωγής που συνδέονται με το Σύστημα, προσδιορισμός της χρήσης των διασυνδέσεων με άλλα συστήματα μεταφοράς και κατανομή σε πραγματικό χρόνο του φορτίου ηλεκτρικής ενέργειας στις διαθέσιμες εγκαταστάσεις παραγωγής.
- Παροχή στους Διαχειριστές άλλων Συστημάτων μεταφοράς και δικτύων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, με τα οποία συνδέεται το Σύστημα, επαρκών πληροφοριών για την ασφαλή και αποδοτική λειτουργία, καθώς και τη συντονισμένη ανάπτυξη και τη διαλειτουργικότητα του Συστήματος και των παραπάνω συστημάτων και δικτύων.
- Είσπραξη των τελών πρόσβασης στο Σύστημα και διευθέτηση των χρεοπιστώσεων που του αναλογούν στο πλαίσιο του μηχανισμού αντιστάθμισης μεταξύ διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς, σύμφωνα με το άρθρο 13 του Κανονισμού (ΕΚ) 714/2009.
- Χορήγηση και διαχείριση της πρόσβασης τρίτων στο Σύστημα και παροχή ειδικά αιτιολογημένων επεξηγήσεων σε περίπτωση άρνησης πρόσβασης.
- Συμμετοχή σε ενώσεις, οργανώσεις ή εταιρείες, οι οποίες έχουν σκοπό την επεξεργασία και διαμόρφωση κανόνων κοινής δράσης που συντείνουν, στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας, στη δημιουργία ενιαίας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.
- Εκπόνηση σε ετήσια βάση, κατόπιν διαβούλευσης με όλους τους υφιστάμενους και μελλοντικούς Χρήστες του ΕΣΜΗΕ, Δεκαετούς Προγράμματος Ανάπτυξης του ΕΣΜΗΕ.
- Τήρηση των αναγκαίων διαχειριστικών λογιστικών λογαριασμών για την είσπραξη των εσόδων από τη διαχείριση συμφόρησης των διασυνδέσεων, ή άλλων χρεώσεων που προκύπτουν από τη λειτουργία και τη διαχείριση του ΕΣΜΗΕ.
- Δημοσίευση στην ιστοσελίδα του καταλόγου όλων των εγκεκριμένων από τη ΡΑΕ τιμολογίων με τα οποία χρεώνει τους Χρήστες του Συστήματος.
- Υπολογισμός της Οριακής Τιμής Αποκλίσεων και εκκαθάριση των Αποκλίσεων.³¹

³¹ Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ) Α.Ε. <http://www.admie.gr>

6. Ο ΔΕΔΔΗΕ

Η ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. (Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας) συστάθηκε ως αποτέλεσμα της απόσχισης του κλάδου Διανομής της ΔΕΗ σύμφωνα με το Ν. 4001/2011 και την Οδηγία 2009/72/ΕΚ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχετικά με την οργάνωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας. Βασικός σκοπός της ήταν να αναλάβει τα καθήκοντα του Διαχειριστή του Ελληνικού Δικτύου Διανομής. Αποτελεί κατά 100% θυγατρική εταιρεία της ΔΕΗ Α.Ε., αλλά είναι ανεξάρτητη λειτουργικά και διοικητικά, τηρώντας παράλληλα όλες τις απαιτήσεις ανεξαρτησίας οι οποίες είναι ενσωματωμένες στο παραπάνω νομικό πλαίσιο.

Το πρωταρχικό έργο της εταιρείας είναι η λειτουργία, η συντήρηση και η ανάπτυξη του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα αλλά και η διασφάλιση της διαφανούς και αμερόληπτης πρόσβασης των καταναλωτών και γενικότερα όλων των χρηστών του δικτύου. Επιπρόσθετα, στοχεύει στην συνεχή τροφοδοσία των καταναλωτών, επιδιώκοντας την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Στις 12/10/2010, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΔΕΗ Α.Ε., κατά τη συνεδρίασή του, ενέκρινε όλες οι δραστηριότητες της Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας, δηλαδή, τόσο η διαχείριση του δικτύου όσο και η παροχή των υπηρεσιών του δικτύου στο σύνολο της χώρας, καθώς επίσης και οι δραστηριότητες του Διαχειριστή Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών, που ασκούνταν μέχρι τότε από τη ΔΕΗ Α.Ε., να περιέλθουν σε μία κατά 100% θυγατρική εταιρεία της.

Οι βασικές εργασίες οι οποίες εκτελούνται από την ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. αφορούν στα ακόλουθα:

- ✓ Την ικανοποίηση αιτημάτων των χρηστών.
- ✓ Την ανάπτυξη, επέκταση και βελτίωση του Δικτύου.
- ✓ Τις εργασίες εκμετάλλευσης και εποπτείας του Δικτύου, αποκαθιστώντας τις βλάβες και υπολογίζοντας τις καταναλώσεις.
- ✓ Την αξιόπιστη και οικονομική λειτουργία των αυτόνομων νησιωτικών ηλεκτρικών συστημάτων.

Αναφορικά, με τη διαχείριση των ηλεκτρικών συστημάτων των μη διασυνδεδεμένων νησιών, ο ΔΕΔΔΗΕ κατόπιν άδειας της ΡΑΕ είναι αρμόδιος για την ανάπτυξη και λειτουργία του Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας και των συστημάτων ηλεκτρισμού των μη διασυνδεδεμένων νησιών καθώς επίσης και τη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε αυτά, όλων των καταναλωτών, παραγωγών και προμηθευτών, με διαφάνεια και αντικειμενικότητα.³²

³² Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ) Α.Ε. www.deddie.gr

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Έκτου

- Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), www.rae.gr
- Οργανισμός Για Τη Συνεργασία των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ) <http://www.acer.europa.eu/en/Pages/default.aspx>
- Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ (ΛΑΓΗΕ) Α.Ε. <http://www.lagie.gr>
- Διαχειριστής του Ελληνικού Συστήματος Ηλεκτρικής Ενέργειας, www.desmie.gr
- Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ) Α.Ε. <http://www.admie.gr>
- Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ) Α.Ε. <https://www.deddie.gr>
- ΔΕΣΜΗΕ ΑΕ, 2010, Εγχειρίδιο Λειτουργίας Αγοράς
- Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, *Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια*, Αθήνα
- Λαμπρίδης Δ./Ντοκόπουλος Π./Παπαγιάννης Γ., 2006, *Συστήματα Ηλεκτρικής Ενέργειας - Τόμος Α*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη
- International Energy Agency, www.iea.org
- Πίου Μ., 2017, Το ισοζύγιο ηλεκτρικής ενέργειας [ΛΑΓΗΕ - Το ισοζύγιο ηλεκτρικής ενέργειας](#)
- Παραγωγή και εισαγωγές ενέργειας – eurostat Statistics explained, 2017, [EUROSTAT Statistics on energy](#)

Κεφάλαιο 7^ο: Θεσμικές και Οικονομικές Προεκτάσεις της Απελευθέρωσης της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας

1. Εισαγωγή

Προτού επιχειρηθεί η εκτενής ανάλυση των προεκτάσεων της απελευθέρωσης της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας τόσο σε θεσμικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο, η οποία διήλθε από τρεις νομοθετικές προσπάθειες, θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούν οι αρχές στις οποίες στηρίχθηκε η Ε.Ε. και στη συνέχεια ενσωματώθηκαν στο εθνικό δίκαιο. Αυτό αποσκοπεί στο να γίνει αντιληπτό το πλαίσιο και η λογική που ακολουθήθηκαν από τις ρυθμίσεις των τριών νομοθετικών δεσμών.

➤ Αρχή της επικουρικότητας.

Οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες καθορίζουν το πλαίσιο των γενικών αρχών εντός του οποίου η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας θα κινηθεί προς την κατεύθυνση της απελευθέρωσης. Κάθε κράτος-μέλος είναι αρμόδιο και υπεύθυνο για τον καθορισμό του τρόπου με τον οποίο θα ενσωματωθούν οι Οδηγίες στο εθνικό δίκαιο. Αντίθετα, η Ε.Ε. έχει τη δυνατότητα επέμβασης σε ζητήματα στα οποία έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα, μόνο στην περίπτωση που η δράση της εξασφαλίζει καλύτερο αποτέλεσμα από αυτό των εθνικών κυβερνήσεων ή των περιφερειακών ολοκληρώσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της επικουρικής δράσης αποτελεί το δικαίωμα των κρατών-μελών να επιλέγουν το σύστημα απελευθέρωσης που θα ακολουθήσουν και να καθορίζουν τα τιμολόγια και τις επιμέρους λεπτομέρειες των διαδικασιών της αδειοδότησης.

➤ Αρχή της ισότιμης πρόσβασης στο δίκτυο.

Η διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού και η ανταγωνιστική λειτουργία της αγοράς ενέργειας προϋποθέτουν τη δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης στο δίκτυο μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

➤ Αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Βασική αρχή του ανταγωνισμού είναι η αρχή της ίσης μεταχείρισης και της αποφυγής διακρίσεων μεταξύ των κρατών-μελών, μεταξύ δραστηριοποιούμενων επιχειρήσεων και μεταξύ των χρηστών των δικτύων.

➤ Αρχή του λογιστικού διαχωρισμού.

Όπως προαναφέρθηκε, ήδη από τα πρώτα στάδια της απελευθέρωσης, μια από τις βασικές προτάσεις ήταν η τήρηση χωριστών λογαριασμών για τις δραστηριότητες παραγωγής, μεταφοράς και διανομής. Κατά αυτόν τον τρόπο παρέχεται η δυνατότητα να προσδιοριστεί το λειτουργικό κόστος και ο τρόπος τιμολόγησης σε κάθε δραστηριότητα. Επίσης, τυχόν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού και επιδοτήσεις μεταξύ των δραστηριοτήτων εντός μίας καθετοποιημένης επιχείρησης (σταυροειδείς επιδοτήσεις) μπορούν να εντοπιστούν.

➤ Αρχή της αμοιβαιότητας.

Τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα να συνεργάζονται στις επιμέρους δραστηριότητες της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και να επιτρέπουν κατά κανόνα την πρόσβαση στα εθνικά δίκτυα, στα πλαίσια της δημιουργίας μιας κοινής και ανταγωνιστικά λειτουργούσας ενεργειακής αγοράς.

➤ Υποχρέωση διαχωρισμού μεταξύ ρυθμιστικών-λειτουργικών αρμοδιοτήτων της ίδιας επιχείρησης και υποχρέωση δημιουργίας ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών.

Σκοπός των προβλέψεων αυτών είναι να αποφεύγονται συγχύσεις και προβλήματα που τυχόν θα μπορούσαν να δημιουργηθούν από την ανάθεση των διαδικασιών ελέγχου και διεύθυνσης εντός της ίδιας επιχείρησης.

➤ Αρχή της καθολικότητας.

Η επιβολή στις δραστηριοποιούμενες επιχειρήσεις της υποχρέωσης παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας περιλαμβάνει την δέσμευση των επιχειρήσεων να εφοδιάζουν με ηλεκτρισμό κάθε σπίτι, κάθε εγκατάσταση και κάθε καταναλωτή ακόμη και στα πιο απομακρυσμένα μέρη, μεριμνώντας παράλληλα για την προστασία του περιβάλλοντος και την εξοικονόμηση ενέργειας. Τέλος, προβλέφθηκε και η δυνατότητα προσωρινού περιορισμού της έντασης του ανταγωνισμού, σε περίπτωση που παρεμποδίζεται η εκπλήρωση των υποχρεώσεων κοινής ωφέλειας ή σε περίπτωση αιφνίδιας κρίσης στην αγορά ενέργειας.³³

³³ Φαραντούρης Ν., 2012, ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Στη συνέχεια, κάθε προσπάθεια να αποτιμηθούν οι συνέπειες της αναδιάρθρωσης που έχει συντελεστεί και συνεχίζει να πραγματοποιείται στον τομέα της ενέργειας οφείλει να βασίζεται σε σαφή κριτήρια. Η διαδικασία της απελευθέρωσης θα πρέπει να εξετασθεί με γνώμονα τη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού με χαμηλά κόστη και με τις λιγότερες δυνατές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Η επίτευξη του στόχου της απελευθέρωσης εξετάζεται με βάση το αν:

- Αξιοποιούνται οι εγχώριες πηγές ενέργειας.
- Διασφαλίζεται οικονομικό ενεργειακό προϊόν και αποτελεσματική εποπτεία και λειτουργία της αγοράς ενέργειας.
- Αναβαθμίζεται η ασφάλεια των καταναλωτών, η αποφυγή ή ο μετριασμός των διακοπών της ηλεκτροδότησης.
- Πραγματοποιείται η αναβάθμιση συγκεκριμένων περιοχών, αναπτύσσεται ο κλάδος της εγχώριας βιομηχανίας και ενισχύονται οι υποδομές μεταφοράς και διανομής.
- Προωθείται η διασυνοριακή συνεργασία και η διασύνδεση με τα διεθνή ενεργειακά δίκτυα, δίνοντας τη δυνατότητα χρήσης των δικτύων σε παραγωγούς-προμηθευτές κρατών-μελών.
- Εξελίσσεται η τεχνολογία και δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας.
- Τονώνεται ο κλάδος των επενδύσεων και κατά συνέπεια η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

2. Τα οφέλη της απελευθέρωσης

Η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας αποτελεί μία μακρόχρονη διαδικασία, με αρκετά στάδια, που μπορεί να δημιουργήσει πολλαπλά οφέλη. Τόσο οι νομοθετικές προβλέψεις όσο και οι σχετικές επενδύσεις, κεφαλαίου και τεχνολογίας, συμβάλλουν θετικά στην εξέλιξη του κλάδου και δημιουργούν συνθήκες άνθησης και προόδου.

Αρχικά, η άρση των υφιστάμενων εμποδίων, που οφείλονται στην μονοπωλιακή πρακτική και τις απαρχαιωμένες νομικές προβλέψεις, και η εφαρμογή κανόνων ανταγωνισμού συμβάλλουν σημαντικά στην αύξηση της αποδοτικότητας του κλάδου της ενέργειας, παρέχοντας τη δυνατότητα δημιουργίας νέων μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, πιο αποτελεσματικών και με προβλέψεις για την περαιτέρω προστασία του περιβάλλοντος.

Παράλληλα, η χρησιμοποίηση νέων εξελιγμένων τεχνολογιών από τους ιδιώτες παραγωγούς και προμηθευτές μπορεί να οδηγήσει στη μείωση του κόστους παραγωγής και των λειτουργικών εξόδων.

Επιπροσθέτως, αν ληφθούν υπόψη οι μέχρι τώρα εντοπιζόμενες θετικές επιπτώσεις της απελευθέρωσης σε άλλους κλάδους της οικονομίας, καθίσταται δικαιολογημένη η επιμονή των ευρωπαϊκών νομοθετικών οργάνων στην ίδρυση ενιαίας ανταγωνιστικής αγοράς ενέργειας. Μάλιστα, είναι κοινά αποδεκτό, πως η απελευθέρωση των αγορών αλλά και η χρήση νέων καινοτομικών τεχνολογιών, πολύ συχνά οδηγούν στην εγκατάλειψη των παραδοσιακών πρακτικών άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι οποίες είναι κυρίαρχες στις μονοπωλιακές αγορές, και στην αντικατάσταση αυτών από καινούριες μεθόδους, οι οποίες προσδίδουν μεγαλύτερη αντιλαμβανόμενη αξία στους καταναλωτές.

Ένα τέτοιο παράδειγμα επιτυχούς απελευθέρωσης αποτελεί ο κλάδος των αεροπορικών μεταφορών στις ΗΠΑ, που είχε ως αποτέλεσμα την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πελάτες, τη παροχή νέων εξειδικευμένων υπηρεσιών, όπως τα *“frequent – flyer programs”* αλλά και την αύξηση της συχνότητας των πτήσεων, ακόμη και σε μικρότερες πόλεις (Crandall και Ellig, 1997).³⁴

Αντίστοιχο παράδειγμα αποτελεί και η απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών, η οποία δημιούργησε νέες συνθήκες σε όλο το εύρος του κλάδου. Χαρακτηριστικά στοιχεία είναι η ανάπτυξη της κινητής τηλεφωνίας με πολύ γρήγορους ρυθμούς, η μείωση των τιμών προς τους τελικούς καταναλωτές και η παροχή νέων καινοτόμων υπηρεσιών, όπως η αναμονή κλήσης και ο προσωπικός τηλεφωνητής.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι η απελευθέρωση και ο ανταγωνισμός κατάφεραν να ανατρέψουν προγενέστερες επιχειρηματικές μεθόδους, να επιφέρουν ανάπτυξη καινοτομικών προϊόντων και υπηρεσιών, βελτίωση της ποιότητας των υφιστάμενων υπηρεσιών, ασφάλεια συναλλαγών, ρευστότητα στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις, προώθηση επενδυτικών σχεδίων, ελαχιστοποίηση του κόστους λειτουργίας της αγοράς με την από κοινού αξιοποίηση υφιστάμενων υποδομών και τεχνογνωσίας, δημιουργία ενός εύχρηστου περιβάλλοντος συναλλαγών για τους συμμετέχοντες και ολοκλήρωση της σύζευξης της αγοράς με τις άλλες ευρωπαϊκές.

³⁴ Crandall Robert and Jerry Ellig, 1997, *Economic Deregulation and Customer Choice: Lessons for the Electrical Industry*, George Mason University, Fairfax, VA: Center for Market Processes

Πολλές από τις εταιρείες οι οποίες δραστηριοποιούνται στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας έχουν διαπιστώσει και επωφεληθεί ήδη από την εισαγωγή στοιχείων ανταγωνισμού στον κλάδο. Αυτό το συμπέρασμα προκύπτει από την μέχρι τώρα εμπειρία από άλλους τομείς στους οποίους εισήχθη ο ανταγωνισμός, όπου οι επιχειρήσεις οι οποίες λειτουργούσαν αποδοτικά επωφελήθηκαν και αύξησαν τα κέρδη τους. Οι εταιρείες, επομένως, είναι αναμενόμενο να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του ανταγωνισμού μέσω της μείωσης του λειτουργικού τους κόστους, μέσω της υιοθέτησης νέων και περισσότερο εξελιγμένων τεχνολογιών, της ανάπτυξης καινοτομικών συνδυασμών προϊόντων και υπηρεσιών για κάθε κατηγορία πελατών, καθώς και μέσω των ειδικών τιμολογίων ανάλογα με την περίπτωση και τέλος εφαρμόζοντας πολιτικές διείσδυσης σε νέες αγορές.

Ως αποτέλεσμα, οι εταιρείες οι οποίες δραστηριοποιούνται στη συγκεκριμένη αγορά μπορούν να προσφέρουν ειδικές τιμές ή υπηρεσίες στα πλαίσια διμερών συμβάσεων με ειδική τιμολόγηση, σύμφωνα με τις εξειδικευμένες ανάγκες των συγκεκριμένων πελατών, ενώ ταυτόχρονα οι εργαζόμενοι επωφελούνται στη νέα απελευθερωμένη κατάσταση της βιομηχανίας ηλεκτρισμού, με πιθανή αύξηση των μισθών.

Τέλος, παρά το γεγονός πως η απελευθέρωση συνεπάγεται περιορισμένη κρατική παρέμβαση αναφορικά με τις τιμές και την είσοδο νέων εταιρειών στην αγορά ενέργειας, το κράτος καλείται να διαδραματίσει ένα σημαντικό και ουσιαστικό ρόλο, καθώς θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι καταναλωτές είναι αυτοί οι οποίοι επωφελούνται περισσότερο από τον ανταγωνισμό, αλλά και ότι όλες οι εταιρείες έχουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις.

3. Η σταδιακή προσαρμογή στην απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Η επίτευξη της δημιουργίας μίας ενιαίας εσωτερικής ευρωπαϊκής αγοράς, της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Ένωσης, αποτέλεσε ήδη από το 1990 βασική προτεραιότητα των Οργάνων της Ε.Ε.. Σε αυτή την κατεύθυνση οδήγησε η ισχυρή εκτίμηση αλλά και η πρακτική διαπίστωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ότι ο κλάδος της ενέργειας αποτελεί σπουδαίο παράγοντα της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας του ευρωπαϊκού χώρου εφόσον λειτουργήσει με υψηλά επίπεδα αξιοπιστίας των υπηρεσιών, με ανταγωνιστικές τιμές σε όλο το εύρος των δραστηριοτήτων, με αυξημένη μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος και εξασφαλίζοντας επαρκώς τον ενεργειακό ανεφοδιασμό.

Το άνοιγμα της αγοράς στον ανταγωνισμό επετεύχθη σταδιακά μέσω της εφαρμογής συγκεκριμένων πρακτικών και αρχών. Η σαφής διάκριση μεταξύ των δραστηριοτήτων αποτελεί βασική παραδοχή για την ορθή λειτουργία του ανταγωνισμού. Δεν θα μπορούσε άλλωστε να συμπλέκονται μεταξύ τους ανταγωνιστικές δραστηριότητες, όπως η προμήθεια στους τελικούς καταναλωτές, με μη ανταγωνιστικές, όπως η διανομή και μεταφορά, καθώς θα δημιουργούνταν στρεβλώσεις και θα εφαρμόζονταν μη υγιείς πρακτικές.

Ένα δεύτερο πλέγμα πρακτικών σχετίζεται με το όσο το δυνατόν μεγαλύτερο άνοιγμα της αγοράς με συνθήκες ισότιμης πρόσβασης και ίσης μεταχείρισης προς όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Τέτοια παραδείγματα είναι η άρση των εμποδίων δραστηριοποίησης των εναλλακτικών προμηθευτών, πέραν των παραδοσιακών παρόχων, η δυνατότητα ελεύθερης επιλογής προμηθευτών από τους καταναλωτές και η ελεύθερη πρόσβαση τρίτων στα δίκτυα με υποχρέωση μάλιστα των λειτουργών των δικτύων να διασφαλίζουν την απρόσκοπτη αυτή πρόσβαση.

Τέλος, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η δημιουργία ανεξαρτήτων ρυθμιστικών αρχών. Ο σημαντικός τους ρόλος έγκειται στον εποπτικό τους χαρακτήρα και την, άμεση ή έμμεση, εμπλοκή τους με συμβουλευτικό, γνωμοδοτικό και αποφασιστικό ρόλο.

Οι παραπάνω επί μέρους στόχοι υλοποιήθηκαν μέσω των τριών νομοθετικών δεσμών και ειδικότερα, κατά χρονολογική σειρά, με την Οδηγία 1996/92/ΕΚ, την οδηγία 2003/54/ΕΚ και την Οδηγία 2009/72/ΕΚ, οι οποίες και ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη με τους νόμους 2773/1999, 3426/2005 και 4001/2011.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το άνοιγμα της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας υπήρξε σταδιακό. Η πρώτη περίοδος 2001-2003, χαρακτηρίζεται όχι από δειλά αλλά από ανύπαρκτα βήματα, καθώς η δραστηριοποίηση νέων παρόχων ήταν μηδενική. Καμία νέα μονάδα παραγωγής δεν δημιουργήθηκε στο διάστημα αυτό καθώς η κατοχή της δεσπόζουσας θέσης από τη ΔΕΗ στη δραστηριότητα της ηλεκτροπαραγωγής και της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας αποθάρρυνε τους δυνητικούς επενδυτές.

Η πρώτη ενθαρρυντική εξέλιξη έρχεται το 2004 οπότε και κατασκευάζεται το ΗΡΩΝ Ι, το πρώτο εργοστάσιο φυσικού αερίου από ιδιώτη επενδυτή (ΗΡΩΝ ΘΕΡΜΟΗΛΕΚΤΡΙΚΗ Α.Ε.) το οποίο προσέφερε επικουρικές υπηρεσίες στον ΔΕΣΜΗΕ. Εν συνεχεία στα τέλη του 2005 τέθηκε σε λειτουργία η πρώτη μονάδα παράγωγης της ELPEDISON ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ Α.Ε. στην Θεσσαλονίκη.

Έτσι την επόμενη χρονιά στη χονδρεμπορική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας συμμετέχουν η ΔΕΗ και η ELPEDISON δημιουργώντας νέες συνθήκες, οι οποίες μάλιστα γίνονται εμφανείς στην διαμόρφωση της Οριακής Τιμής Συστήματος.

Το 2007 η ΗΡΩΝ συμβάλλεται με τη ΔΕΗ, με σκοπό την κάλυψη έκτακτων αναγκών κατά την καλοκαιρινή περίοδο, το 2008 η Αλουμίνιον της Ελλάδος (Όμιλος Μυτιληναίος) εγκαθιστά μονάδες παραγωγής, ενώ έως το 2010 λειτουργούν νέα εργοστάσια παραγωγής ενέργειας διαμορφώνοντας ένα νέο τοπίο στην αγορά, μειώνοντας το ποσοστό της ΔΕΗ μετά τη δραστηριοποίηση ιδιωτών στην αγορά.

Ωστόσο, η τιμολογιακή πολιτική είναι ακόμη στενά συνδεδεμένη με τις τιμές όπως αυτές διαμορφώνονται από τη ΔΕΗ. Βέβαια, η είσοδος νέων παικτών, η διασύνδεση με γειτονικές χώρες και ο έντονος ανταγωνισμός στην χονδρεμπορική αγορά, διαμορφώνουν θετικά την ΟΤΣ τα τελευταία έτη. Συγκεκριμένα, στην Οριακή Τιμή πωλούν όλοι οι παραγωγοί ανεξαρτήτως του κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας και αντίστοιχα αυτή πληρώνουν όλοι οι προμηθευτές. Επομένως, σε περιόδους υψηλής ζήτησης είναι απαραίτητο να εγχυθούν στο σύστημα ποσότητες ενέργειας από παραγωγικές μονάδες με μεγάλο κόστος με αποτέλεσμα την άνοδο της τιμής και το αντίστροφο. Αυτό σημαίνει ότι κατά κύριο λόγο πρώτα θα χρησιμοποιηθεί η παραγόμενη από λιγνιτικές μονάδες ενέργεια, στη συνέχεια από υδροηλεκτρικούς σταθμούς και στο τέλος από φυσικό αέριο. Εξαιρέση στα παραπάνω αποτελούν οι ΑΠΕ. Η διαθέσιμη ισχύς από ΑΠΕ ανά πάσα στιγμή εγγέεται κατά προτεραιότητα στο σύστημα και λειτουργούν σε καθεστώς εγγυημένων ελάχιστων τιμών. Η κάθε μονάδα ΑΠΕ συμβάλλεται με τον ΛΑΓΗΕ, ο οποίος είναι υποχρεωμένος να αγοράζει όλη την παραγόμενη ενέργεια σε μια προκαθορισμένη ελάχιστη τιμή. Έτσι, ο παραγωγός ΑΠΕ θα πάρει την προκαθορισμένη ελάχιστη τιμή για την παραγόμενη ενέργεια ακόμη και αν η Οριακή Τιμή του Συστήματος, σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι χαμηλότερη.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η απελευθερωμένη αγορά ηλεκτρικής ενέργειας δεν ακολούθησε τα αναπτυξιακά και ανταγωνιστικά πρότυπα των λοιπών αγορών σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Το έντονο επενδυτικό ενδιαφέρον οδήγησε μεν στην είσοδο νέων επιχειρήσεων αλλά η δεσπόζουσα θέση της πλήρως καθετοποιημένης ΔΕΗ σε συνδυασμό με την ύπαρξη εμποδίων, είχαν ως αποτέλεσμα την μικρή πρόοδο και την αδυναμία εξασφάλισης σημαντικών μεριδίων της αγοράς από τους νέους ανεξάρτητους προμηθευτές.

4. Οι οικονομικές προεκτάσεις της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Το βασικό χαρακτηριστικό της ενέργειας, σε κάθε της μορφή, και ειδικά της ηλεκτρικής ενέργειας που αποτελεί την πλέον διαδεδομένη μορφή και με το μεγαλύτερο εύρος χρήσης από επιχειρήσεις, ιδιώτες και νοικοκυριά είναι το ότι αποτελεί ένα κοινωνικό αγαθό. Στις σύγχρονες παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες, ο κλάδος της ενέργειας αποτελεί έναν από τους πλέον αναπτυσσόμενους κλάδους οικονομικής και εμπορικής δραστηριότητας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Αποτελεί χώρο σημαντικών επενδύσεων, κεφαλαίου και τεχνογνωσίας, συμβάλλει σημαντικά στην τόνωση της ανταγωνιστικότητας και την οικονομική ευημερία και ανάπτυξη.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την εμπέδωση των θετικών επιδράσεων του ελεύθερου και υγιούς ανταγωνισμού στην οικονομία αποτελεί η διασφάλιση ότι οι δραστηριότητες παραγωγής, διανομής, μεταφοράς και προμήθειας της ηλεκτρικής ενέργειας οργανώνονται και λειτουργούν εντός ενός πλαισίου μακριά από προϋπάρχουσες στρεβλώσεις, εμπόδια και προστατευτικές λογικές.

Οι προβλέψεις των ενεργειακών πακέτων μέτρων για τις ενεργειακές αγορές σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, επεδίωξαν την σταδιακή μεν, αλλά πλήρη απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να εξαλειφθούν οι στρεβλώσεις, να διασφαλιστεί ο ενεργειακός εφοδιασμός και να επιτευχθούν χαμηλές τιμές.

Η ενσωμάτωση τους στον ελληνική έννομη τάξη γίνεται πλέον με σταθερά αλλά αργά βήματα. Οι νέοι ανεξάρτητοι παραγωγοί μπορούν πλέον να δραστηριοποιηθούν στην αγορά, οι Λειτουργοί των Συστημάτων παρέχουν απρόσκοπτη πρόσβαση των Χρηστών στο Σύστημα Μεταφοράς και Διανομής ηλεκτρικής ενέργειας χωρίς διακρίσεις, οι καταναλωτές προμηθεύονται ελεύθερα ηλεκτρική ενέργεια από όποιον Προμηθευτή επιθυμούν ενώ κάποιες βιομηχανικές μονάδες μπορούν να εισάγουν ηλεκτρική ενέργεια για ίδια κατανάλωση.

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά δεδομένα, που προέκυψε από την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4001/2011, είναι τα ποσοστά εκπροσώπησης ανά κατηγορία πελατών (supplier switching) στην λιανική αγορά. Σημαντικό τμήμα εμπορικών και βιομηχανικών πελατών χαμηλής και μέσης τάσης έως το τέλος του 2011 είχε προβεί σε επιλογή εναλλακτικού προμηθευτή, με την ΔΕΗ, ωστόσο, να διατηρεί ακόμη ιδιαίτερα υψηλό μερίδιο αγοράς.

Αυτή η καταγεγραμμένη τάση μετακίνησης σε έτερους προμηθευτές σε συνδυασμό με την εγκατάσταση στρατηγικού επενδυτή στον ΑΔΜΗΕ και την δραστηριοποίηση άνω των 15 εταιρειών στον κλάδο της προμήθειας αποδεικνύει την σταδιακή ανάπτυξη του ανταγωνισμού στο χώρο της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.

Άλλωστε οι εταιρείες-μέλη του Ελληνικού Συνδέσμου Ανεξάρτητων Εταιρειών Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΣΑΗ), δεν δραστηριοποιούνται ευκαιριακά στην ελληνική αγορά, αλλά έχουν συμπράξει με εταιρείες ηγέτιδες σε διεθνές επίπεδο προκειμένου να παρέχουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες στους τελικούς καταναλωτές και έχουν υλοποιήσει επενδύσεις 1,5 δισ. ευρώ σε 6 σύγχρονες και αποδοτικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής με καύσιμο το φυσικό αέριο. Τα επενδυτικά κεφάλαια που έχουν τοποθετηθεί στον ελληνικό χώρο σε συνδυασμό με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας τόσο στις μονάδες παραγωγής όσο και στα τμήματα εξυπηρέτησης πελατείας, συνέβαλλαν και αναμένεται να συμβάλλουν ακόμη περισσότερο στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Ταυτόχρονα, η δραστηριοποίηση των ιδιωτικών επιχειρήσεων και υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (ΕΛΤΑ, ΕΥΔΑΠ, ΟΤΕ) στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας διεκδικώντας μερίδιο αγοράς από τη ΔΕΗ, επιβεβαιώνει την εισαγωγή του ανταγωνισμού στον ενεργειακό τομέα, η οποία μπορεί να ενδυναμώσει τη θέση των καταναλωτών, προσφέροντας ευνοϊκότερα τιμολόγια σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις και να δώσει σημαντική ώθηση στην ελληνική οικονομία.

Μία ακόμη διάσταση των οικονομικών προεκτάσεων σχετίζεται με τη συγκέντρωση πόρων και τη χρήση των διαθέσιμων χρηματοοικονομικών μέσων, με σκοπό την βέλτιστη αξιοποίηση συνεργειών με τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Επενδύσεων της ΕΕ, ενισχύοντας την έρευνα και την καινοτομία στον κλάδο της ενέργειας. Συνοπλοποιώντας μάλιστα τα δεδομένα της μελέτης που πραγματοποίησε το 2011 η McKinsey & Company «Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά: Προσδιορίζοντας το νέο Εθνικό Μοντέλο Ανάπτυξης»

σύμφωνα με την οποία ο ενεργειακός τομέας στην Ελλάδα καλύπτει το 4% της ελληνικής ΑΠΑ (Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία) κατανοούμε ότι η συμβολή του κλάδου επηρεάζει σημαντικά τόσο την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων μεταποίησης όσο και την απασχόληση, καθώς συνεισφέρει σε αυτή κατά τουλάχιστον 1%.

Δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε σε αυτό το σημείο και μια σύντομη αναφορά στην επίδραση των ενεργειακών πολιτικών και πόρων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Η αυτονόητη ενδυνάμωση της ενεργειακής ασφάλειας και η συμβολή στην προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση των ραγδαίων φαινομένων κλιματικής αλλαγής, συνοδεύονται από τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ενέργειας με θετικό πρόσημο για την Ελλάδα και την μείωση του εμπορικού ελλείμματος μέσω της εξισορρόπησης του εξωτερικού ισοζυγίου.

Όλα αυτά συμβαίνουν παράλληλα με τον μετασχηματισμό της ΔΕΗ που περιλαμβάνει την πώληση λιγνιτικών μονάδων καθώς και με τα μέτρα ενίσχυσης του ανταγωνισμού, κυρίως τις δημοπρασίες λιγνιτικής και υδροηλεκτρικής παραγωγής της ΔΕΗ που συνεχίζονται με μεγαλύτερες δημοπρατούμενες ποσότητες.

Τέλος, προς την κατεύθυνση της χρήσης φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων παραγωγής, τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια αύξηση στον αριθμό των εγκατεστημένων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) στην Ελλάδα. Η αίτια εντοπίζεται στα επιδοτούμενα τιμολόγια που απολαμβάνουν οι επενδυτές και που έχουν ρυθμιστεί από Νόμους και Υπουργικές Αποφάσεις με σκοπό την ανάπτυξη των πράσινων τεχνολογιών. Συμπερασματικά, η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας φαίνεται να ευνοεί τη μείωση των εκπομπών αερίων. Στο πλαίσιο ανταγωνιστικής λειτουργίας των αγορών ενέργειας και των περιβαλλοντικών τους δεσμεύσεων, οι παραγωγοί τείνουν να υποκαταστήσουν παραδοσιακά καύσιμα με αρνητικό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, όπως ο λιγνίτης, με φιλικότερα και αποδοτικότερα καύσιμα, όπως το φυσικό αέριο.

5. Οι θεσμικές προεκτάσεις της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Στο πλαίσιο απελευθέρωσης της αγοράς, διαπιστώνονται σαφείς προεκτάσεις σε θεσμικό επίπεδο. Κατοχυρωμένες ελευθερίες του ευρωπαϊκού κεκτημένου όπως η ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, η ελευθερία παροχής υπηρεσιών και η ελευθερία εγκατάστασης είναι άμεσα συνυφασμένες με την λειτουργία πλήρως απελευθερωμένης και ανοικτής αγοράς. Μέσω αυτής παρέχεται στους καταναλωτές η δυνατότητα ελεύθερης επιλογής μεταξύ πολλαπλών προμηθευτών, όπως παρέχεται και στους προμηθευτές η δυνατότητα δραστηριοποίησης και παροχής υπηρεσιών προς τους πελάτες τους με κανόνες ισονομίας, ίσης μεταχείρισης και διαφάνειας.

Η λειτουργία μιας απελευθερωμένης αγοράς στην Ελλάδα καθυστέρησε σημαντικά εξαιτίας του σχεδιασμού της αγοράς που καθιερώθηκε με τον Ν.2773/1999 σε συμμόρφωση με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/92/ΕΚ. Πάντως με τον παραπάνω Νόμο θεσπίστηκε ο θεσμός της Ανεξάρτητης Αρχής και του Διαχειριστή του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας. Η ΡΑΕ είναι υπεύθυνη για την ορθή λειτουργία του ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά και ο ρόλος του ΔΕΣΜΗΕ είναι η λειτουργία, η εκμετάλλευση, η συντήρηση και η ανάπτυξη του Συστήματος Μεταφοράς του τμήματος της αγοράς που έχει χαρακτηριστικά φυσικού μονοπωλίου. Οι στρεβλώσεις της πρώτης προσπάθειας σε συνδυασμό με την έκδοση της καινούργιας Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2003/54/ΕΚ οδήγησαν στην αντικατάσταση του Ν.2773/1999 από τον Ν.3175/2003 και στη συνέχεια την δημοσίευση του Ν. 4001/2011.

Ο διοικητικός αλλά και ουσιαστικός διαχωρισμός των Διαχειριστών Δικτύου Μεταφοράς και Διανομής από την καθετοποιημένη επιχείρηση αποτέλεσε ουσιώδη ρύθμιση για την πορεία της απελευθέρωσης της αγοράς. Ουσιαστικά είναι απαραίτητη προϋπόθεση ώστε ξεπεραστούν υπάρχουσες δομικές δυσλειτουργίες και να διαμορφωθούν εκείνες οι συνθήκες που θα επιτρέψουν την ομαλή μετάβαση στην απελευθερωμένη αγορά. Οι ανωτέρω δραστηριότητες διαθέτουν χαρακτηριστικά φυσικού μονοπωλίου. Επομένως, οι στρατηγικές αποφάσεις περαιτέρω ανάπτυξης των δικτύων, απρόσκοπτης και εύκολης πρόσβασης και η διασφάλιση όλων των συνθηκών που καθιστούν τη συνολική λειτουργία του εκάστοτε δικτύου επωφελή για όλους και με ίδιους κανόνες, οφείλουν να αποφασίζονται και υλοποιούνται από ανεξαρτήτους φορείς και να μην συνδέονται με τις δραστηριότητες παραγωγής και προμήθειας.

Η ανεξαρτησία των δικτύων επιβάλλεται και από άλλους παράγοντες, που συνδιαμορφώνουν την συνολική λειτουργία της αγοράς. Τα τέλη χρήσης των δικτύων και η μεθοδολογία προσδιορισμού τους είναι ένας από αυτούς τους παράγοντες. Ο βασικός ευρωπαϊκός στρατηγικός στόχος για την άρση των περιορισμών επιλογής προμηθευτή και η ελεύθερη πρόσβαση τρίτων στις υποδομές των λειτουργιών, συνέβαλλαν επίσης στην επιτακτική ανάγκη επιβολής του ανωτέρω διαχωρισμού.

Στην Ελλάδα, τη διαχείριση του δικτύου διανομής ανέλαβε η θυγατρική εταιρεία της ΔΕΗ «Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» (ΔΕΔΔΗΕ), διαθέτει όμως λειτουργική και διοικητική ανεξαρτησία, διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο την διαφανή και αμερόληπτη πρόσβαση των καταναλωτών και των χρηστών του δικτύου.

Αναφορικά με το δίκτυο μεταφοράς με τις διατάξεις του Ν. 4001/2011 ανατέθηκε στην εταιρεία «Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» (ΑΔΜΗΕ), που αποτελεί θυγατρική εταιρεία της ΔΕΗ αλλά με λειτουργική και διοικητική ανεξαρτησία. Οι βασικές της αρμοδιότητες είναι η λειτουργία, συντήρηση και ανάπτυξη του δικτύου μεταφοράς και η παροχή απρόσκοπτης πρόσβασης στο σύστημα στους κατόχους άδειας παραγωγής, προμήθειας ή εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίοι και παρέχουν στον ΑΔΜΗΕ τα απαιτούμενα έσοδα.

Καθίσταται σαφές ότι η ανταγωνιστική και αποτελεσματική οργάνωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σε αυτό το επίπεδο, διασφαλίζεται μέσω του νομικού, λογιστικού και ιδιοκτησιακού διαχωρισμού ανάμεσα στους φορείς που επιφορτίζονται με τις δραστηριότητες παραγωγής, προμήθειας, μεταφοράς και διανομής.

Επιπλέον, ο διαχωρισμός τελών και χρεώσεων ανάμεσα σε αυτά που αφορούν στη χρήση των δικτύων και τις λοιπές υπηρεσίες και δραστηριότητες οριστικοποιήθηκε το 2009, οριοθετώντας πλήρως την διαδικασία και το εύρος των χρεώσεων καθιστώντας σαφή προς το καταναλωτικό κοινό τα διάφορα τέλη, κόστη και χρεώσεις και διαμορφώνοντας τις απαραίτητες συνθήκες, ώστε οι νέοι πάροχοι να μπορούν να συμμετέχουν στην λιανική αγορά με καθορισμένους και ισότιμους όρους και κανόνες. Άξιο αναφοράς είναι και το γεγονός ότι κατόπιν πολλαπλών νομοθετικών προβλέψεων, η τιμολογιακή πολιτική ρυθμίζεται πλέον από τους κρατικούς φορείς στερώντας από τη ΔΕΗ την δυνατότητα μονομερούς επηρεασμού και καθορισμού των τιμολογίων.

Σε ένα ακόμη επίπεδο, παρατηρείται η θεσμική αναδιαμόρφωση του ενεργειακού τοπίου μέσω της εξειδίκευσης και διεύρυνσης των αρμοδιοτήτων της ΡΑΕ. Όντας ένας από τους πλέον καθοριστικούς παράγοντες διαμόρφωσης των συνθηκών της αγοράς, η ανεξάρτητη Ρυθμιστική Αρχή επιφορτίζεται με τον γενικότερο έλεγχο της λειτουργίας της αγοράς και την έγκριση νομοθετικών και κανονιστικών πράξεων, αποτελώντας παράγοντα διασφάλισης των βασικών δομικών αρχών της διαφάνειας των χρεώσεων, της υγιούς δομής της αγοράς, της ισότιμης πρόσβασης στα δίκτυα και της ίσης μεταχείρισης όλων των εμπλεκόμενων.

Μια ακόμη σπουδαίας σημασίας εξέλιξη είναι η σαφής και ρητή πρόβλεψη για τον Προμηθευτή Καθολικής Υπηρεσίας και Τελευταίου Καταφυγίου. Μέσω αυτής επιτυγχάνεται η διασφάλιση της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και παροχής των σχετικών υπηρεσιών σε όλους τους δυνητικούς τελικούς καταναλωτές, αναδεικνύοντας το κοινωνικό πρόσημο του αγαθού της ενέργειας.

Τελευταία αλλά όχι ήσσονος σημασίας προέκταση αποτελεί η εντατική προσπάθεια και διάθεση ενοποίησης των εθνικών και τοπικών αγορών σε ευρύτερο επίπεδο, ευρωπαϊκό ή διεθνές. Ο καθορισμός κοινού πλαισίου και κανόνων λειτουργίας και η στενή παρακολούθηση των συνθηκών που διαμορφώνονται, έχουν θετική συνεισφορά στην βελτιστοποίηση των πρακτικών που σχετίζονται με τις διασυνοριακές συναλλαγές. Ακόμη πλεονάζουσες παραγωγές ενέργειας χρησιμοποιούνται για την κάλυψη ελλειμματικών ισοζυγίων γειτονικών χωρών, αποτρέποντας φαινόμενα ενεργειακής πείνας, διασφαλίζοντας επαρκώς, αποτελεσματικά και με τον πλέον οικονομικό τρόπο τον ενεργειακό εφοδιασμό και, εν τέλει, καταπολεμώντας τυχόν καταχρηστικές πρακτικές που στρεβλώνουν την αγορά και διαμορφώνουν τεχνητά υψηλότερες τιμές.³⁵

6. Σημαντικές αποφάσεις για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Στο πλαίσιο της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας μέσω των τριών νομοθετικών δεσμών, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί η πρόσφατη απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, αναφορικά με το θέμα της τιμολόγησης της ηλεκτρικής ενέργειας που καταναλώνει η εταιρεία Αλουμίνιον ΑΕ από την ΔΕΗ.

³⁵ Φαραντούρης Ν., 2012, ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Συγκεκριμένα, μετά από έρευνα που διενεργήθηκε στην αγορά παραγωγής και προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και στην αγορά λιανικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, ύστερα από καταγγελία των εταιρειών Μυτιληναίος ΑΕ Όμιλος Επιχειρήσεων και της Αλουμίνιον της Ελλάδος, η Ολομέλεια της Επιτροπής Ανταγωνισμού αποφάσισε ομόφωνα ότι η ΔΕΗ θα πρέπει συνεχίσει να προμηθεύει τις καταγγέλλουσες με ηλεκτρική ενέργεια και να παύσει η «απειλή» από μέρους της για διακοπή προμήθειας.

Παράλληλα, αποφασίστηκε να αποσαφηνισθεί το πλαίσιο της μεταξύ τους συνεργασίας για το μέλλον και να «διασφαλισθούν οι συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην αγορά» με την υποχρέωση από την πλευρά της ΔΕΗ να προτείνει εκ νέου τιμολόγια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας μέσω διαπραγματεύσεων με την Αλουμίνιον.

Ειδικότερα, η αντιδικία των ΔΕΗ – Αλουμίνιον ξεκίνησε το 2006, όταν και έληξε η συμφωνία που υπήρχε από τη δεκαετία του 1960 μεταξύ της Αλουμίνιον της Ελλάδος και της ΔΕΗ για προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας. Δεδομένης της διαφωνίας ως προς τη διαμόρφωση των τιμών, οι δυο πλευρές παρέπεμψαν το θέμα στη μόνιμη διαιτησία της ΡΑΕ η οποία και όρισε τιμή τα 36,6€/ MWh.

Η ΔΕΗ, στη συνέχεια προσέφυγε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την καταγγελία ότι την υποχρεώνει να παρέχει ηλεκτρική ενέργεια στην Αλουμίνιον σε χαμηλότερες τιμές από αυτές της αγοράς ακόμα και κάτω του κόστους της και ως εκ τούτου αποτελεί κρατική ενίσχυση.

Τον Μάρτιο του 2015, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάνθηκε εκ νέου ότι το μέτρο, δηλαδή η τιμή που λήφθηκε από τη διαιτησία δεν συνιστά κρατική ενίσχυση, κλείνοντας οριστικά την υπόθεση.

Συνεπώς, όπως προέκυψε από την απόφαση της Κομισιόν, η Αλουμίνιον δεν είχε καμία οφειλή προς τη ΔΕΗ ενώ μέχρι σήμερα πληρώνει την τιμή της διαιτησίας.

Στη συνέχεια, το έτος 2014, σύμφωνα και με την απόφαση της διαιτησίας, οι δυο εταιρείες θα έπρεπε να εισέλθουν εκ νέου σε διαπραγματεύσεις. Η ΔΕΗ, όμως, αποφάσισε συγκεκριμένα τιμολόγια για το 2014 προχωρώντας στη «συνήθη» τακτική των ρυθμιζόμενων τιμολογίων και όχι των διαπραγματεύσεων.

Σημειώνεται ότι δεν επιτρέπεται η διακοπή της τροφοδοσίας ηλεκτρικού ρεύματος για μία τιμή η οποία δεν είναι αποτέλεσμα κοινής αποδοχής, αλλά μονομερούς τιμολόγησης, όπως έκανε η ΔΕΗ στην εν λόγω περίπτωση.

Η Αλουμίνιον είναι πλήρως εξαρτημένη για την κάλυψη των ενεργειακών της αναγκών από τη ΔΕΗ, ενώ παράλληλα δεν υπάρχει η δυνατότητα εναλλακτικών παρόχων, γεγονός που έχει διαπιστωθεί τόσο από την ΡΑΕ όσο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Αν επιχειρηθεί μία συνοπτική αναφορά στην απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, δυνάμει αυτής η ΔΕΗ δεσμεύτηκε:

1. Να προχωρήσει εντός προθεσμίας δέκα ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού σε ανάκληση της δήλωσης παύσης εκπροσώπησης των μετρητών της Αλουμίνιον της Ελλάδος, η οποία έχει αποσταλεί με εξώδικες δηλώσεις της προς την Αλουμίνιον και την ΑΔΜΗΕ ΑΕ, για τη διακοπή προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και καταγγελίας της σχέσης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.
2. Να συνεχίσει να προμηθεύει ηλεκτρική ενέργεια την Αλουμίνιον υπό τις τρέχουσες συνθήκες και όρους.
3. Να διεξαγάγει διαπραγματεύσεις με την Αλουμίνιον, στη βάση ιδίως του Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες και των Βασικών Αρχών Τιμολόγησής του και του ν. 4336/2015 και να προτείνει εκ νέου τιμολόγια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.
4. Να απέχει από την υιοθέτηση, έκδοση, υποβολή ή εφαρμογή παρόμοιων αποφάσεων, δηλώσεων, συστάσεων, ανακοινώσεων και εν γένει λήψη αντίστοιχων μέτρων μέχρι την καθ' οιονδήποτε τρόπο ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων ή την κατ' άλλον τρόπο επίλυση της διαφοράς, υπό τον όρο καταβολής του τιμήματος από την Αλουμίνιον.³⁶

Τέλος, σημαντικό είναι να αναφερθεί η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΓΔΕΕ), η οποία απορρίπτει τις προσφυγές της ΔΕΗ κατά των αποφάσεων της Κομισιόν για παραβίαση των κανόνων ανταγωνισμού στις αγορές λιγνίτη και ηλεκτρικής ενέργειας.

Ειδικότερα, το ΓΔΕΕ απέρριψε όλους τους λόγους που προέβαλε η ΔΕΗ για την ακύρωση των αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί κατάχρησης δεσπόζουσας θέσεως από τη ΔΕΗ στις ελληνικές αγορές προμήθειας λιγνίτη και χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.

³⁶ Αποδοχή των δεσμεύσεων της ΔΕΗ Α.Ε. αναφορικά με την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας, κατόπιν καταγγελίας του Ομίλου ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ Α.Ε. και της ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Β.Ε.Α.Ε <https://www.epant.gr/?AspxAutoDetectCookieSupport=1>

Αρχικά, η Επιτροπή έλαβε από ιδιώτη καταγγελία κατά την οποία η αποκλειστική άδεια αναζήτησης και εκμετάλλευσης λιγνίτη αντέβαινε στις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Το 2008, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση C(2008) 824 για δύο χωριστές αγορές προϊόντων: της προμήθειας λιγνίτη και της χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας διαπιστώνοντας ότι έχει δημιουργηθεί κατάσταση ανισότητας ευκαιριών μεταξύ των επιχειρήσεων όσον αφορά την πρόσβαση στα πρωτογενή καύσιμα για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και ότι η Ελλάδα παρέχοντας στη ΔΕΗ τη δυνατότητα να διατηρεί ή να ενισχύει τη δεσπόζουσα θέση της στην αγορά χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, αποκλείει ή παρακωλύει κάθε νέα είσοδο στην αγορά.

Στη συνέχεια, το 2009 η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση C(2009) 6244, για τον καθορισμό συγκεκριμένων μέτρων για τη διόρθωση των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού και επέβαλε δεσμεύσεις για την δυνατότητα πρόσβασης τρίτων στα κοιτάσματα λιγνίτη.

Η ΔΕΗ, υποστηριζόμενη από την Ελλάδα, κατέθεσε στο ΓΔΕΕ δύο προσφυγές και ζήτησε την ακύρωση των δύο αποφάσεων της Επιτροπής.

Στις 20/9/2012, το Γενικό Δικαστήριο έκανε δεκτά τα επιχειρήματα της ΔΕΗ και ακύρωσε την απόφαση C (2008) 824 (υπόθεση T-169/08) και την απόφαση C(2009) 6244 (υπόθεση T-421/09).

Ακολούθως, η Επιτροπή ζήτησε από το ΔΕΕ την αναίρεση των δύο αποφάσεων του ΓΔΕΕ προβάλλοντας ότι το δεύτερο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία και εφαρμογή της Συνθήκης ΕΚ, κρίνοντας ότι η ίδια όφειλε να προσδιορίσει και να αποδείξει την καταχρηστική συμπεριφορά στην οποία οδήγησε ή μπορούσε να οδηγήσει τη ΔΕΗ το επίμαχο κρατικό μέτρο.

Στις 17/7/2014, το ΔΕΕ αποφάσισε να αναιρέσει τις αποφάσεις του ΓΔΕΕ και να τις αναπέμψει ενώπιον του τελευταίου προκειμένου αυτό να κρίνει τους λόγους που προβλήθηκαν ενώπιον του και επί των οποίων το ΔΕΕ δεν αποφάνθηκε.

Ως λόγους ακυρώσεως η ΔΕΗ επικαλέστηκε τα ακόλουθα: α) πλάνη περί το δίκαιο καθώς και πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως, β) παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, γ) παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου, της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της προστασίας της ιδιωτικής περιουσίας καθώς και κατάχρηση εξουσίας και δ) παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας.

Με τελευταία του απόφαση το ΓΔΕΕ απορρίπτει και τους 4 λόγους ακυρώσεως της ΔΕΗ. Η συγκεκριμένη απόφαση του ΔΕΕ παρουσιάζει ιδιαίτερη πρακτική σημασία και προεκτάσεις ειδικά στην παρούσα φάση αναδιαμόρφωσης της ελληνικής ενεργειακής αγοράς. Και τούτο διότι μέσω των σχεδιαζόμενων πωλήσεων, δια των οποίων θα καταστεί εφικτή η έμμεση πρόσβαση τρίτων στον λιγνίτη, δύναται να αμβλυνθούν ή και να αρθούν οι εν προκειμένω διαπιστωνόμενες εκ μέρους του Δικαστηρίου παραβιάσεις του ενωσιακού δικαίου.³⁷

7. Μεριδία αγοράς

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Λειτουργού Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΛΑΓΗΕ) που αφορούν στις δηλώσεις φορτίου (ζήτηση ρεύματος ανάλογα με την κατανάλωση των πελατών) στον τομέα της προμήθειας, η ΔΕΗ διατηρεί μερίδιο παγιωμένο περίπου στο 85,5%. Ωστόσο οι στόχοι που έχουν τεθεί για την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας και τη μείωση του μεριδίου της ΔΕΗ κάτω απ' το 50% ως το 2020, υπαγορεύουν περαιτέρω μείωση του ποσοστού της ΔΕΗ και εντατικότερη δραστηριοποίηση των εναλλακτικών παρόχων. Μάλιστα μέχρι τα τέλη του έτους 2017 ο στόχος είναι η μείωση του μεριδίου στο 75,24%, σε αντίθετη περίπτωση θα ενεργοποιηθούν μνημονιακές ρήτρες που θα την υποχρεώσουν να εκχωρήσει μερίδια μέσω της διαδικασίας των δημοπρασιών.

Παρόλα αυτά έως και σήμερα η ΔΕΗ δεν χάνει πλέον μερίδιο με τον ίδιο ρυθμό, μάλιστα τον Ιούλιο του 2017 σημειώθηκε αύξηση, γεγονός το οποίο αναμένεται να αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων και ρύθμισης.

Στη λίστα των υπόλοιπων εταιρειών την πρώτη θέση καταλαμβάνουν με ίδιο ποσοστό (3,42%) η Protergia και η ΗΡΩΝ, ενώ ακολουθεί η Eipedison με 3,29%. Στη συνέχεια βρίσκονται η Watt+Volt (1,18%), η NRG (0,9%), η Volterra (0,82%) και η Green (0,49%). Η διατήρηση των ποσοστών της ΔΕΗ σε σταθερά επίπεδα, που παρατηρείται τους τελευταίους μήνες, οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι περίπου έχει εξαντληθεί η «προέλαση» των εναλλακτικών παρόχων στους καταναλωτές μεσαίας τάσης (δηλαδή επιχειρήσεις όπως βιοτεχνίες, αλυσίδες σούπερ μάρκετ και καταστημάτων). Κι αυτό γιατί ήδη έχουν αποσπάσει ένα πολύ μεγάλο από το ποσοστό που μπορούσε να «μετακινηθεί» από τη Δημόσια Επιχείρηση.

³⁷ Απόφαση για τη ΔΕΗ από το Δικαστήριο της ΕΕ [Απόφαση ΔΕΕ της 26ης Οκτωβρίου 2016 υπ' αριθμ. C- 590/14 P](#)

Επιπρόσθετα, με δεδομένο πως ο ΛΑΓΗΕ υπολογίζει τα μερίδια με βάση τη συνολική κατανάλωση, και όχι τον αριθμό των μετρητών, όσο οι εναλλακτικοί πάροχοι ενέτασσαν στα πελατολόγια τους τέτοιες επιχειρήσεις, που έχουν υψηλές καταναλώσεις, αυξάνονταν αισθητά τα μερίδιά τους στα μηνιαία δελτία του ΛΑΓΗΕ. Πλέον, όμως, που η διείσδυσή τους προέρχεται σε σημαντικό βαθμό από τη χαμηλή τάση και τις μικρές καταναλώσεις της συγκεκριμένης κατηγορίας, αυτό αποτυπώνεται στην αμελητέα αύξηση των ποσοστών από μήνα σε μήνα. Σε κάθε περίπτωση, η στασιμότητα που παρατηρείται το τελευταίο τετράμηνο, έχει ως αποτέλεσμα την απόκλιση του μεριδίου της ΔΕΗ από τους μνημονιακούς στόχους. Συνεπώς, ενδέχεται να πραγματοποιηθεί η ενεργοποίηση της ρήτρας που προβλέπει το μνημόνιο, ώστε η απόκλιση από το προβλεπόμενο ποσοστό να μεταφερθεί στην επόμενη δημοπρασία ΝΟΜΕ, ως επιπλέον ποσότητα που θα εκχωρηθεί στους εναλλακτικούς παρόχους.

Στη συνέχεια η δημιουργία τεσσάρων νέων αγορών ηλεκτρικής ενέργειας, από τις οποίες θα «περνά» διαδοχικά η ενέργεια πριν καταλήξει στους καταναλωτές, στο πλαίσιο της προσαρμογής της προς το μοντέλο της ΕΕ θα δίνει στον καταναλωτή τη δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά στην αγορά και να επηρεάζει τη διαμόρφωση των τιμών και επιπλέον να γνωρίζει την τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας ανά ώρα και να αποφασίζει εάν και πότε θα καταναλώνει ενέργεια. Πρόκειται για την προθεσμιακή αγορά, την αγορά της επόμενης ημέρας, την ημερήσια αγορά και η αγορά εξισορρόπησης.

Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ), οι σχετικοί κώδικες για τη λειτουργία των αγορών έχουν τεθεί ήδη σε διαβούλευση και η λειτουργία τους θα ξεκινήσει από το πρώτο εξάμηνο του 2018. Βασική προϋπόθεση για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί είναι η εγκατάσταση «έξυπνων» μετρητών κατανάλωσης, διαδικασία που προς το παρόν λειτουργεί πιλοτικά.

Οι νέες αγορές θα προχωρήσουν παράλληλα με τον μετασχηματισμό της ΔΕΗ, που περιλαμβάνει την πώληση λιγνιτικών μονάδων, καθώς και με μέτρα ενίσχυσης του ανταγωνισμού, όπως τις δημοπρασίες λιγνιτικής και υδροηλεκτρικής παραγωγής της ΔΕΗ.³⁸

³⁸ Financial Press, 2017, «Πάγωσε» το μερίδιο αγοράς της ΔΕΗ, <http://www.fpress.gr/epixeiriseis/story/52082/pagose-to-meridio-agoras-tis-deh>

Στη συνέχεια, οι καταναλωτές που έχουν αποχωρήσει από τη ΔΕΗ υπολογίζονται περίπου σε 240 χιλιάδες και εμπιστεύονται πλέον ιδιώτες παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας, όπως δείχνουν τα επίσημα στοιχεία του διαχειριστή του δικτύου. Ο αριθμός αυτός μπορεί να είναι εντυπωσιακός, ωστόσο εάν αναλογιστεί κανείς ότι συνολικά στο δίκτυο οι μετρητές είναι περίπου 7,5 εκατομμύρια, τότε στην πραγματικότητα το 3-5% των ενεργών πελατών έχει μετακινηθεί από τον κυρίαρχο παίκτη της αγοράς.

Συγκεκριμένα ο αριθμός των πελατών που σήμερα εμπιστεύεται ιδιώτη πάροχο είναι 244.261 και αφορά σε νοικοκυριά αλλά και επιχειρήσεις και επαγγελματίες, που έχουν φύγει από τη ΔΕΗ τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο περίπου το ένα τρίτο εξ αυτών, δηλαδή 84 χιλιάδες έχουν αποχωρήσει από τη ΔΕΗ μέσα στο 2017. Στο ίδιο διάστημα ο μηνιαίος μέσος όρος της απωλειών της ΔΕΗ έφτασε τους 10.500 πελάτες.

Τα πιο αναλυτικά στοιχεία δίνουν μια πιο χαρακτηριστική εικόνα της αγοράς. Έτσι στη μέση τάση (μεγαλύτερες επιχειρήσεις, βιοτεχνίες και βιομηχανίες) έχουμε 2603 πελάτες που έχουν μετακινηθεί σε ιδιώτες παρόχους. Εδώ η πρωτιά ανήκει στην εταιρεία ΗΡΩΝ η οποία έχει 822 πελάτες της συγκεκριμένης κατηγορίας και ακολουθεί η Protergia με 602 πελάτες, με την Eiredison να έχει 538 πελάτες.

Στη Χαμηλή Τάση (νοικοκυριά και μικρότεροι επαγγελματίες, καταστήματα κλπ) το μεγαλύτερο πελατολόγιο διαθέτει η Protergia με 69.277 πελάτες (όταν τον Μάρτιο διέθετε 55.900), ακολουθεί η Eiredison με 65.442 πελάτες ενώ ακολουθούν Watt & Volt με 40.417 πελάτες και ΗΡΩΝ με 32.616 πελάτες.

Το αμέσως επόμενο διάστημα πάντως αναμένεται να ενταθεί ακόμη περισσότερο ο ανταγωνισμός καθώς στην αγορά θα εισέλθουν δύο εξαιρετικά δυναμικοί παίκτες που ήδη δραστηριοποιούνται στο retail της ενέργειας και διαθέτουν σημαντικά χαρτοφυλάκια πελατών. Πρόκειται για τις εταιρείες ΕΠΑ Αττικής και ΕΠΑ Θεσσαλονίκης Θεσσαλίας, που θα μπουν και στην αγορά του ρεύματος, διαθέτοντας σημαντικό πλεονέκτημα το γεγονός ότι βρίσκονται ήδη μέσα σε χιλιάδες νοικοκυριά στα οποία και πουλάνε εδώ και πολλά χρόνια φυσικό αέριο.³⁹

³⁹ 244.261 καταναλωτές έχουν φύγει από τη ΔΕΗ για ιδιώτες παρόχους
<http://www.capital.gr/epixeiriseis/3239621/244-261-katanalotes-exoun-fugei-apo-ti-dei-gia-idiotes-paroxous>

8. Τα μειονεκτήματα – προβλήματα της απελευθέρωσης

Η προσπάθεια ανοίγματος της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, δεδομένων των υφιστάμενων κατά περίπτωση συνθηκών, νομοθετικού πλαισίου, υποδομών και τεχνογνωσίας, δεν είναι ούτε εύκολη ούτε άμεση. Οι απαιτούμενες αλλαγές και αναδιαρθρώσεις συχνά βρίσκουν ισχυρές αντιστάσεις ενώ η διαμορφωμένη έως εκείνη τη στιγμή πραγματικότητα συμβάλλει αρνητικά στην διεύρυνση της αγοράς και την εφαρμογή νέων πρακτικών και συμπεριφορών.

Στο ελληνικό παράδειγμα η δεσπόζουσα θέση της ΔΕΗ αποτέλεσε τον βασικό ανασταλτικό παράγοντα της όλης διαδικασίας. Παρά τις προσπάθειες αναπροσαρμογής του μείγματος παραγωγών και προμηθευτών και την ανακατάταξη της αγοράς, ο ρυθμός επιλογής νέων εναλλακτικών προμηθευτών έναντι της ΔΕΗ είναι μικρός και σημαντικά μικρότερος σε σχέση με άλλες χώρες. Βασικά εμπόδια στην είσοδο των νέων παικτών αποτελούν το ανεπτυγμένο και πολυπληθές προϋφιστάμενο εμπορικό δίκτυο της ΔΕΗ σε όλη την Ελλάδα, η εμπορική φήμη της μίας και μοναδικής εταιρείας του κλάδου ενέργειας, το αρνητικό προηγούμενο από την απελευθέρωση άλλων αγορών (τα μεγάλα προβλήματα που υπήρξαν στα πρώτα στάδια απελευθέρωσης των τηλεπικοινωνιών με την κατάχρηση της θέσης και των δυνατοτήτων χρήσης του δικτύου από τον ΟΤΕ) καθώς και το γεγονός της αποκλειστικής ιδιοκτησίας του δικτύου Μεταφοράς και Διανομής από τη ΔΕΗ για πολλά χρόνια.

Οι ανεξάρτητες εταιρείες ηλεκτρικής ενέργειας καταβάλλουν προσπάθειες, μέσω επενδύσεων σε υποδομές, εξειδικευμένο προσωπικό και ενέργειες marketing ώστε να καλύψουν όσο καλύτερα μπορούν τις ανάγκες και τις επιθυμίες των καταναλωτών, να αναπτύξουν τα απαραίτητα κανάλια διανομής αλλά και να αναδείξουν την αξία των προϊόντων και υπηρεσιών του. Παρόλα αυτά, όπως αναφέρθηκε ήδη, η πλειονότητα των καταναλωτών συνεχίζει να συνεργάζεται με τη ΔΕΗ ενώ σε αυτό συντείνουν οι πολιτικές αγκυλώσεις και οι πολλαπλές στρεβλώσεις.

Μια τέτοια στρέβλωση είναι και η εμπιστοσύνη των καταναλωτών, οι οποίοι αντιμετωπίζουν με μεγάλη δυσπιστία τους νέους προμηθευτές. Σε αυτό προστίθεται και η διαχρονική προνομιακή τιμολογιακή πολιτική που ασκούσε επί χρόνια και συνεχίζει να ασκεί η ΔΕΗ απέναντι σε πολυπληθή αλλά και υψηλής κατανάλωσης καταναλωτικά κοινά όπως βιομηχανίες, αγροτικός πληθυσμός και φορείς του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, οι οποίοι φαντάζει σχεδόν απίθανο να επιλέξουν άλλον προμηθευτή ενέργειας πέραν της ΔΕΗ.

Εν κατακλείδι, οι νομοθετικές πρωτοβουλίες και το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και των δραστηριοτήτων εντός αυτής ευνοούν την ανάπτυξη υγιούς ανταγωνισμού και συνθηκών επενδυτικής δραστηριότητας. Αυτό που δύσκολα ξεπερνιέται είναι η μακρόχρονη παρουσία της ΔΕΗ ως δεσπόζουσα επιχείρηση του κλάδου.

9. Προτάσεις για τόνωση του ανταγωνισμού

Η προνομιακή πρόσβαση της ΔΕΗ στην εκμετάλλευση του λιγνίτη, το υψηλό κόστος για επενδύσεις στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και η μικρή δυναμικότητα των διεθνών διασυνδέσεων, διαμορφώνουν ένα περιβάλλον στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας όπου η ένταση του ανταγωνισμού κινείται σε χαμηλά επίπεδα.

Επιπρόσθετα, οι χρονοβόρες και δαπανηρές διαδικασίες αδειοδότησης, η ανυπαρξία μηχανισμού αντιμετώπισης των επιχειρησιακών κινδύνων και η χαμηλή διαπραγματευτική δύναμη των ανταγωνιστών της ΔΕΗ, καθιστούν αμφίβολη την επιβίωση των εναλλακτικών παρόχων ηλεκτρικής ενέργειας.

Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας τα τελευταία έτη έχει οδηγήσει σε σημαντικές επενδύσεις από ιδιώτες παραγωγούς στο στάδιο της παραγωγής και είχε ως αποτέλεσμα επαρκή δραστηριοποίηση στον τομέα της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.

Ωστόσο, η μη άρση των φραγμών εισόδου και ουσιαστικά η διατήρηση της δεσπόζουσας θέσης της ΔΕΗ, παγιδεύουν τον υφιστάμενο ανταγωνισμό. Προς την κατεύθυνση της ανατροπής της κατάστασης αυτής, κρίνεται απαραίτητη η λήψη πρόσθετων μέτρων για την διασφάλιση της πρόσβασης τρίτων στα λιγνιτικά και υδροηλεκτρικά αποθέματα μέσω δημοπρασιών, την μεγιστοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων του συστήματος, τη διασφάλιση της διαθεσιμότητας ισχύος και την επίτευξη του ενιαίου μοντέλου Ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας.⁴⁰

Κατ' αυτό τον τρόπο, ανταγωνιστικές μονάδες θα έχουν τη δυνατότητα απόκτησης μεγαλύτερου μεριδίου στη χονδρεμπορική αγορά ενέργειας, επιτυγχάνοντας παράλληλα μείωση ή μη περαιτέρω αύξηση των τιμών.

⁴⁰ Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια, Αθήνα

Ο στόχος σήμερα θα πρέπει να είναι η εξασφάλιση της ουσίας της ρυθμιστικής πολιτικής και του κοινωνικού σκοπού που αυτή επιτελεί, που δεν είναι άλλος από την προστασία του καταναλωτή. Το έργο των αρμόδιων αρχών και φορέων είναι η αντιμετώπιση των στρεβλώσεων και των μονοπωλιακών συμπεριφορών. Καθώς η ανάπτυξη της ανά τομέα οικονομικής βάσης αποτυπώνεται στο σύνολο της οικονομίας, αν η ανάπτυξη είναι υγιής, αυτό θα αποτυπωθεί θετικά στην ελληνική οικονομία. Αντίθετα, αν η ανάπτυξη είναι στρεβλή, αποδέχεται ιστορικές στρεβλώσεις, εισάγει φαινόμενα κρατικών ενισχύσεων, ευκαιριακών πολιτικών και αναποτελεσματικών νομοθετημάτων, η ύφεση της αγοράς και κατ' επέκταση της ελληνικής οικονομίας θα διαρκέσει περισσότερο από το αναμενόμενο. Έχοντας υπόψη πως η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της οικονομίας, σήμερα εξαρτάται από εμάς ως μέλη της κοινωνίας αν θα επιτρέψουμε οι αναποτελεσματικότητες να αποτρέψουν την επιστροφή της οικονομικής δραστηριότητας σε τροχιά ανάκαμψης, ακολουθώντας τη διαφαινόμενη διεθνή τάση. Το απώτερο ζητούμενο δεν είναι να αναπτυχθεί εγχώριος ανταγωνισμός στην ελληνική αγορά, αλλά η ισχυρή παρουσία της ελληνικής αγοράς, σε μία ευρύτερη περιφερειακή και ευρωπαϊκή ανταγωνιστική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου Εβδομού

- McKinsey & Company, 2011, «Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά: Προσδιορίζοντας το νέο Εθνικό Μοντέλο Ανάπτυξης
- Βέττας Ν., Οι ενεργειακές δυνατότητες της Ελλάδας ως αναπτυξιακός παράγοντας
- Crandall Robert and Jerry Ellig, 1997, Economic Deregulation and Customer Choice: Lessons for the Electrical Industry, George Mason University, Fairfax, VA: Center for Market Processes
- Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια, Αθήνα
- Φαραντούρης Ν., 2012, ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014, Μια βιώσιμη, ασφαλής και οικονομικά προσιτή ενέργεια για τους Ευρωπαίους.
- Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, <http://eur-lex.europa.eu/el/index.htm>

- Το χρονοδιάγραμμα της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, 2014, <https://energypress.gr/news/hronodiagramma-tis-apeleytherosis-tis-agoras-ilektrikis-energeias>
- Ρουτζάκης Μ., 2001, Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα: θεσμική οργάνωση αγοράς, στρατηγικές ανταγωνισμού και επενδυτικές προοπτικές, <https://routzakis.files.wordpress.com/2013/12/cf81cebfcf85cf84ceb6ceb1cebaceb7cf83-1999-2001.pdf>
- Financial Press, 2017, «Πάγωσε» το μερίδιο αγοράς της ΔΕΗ, <http://www.fpress.gr/epixeiriseis/story/52082/pagose-to-meridio-agoras-tis-deh>
- Τέσσερις νέες αγορές ηλεκτρικής ενέργειας θα λειτουργήσουν το 2018, 2017, <http://www.enikonomia.gr/economy/167300,tesseract-nees-agores-ilektrikis-energeias-tha-leitourgisoun-to-20.html>
- Αποδοχή των δεσμεύσεων της ΔΕΗ Α.Ε. αναφορικά με την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας, κατόπιν καταγγελίας του Ομίλου ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ Α.Ε. και της ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Β.Ε.Α.Ε <https://www.epant.gr/?AspxAutoDetectCookieSupport=1>
- Απόφαση για τη ΔΕΗ από το Δικαστήριο της ΕΕ <http://www.justina.gr/%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1/%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CE%B4%CE%B5%CE%B5/apofasi-gia-ti-dei-apo-to-dikastirio-tis-ee/>
- 244.261 καταναλωτές έχουν φύγει από τη ΔΕΗ για ιδιώτες παρόχους <http://www.capital.gr/epixeiriseis/3239621/244-261-katanalotes-exoun-fugei-apo-ti-dei-gia-idiotes-paroxous>

Συμπεράσματα

Οι ελευθερίες που εγγυάται η Ευρωπαϊκή Ένωση στους πολίτες της, δηλαδή η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, η ελευθερία παροχής υπηρεσιών και η ελευθερία εγκατάστασης, είναι δυνατές μόνο στο πλαίσιο της τελείως ανοικτής αγοράς. Το καθεστώς της πλήρους ανοικτής αγοράς παρέχει σε όλους τους καταναλωτές την δυνατότητα να επιλέγουν ελεύθερα του προμηθευτές τους και στους προμηθευτές, αντίστοιχα, την ελευθερία να προμηθεύουν τους πελάτες τους.

Η χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας από το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα επέφερε καθοριστικές αλλαγές στις σύγχρονες κοινωνίες. Η μέχρι τότε κυριαρχία του άνθρακα και του ατμού ως απαραίτητες πηγές ενέργειας για την βιομηχανική παραγωγή υποχώρησε σημαντικά απέναντι στον ηλεκτρισμό, ο οποίος επέτρεψε την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών όχι μόνο στην παραγωγή αγαθών αλλά και στις μεταφορές, τον φωτισμό, την θέρμανση, τις ηλεκτρικές συσκευές που εισέβαλαν στην καθημερινή ζωή, στις τηλεπικοινωνίες, τα οπτικοακουστικά μέσα ακόμα και στις σύγχρονες ηλεκτρονικές εφαρμογές. Δεν θα ήταν υπερβολή να υποστηριχθεί, ότι η χρήση του ηλεκτρισμού ήταν αυτή η οποία και σηματοδότησε μια νέα τεχνολογική επανάσταση η οποία διαπέρασε όλες τις μορφές της ανθρώπινης δραστηριότητας, επηρέασε την ανθρώπινη σκέψη και επέβαλε νέες δομές στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Η σύγχρονη ζωή είναι αδιανόητη χωρίς την πρόσβαση και τον διαρκή εφοδιασμό όλων με ηλεκτρική ενέργεια. Η διασφάλιση του εφοδιασμού με ενέργεια, ιδίως με ηλεκτρική ενέργεια, αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, ένα κοινωνικό αγαθό, το οποίο είναι απολύτως αναγκαίο για την ύπαρξη και την εξασφάλιση μιας αξιοπρεπούς διαβίωσης στην σύγχρονη κοινωνία.

Αναμφίβολα, η ηλεκτρική ενέργεια αποτελεί στη σημερινή εποχή περισσότερο παρά ποτέ ένα κοινωνικό αγαθό υπαρκτικής σημασίας για τον καθένα. Ταυτόχρονα, όμως, αποτελεί και ένα εμπορεύσιμο αγαθό, καθώς παρέχεται έναντι ανταλλάγματος. Ο τελικός χρήστης έχει την δυνατότητα να επιλέξει από τον προμηθευτή της ηλεκτρικής ενέργειας που χρειάζεται και να διαπραγματευθεί με αυτόν τον τρόπο και την τιμή αγοράς. Όμως, η έννομη τάξη θα πρέπει να διασφαλίζει ότι κάθε νοικοκυριό αλλά και κάθε μικρός καταναλωτής θα είναι σε θέση να προμηθευτεί την ηλεκτρική ενέργεια που χρειάζεται με όρους διαφάνειας και προστασίας των εύλογων συμφερόντων του.

Επίλογος

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, όταν οι περισσότερες εθνικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου τελούσαν ακόμα υπό μονοπωλιακό καθεστώς, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη αποφάσισαν να ανοίξουν σταδιακά στον ανταγωνισμό στις αγορές αυτές. Οι πρώτες Οδηγίες για την απελευθέρωση εγκρίθηκαν το 1996 και προβλεπόταν να μεταφερθούν στις νομοθεσίες των κρατών μελών μέχρι το 1998. Η δεύτερη δέσμη μέτρων για την ενέργεια υιοθετήθηκε το 2003 και οι Οδηγίες της προβλεπόταν να μεταφερθούν στο εθνικό δίκαιο από τα κράτη μέλη έως το 2004, ενώ ορισμένες διατάξεις δεν επρόκειτο να τεθούν σε ισχύ πριν από το 2007. Οι βιομηχανικοί και οι οικιακοί καταναλωτές ήταν πλέον ελεύθεροι να επιλέγουν τους προμηθευτές φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας από ένα ευρύτερο φάσμα ανταγωνιστών. Τον Απρίλιο του 2009 εγκρίθηκε τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια που τροποποιούσε τη δεύτερη, επιδιώκοντας περαιτέρω απελευθέρωση της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και συνιστούσε ακρογωνιαίο λίθο για την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας.

Τον Φεβρουάριο 2015, η Επιτροπή δημοσίευσε ανακοίνωση σχετικά με την Δέσμη μέτρων για την ενεργειακή ένωση με τίτλο «Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική ενεργειακή ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή». Στην δέσμη αναφέρεται ότι στόχος της ενεργειακής ένωσης είναι «η παροχή στους καταναλωτές της ΕΕ — νοικοκυριά και επιχειρήσεις — ασφαλούς, βιώσιμης, ανταγωνιστικής και οικονομικά προσιτής ενέργειας». Για την επίτευξη αυτών των στόχων, ορίστηκαν στο πλαίσιο της δέσμης πέντε αμοιβαία ενισχυόμενες και στενά αλληλένδετες διαστάσεις: ενεργειακή ασφάλεια, αλληλεγγύη και εμπιστοσύνη, μια πλήρως ενοποιημένη ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας, ενεργειακή απόδοση που συμβάλλει στον μετριασμό της ζήτησης, απαλλαγή της οικονομίας από τις εκπομπές άνθρακα, και έρευνα, καινοτομία και ανταγωνιστικότητα.

Όπως ανακοινώθηκε στη στρατηγική για την Ενεργειακή Ένωση, η Επιτροπή παρουσίασε δέσμη νομοθετικών προτάσεων για ένα νέο σχεδιασμό της αγοράς ενέργειας της ΕΕ στις 30 Νοεμβρίου 2016. Η δέσμη νομοθετικών μέτρων με τίτλο «Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους» (COM(2016)0860) αποσκοπεί στην υλοποίηση της Ενεργειακής Ένωσης και καλύπτει την ενεργειακή απόδοση, την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, τον σχεδιασμό της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, την ασφάλεια του εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια και τους κανόνες διακυβέρνησης της Ενεργειακής Ένωσης.

Βιβλιογραφία

1. ΑΔΜΗΕ, 2012, Εγχειρίδιο Λεξιλογίου, Έκδοση 5.0
2. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της 10ης Ιανουαρίου 2007 με τίτλο «Ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη»
3. Βέττας Ν., *Οι ενεργειακές δυνατότητες της Ελλάδας ως αναπτυξιακός παράγοντας*
4. ΓΓΕΤ, 2013, ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ στο πλαίσιο της διαμόρφωσης στρατηγικής-Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: ΕΝΕΡΓΕΙΑ
5. ΔΕΣΜΗΕ ΑΕ, 2010, Εγχειρίδιο Λειτουργίας Αγοράς
6. Έκθεση επί του Νομοσχεδίου «Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας», 2005
7. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014, Μια βιώσιμη, ασφαλής και οικονομικά προσιτή ενέργεια για τους Ευρωπαίους,
8. Κανονισμός 1227/2011/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας
9. Κανονισμός 1228/2003/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας
10. Κανονισμός 2015/1222/ΕΕ της Επιτροπής της 24ης Ιουλίου 2015 σχετικά με τον καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών για την κατανομή της δυναμικότητας και τη διαχείριση της συμφόρησης
11. Κανονισμός 256/2014/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με την κοινοποίηση στην Επιτροπή των επενδυτικών σχεδίων σε ενεργειακή υποδομή εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης
12. Κανονισμός 347/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2013 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις διευρωπαϊκές ενεργειακές υποδομές
13. Κανονισμός 713/2009 για την ίδρυση του Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας.
14. Κανονισμός 714/2009 «σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 1228/2003».
15. Κανονισμός 715/2009 «σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1775/2005».

16. Καρκαλάκος Σ. και Πολέμης Μιχάλης, 2015, *Αειφόρος Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Ενέργεια*, Αθήνα
17. Κελεμένης Γ., 2010, *Νομοθετική Προσαρμογή της Ελλάδας στην 3η Ενεργειακή Νομοθετική Δέσμη: Προοπτικές και Παρεμβάσεις στην Ελληνική Αγορά Ηλεκτρισμού*
18. Κώδικας Διαχείρισης Ηλεκτρικών Συστημάτων Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών
19. Κώδικας Διαχείρισης του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΔΔΗΕ) 2016
20. Κώδικας Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
21. Κώδικας Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες
22. Κώδικας Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας
23. Λαμπρίδης Δ./Ντοκόπουλος Π./Παπαγιάννης Γ., 2006, *Συστήματα Ηλεκτρικής Ενέργειας - Τόμος Α*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη
24. Μαρίνος Μιχαήλ-Θεόδωρος, 2003, *Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας*, Αθήνα
25. Μενγκ-Παπαντώνη Μ., 2003, *Το Δίκαιο της Ενέργειας - Ευρωπαϊκή θεώρηση - Ελληνική εφαρμογή*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
26. Μπακιρτζής Α., 1998, *Οικονομική Λειτουργία Συστημάτων Ηλεκτρικής Ενέργειας*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη
27. Νόμος 1468/1950-ΦΕΚ 169/7-8-1950 Περί ιδρύσεως δημόσιας επιχειρήσεως ηλεκτρισμού.
28. Νόμος 2773/1999-ΦΕΚ 286/Α/22-12-1999: Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις.
29. Νόμος 3175/2003 Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις.
30. Νόμος 3426/2005 Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας
31. Νόμος 4001/2011 για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις.
32. Νόμος 4425/2016 Επείγουσες ρυθμίσεις των Υπουργείων Οικονομικών, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων

33. Οδηγία 2003/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/ΕΚ
34. Οδηγία 2009/72/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ».
35. Οδηγία 2009/73/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ».
36. Οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας
37. Πανάγος Θ., 2012, *Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργεια*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα
38. Παντελίδης Π., 2003, *Εισαγωγή στη Μικροοικονομική Ανάλυση*, Εκδόσεις Π. Παντελίδη, Πειραιάς
39. Παπαδιάς Β., 1985, *Παράγωγη Ηλεκτρικής Ενέργειας και Οικονομική Λειτουργία Συστήματος*, Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα
40. Συνοδινός Χάρης, 2014, *Ενεργειακά Δίκτυα και Υποδομές: Πρόσφατες νομικές εξελίξεις, στο έργο : Φαραντούρης Ν. (επιμ.) : Ενέργεια. Δίκτυα και Υποδομές*, Αθήνα
41. Ταρνανίδου Χρ., 2016, *Σύγχρονες ενεργειακές αγορές*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
42. Τασούλης Α., 2010, *Εθνικό Διασυνδεδεμένο Σύστημα. Αλληλεξάρτηση αγοράς και λειτουργίας συστήματος*
43. Φαραντούρης Ν. και Φορτσάκης Θ., 2016, *Δίκαιο της Ενέργειας*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
44. Φαραντούρης Ν., 2012, *ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
45. Φαραντούρης Ν., 2014, *ΕΝΕΡΓΕΙΑ - Δίκτυα & Υποδομές*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
46. Χατζηαθανασίου Β, 2004, *Σταθμοί Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας*, Εκδόσεις Υπηρεσία Δημοσιευμάτων, Θεσσαλονίκη
47. McKinsey & Company, 2011, «Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά: Προσδιορίζοντας το νέο Εθνικό Μοντέλο Ανάπτυξης
48. Crandall Robert and Jerry Ellig, 1997, *Economic Deregulation and Customer Choice: Lessons for the Electrical Industry*, George Mason University, Fairfax, VA: Center for Market Processes

Διαδικτυακή

49. Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ) Α.Ε.
<http://www.admie.gr>
50. Αποδοχή των δεσμεύσεων της ΔΕΗ Α.Ε. αναφορικά με την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας, κατόπιν καταγγελίας του Ομίλου ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ Α.Ε. και της ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Β.Ε.Α.Ε <https://www.epant.gr/?AspxAutoDetectCookieSupport=1>
51. Απόφαση για τη ΔΕΗ από το Δικαστήριο της ΕΕ
<http://www.justina.gr/%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1/%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CE%B4%CE%B5%CE%B5/apofasi-gia-ti-dei-apo-to-dikastirio-tis-ee/>
52. Βασιλάκος Ν., 2014, Η αλήθεια για το μέλλον της αγοράς ηλεκτρικού ρεύματος,
<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=584047>
53. Δελτίο Τύπου σχετικά με την Υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας (MoU) μεταξύ του Λειτουργού της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε. (ΛΑΓΗΕ) και του Ομίλου Χρηματιστηρίου Αθηνών (ATHEXGROUP) [MoU between the Operator of the Electricity Market S.A. \(LAGIE\) and Athens Stock Exchange Group \(ATHEXGROUP\)](#)
54. Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) Α.Ε., www.dei.gr
55. Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) Α.Ε., ΚΕΝΤΡΟ ΤΥΠΟΥ <https://kentro-tyπου.dei.gr>
56. Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ) Α.Ε.
<https://www.deddie.gr>
57. Διαχειριστής του Ελληνικού Συστήματος Ηλεκτρικής Ενέργειας, www.desmie.gr
58. Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, <http://eur-lex.europa.eu/el/index.htm>
59. Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, 2017, Εσωτερική αγορά ενέργειας,
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.7.2.html
60. Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ (ΛΑΓΗΕ) Α.Ε. <http://www.lagie.gr>
61. Λύτρας Θ. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η σύμβαση προμήθειας, http://www.law.uoa.gr/fileadmin/law.uoa.gr/uploads/PDFs/pdf_new/agora_energeias.pdf
62. Νταγκούμας Αθ., 2004, Η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας της Ελλάδας
http://library.tee.gr/digital/techr/2004/techr_2004_5_dagoumas.pdf

63. Οι σημαντικές πρόσφατες νομοθετικές παρεμβάσεις για την αναδιοργάνωση της εγχώριας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας: Από το mandatory pool στο Χρηματιστήριο ενέργειας, 2017 [https://energypress.gr/news/oi-simantikes-prosfates-nomothetikes-
paremvaseis-gia-tin-anadiorganosi-tis-eghorias-agoras](https://energypress.gr/news/oi-simantikes-prosfates-nomothetikes-paremvaseis-gia-tin-anadiorganosi-tis-eghorias-agoras)
64. Όμιλος Μυτιληναίος, 2010, Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, <https://energypress.gr/sites/default/files/media/ENERGY%20BIBLE%20GR.pdf>
65. Οργανισμός Για Τη Συνεργασία των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ) <http://www.acer.europa.eu/en/Pages/default.aspx>
66. Παραγωγή και εισαγωγές ενέργειας – eurostat Statistics explained, 2017, [EUROSTAT
Statistics on energy](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&code=seu0000000&plugin=1)
67. Παρασκευόπουλος- Κόλιας Χ., 2016, Η δομή της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, <http://yiannatsis.gr/download/ellhnikh-agora-hlektrikis-energeias.pdf>
68. Πίου Μ., 2017, Το ισοζύγιο ηλεκτρικής ενέργειας [ΛΑΓΧΕ - Το ισοζύγιο ηλεκτρικής
ενέργειας](https://www.energetics.gr/2017/07/λαγχε-το-ισοζυγιο-ηλεκτρικης-energeias/)
69. Ρουτζάκης Μ., 2001, Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα: Θεσμική οργάνωση αγοράς, στρατηγικές ανταγωνισμού και επενδυτικές προοπτικές, [https://routzakis.files.wordpress.com/2013/12/cf81cebfcf85cf84ceb6ceb1cebaceb7cf83-
1999-2001.pdf](https://routzakis.files.wordpress.com/2013/12/cf81cebfcf85cf84ceb6ceb1cebaceb7cf83-1999-2001.pdf)
70. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), www.rae.gr
71. Τέσσερις νέες αγορές ηλεκτρικής ενέργειας θα λειτουργήσουν το 2018, 2017, [http://www.enikonomia.gr/economy/167300,tesseractis-nees-agores-ilektrikis-energeias-
tha-leitourgisoun-to-20.html](http://www.enikonomia.gr/economy/167300,tesseractis-nees-agores-ilektrikis-energeias-tha-leitourgisoun-to-20.html)
72. Το χρονοδιάγραμμα της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, 2014, [https://energypress.gr/news/hronodiagramma-tis-apeleytherosis-tis-agoras-ilektrikis-
energeias](https://energypress.gr/news/hronodiagramma-tis-apeleytherosis-tis-agoras-ilektrikis-energeias)
73. Financial Press, 2017, «Πάγωσε» το μερίδιο αγοράς της ΔΕΗ, <http://www.fpress.gr/epixeiriseis/story/52082/pagose-to-meridio-agoras-tis-deh>
74. International Energy Agency, www.iea.org
75. 244.261 καταναλωτές έχουν φύγει από τη ΔΕΗ για ιδιώτες παρόχους [http://www.capital.gr/epixeiriseis/3239621/244-261-katanalotes-exoun-fugei-apo-ti-dei-
gia-idiotes-paroxous](http://www.capital.gr/epixeiriseis/3239621/244-261-katanalotes-exoun-fugei-apo-ti-dei-gia-idiotes-paroxous)